

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АЛЬОХІНА С.В., БОНДАРЧУК М.М., БІЛЯКОВИЧ Л.Г.,
ПАЗЮРА Л.В., УДОД Н.Л.

МИ НАВЧАЄМОСЯ В УКРАЇНІ

Навчальний посібник

Київ 2014

Рецензенти:

Аббакумова Г.О. – канд. філол. наук, доцент
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка);

Заскалета В.П. – канд. філол. наук, доцент
(Київський національний лінгвістичний університет);

Чухліб Т. М. – старший викладач
(Національний авіаційний університет)

За загальною редакцією М.М. Бондарчук

Альохіна С.В., Бондарчук М.М.

Ми навчаємося в Україні: навч. посібник / А.В. Альохіна, М.М.
Бондарчук, Л.Г. Білякович, Л.В. Пазюра, Н.Л. Удод. – К.: НАУ, 2014. –

Навчальний посібник містить лінгвокраїнознавчі тексти, що сприяють розвитку навичок та вмінь читання, усного та письмового мовлення.
Для іноземних студентів вищих навчальних закладів України.

ВСТУП

Пропонований навчальний посібник призначений для студентів-іноземців I-II курсів нефілологічних ВЗО України складений відповідно до вимог кредитно-модульної системи навчання та співвіднесений з навчальною й робочою навчальною програмами з української мови.

Текстовий матеріал містить лінгвокраїнознавчі автентичні тексти, що об'єднані навколо наскрізної теми «Україна». Добір текстів ураховує комунікативні потреби іноземних студентів нефілологічних спеціальностей, їхні пізнавальні інтереси і виховні завдання навчання.

Мета навчального посібника – ознайомити іноземних студентів з культурою, звичаями, національними традиціями, ментальністю українського народу, з його способом життя, визначними діячами науки і культури України, а також сприяти розвитку навичок та вмінь читання, усного та письмового мовлення іноземців.

Комплекс завдань навчального посібника спрямований на використання різних способів семантизації лексики для зняття лексичних труднощів, розширення словникового запасу студентів, правильне використання лексичних одиниць та словосполучень, сприяє розвитку репродуктивно-продуктивного рівня володіння українською мовою.

Навчальний посібник складається з 19 тем та додатків. У додатках подано малюнки й фотографії, що ілюструють текстову інформацію.

Автори заздалегідь удячні всім, хто висловить слушні зауваження, що дадуть змогу поліпшити пропонований навчальний посібник.

Тема 1. Державна символіка України

Завдання 1. Прочитайте слова та їх пояснення. З'ясуйте за словником переклад цих слів рідною мовою.

Суверенітет – незалежність і самостійність держави у вирішенні і веденні її зовнішніх і внутрішніх справ.

Атрибут – істотна, невід'ємна властивість предмета або явища.

Церемонія – визначений порядок відправлення якогось обряду, проведення урочистостей.

Урочистий – пов'язаний зі святкуванням знаменної дати, річниці, ювілею, визначної події.

Менталітет – сукупність психічних, інтелектуальних, ідеологічних, релігійних, естетичних та інших особливостей мислення народу, соціальної групи або індивіда.

Завдання 2. Прочитайте слова. Спробуйте зрозуміти їхнє значення за допомогою синонімів.

Символ = знак

воїн = солдат

урочистий = святковий

церемонія = обряд = ритуал

Завдання 3. Прочитайте однокореневі слова. Поставте до них запитання. Визначте, до яких частин мови вони належать.

Князь, княжна, князівство, княжити, князівський.

Парламент, парламентаризм, парламентський.

Адміністратор, адміністрація, адміністративний.

Завдання 4. Визначте значення дієслів за контекстом. Запам'ятайте їх керування.

Тлумачити / розтлумачити (*що*)

Вчені по-різному **тлумачать** значення тризуба.

Виразити / виразити (*що*)

Державні символи **виражають** національний менталітет.

Завдання 5. Утворіть від іменників, поданих у дужках, прикметники. Узгодьте прикметники з іменниками.

(Держава) символіка, (історія) зміст, (нація) менталітет, (Крим) республіка, (військо) парад, (спорт) перемога, (політика) подія.

Завдання 6. Прочитайте речення. Повторіть їх, не дивлячись у посібник.

1. Державні символи виражають.

Державні символи виражають менталітет.

Державні символи виражають національний менталітет.

Державні символи виражають національний менталітет, національні ідеї.

Державні символи виражають національний менталітет, національні ідеї політичного чи історичного змісту.

Державні символи виражають національний менталітет, національні ідеї політичного чи історичного змісту та мають загальнообов'язковий характер.

2. Гімн – це велична пісня.

Гімн – це велична пісня, виконання якої пов'язане зі святковими урочистостями.

Гімн – це велична пісня, виконання якої пов’язане зі святковими урочистостями, військовими парадми.

Гімн – це велична пісня, виконання якої пов’язане зі святковими урочистостями, військовими парадми, політичними подіями.

Гімн – це велична пісня, виконання якої пов’язане зі святковими урочистостями, військовими парадми, політичними подіями, спортивними перемогами.

Завдання 7. Прочитайте речення. Поставте слова, подані в дужках, потрібному відмінку.

1. На (герб Україна) зображений знак тризуб. 2. Тризуб – це символ (мати, батько та дитина) їх союзу. 3. Синій колір прапора – це колір (вода) та (чисте небо, мир), а жовтий колір – це колір (сонце, пшеничне поле).

Завдання 8. Дайте відповіді на запитання, використовуючи інформацію попереднього завдання.

1. Що зображено на гербі України? 2. Що символізує тризуб? 3. Які кольори поєднує прапор України?

Завдання 9. Розгляньте малюнки в додатку 2, прочитайте підписи під ними. Прочитайте текст «Державна символіка». Складіть план тексту й запишіть його в зошит.

Державна символіка

Державні символи – це умовні знаки державності та суверенітету. Крім таких атрибутів, як герб, гімн, прапор, столиця, вони містять також конституцію, парламент, уряд, святкові церемонії. Конституцією України передбачено, що державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України та Державний Гімн України. Ці символи виражають національний менталітет, національні ідеї політичного чи історичного змісту та мають загальнообов’язковий характер.

Національні символи – це свідчення високого духу українського народу, його історичних прагнень, унікальності.

На гербі України зображений знак тризуб. Він має давнє походження. Учені по-різному тлумачать значення цього знака. Одні кажуть, що тризуб символізує єдність мудрості, знання, любові або вогонь, воду, життя. Інші вчені говорять, що тризуб – це символ матері, батька та дитини, їх союзу, символ вічного продовження життя. Тризуб як утілення символічного числа «три» та як символ вселенської триєдності трапляється і в інших країнах. І скрізь він є знаком верховної влади.

Кожен адміністративний район має свій герб. Зображення на гербах різні. Має свій герб і столиця України – місто Київ. На гербі Києва зображений святий Михаїл. Він вважається покровителем воїнів, пов’язується зі старовинним культом бога-воїна, що тримає в руці меч. Уперше офіційно герб затверджено в 1782 році.

Символічні кольори державного прапора України – синій і жовтий. Синій колір – це колір води й чистого неба, миру, а жовтий – це колір сонця, пшеничного поля, хліба, символ багатства.

Державний гімн України «Ще не вмерла Україна» був затверджений 15 січня 1992 року. Автор віршів Павло Чубинський, музика Михайла Вербицького. Гімн – це велична пісня, виконання якої пов’язане зі святковими урочистостями, військовими парадом, політичними подіями, спортивними перемогами. У піснях-гімнах сконцентрована жива історія народів, їх прагнення до волі, національно-політичні ідеали.

Завдання 10. Знайдіть у тексті речення:

- про тлумачення значення тризуба;
- про символічні кольори державного прапора України;
- про гімн України.

Завдання 11. Поставте запитання до таких тверджень.

Зразок:

– Державні символи – це умовні знаки державності та суверенітету. → – Що таке державні символи?

– ... ?

1. Тризуб символізує єдність мудрості, знання, любові. → – ... ?

2. Тризуб є знаком верховної влади. → – ... ?

3. Уперше герб Києва затверджено в 1782 році. → – ... ?

Завдання 12. Дайте відповіді на запитання, використовуючи текст «Державна символіка».

1. Який знак зображений на гербі України?
2. Що символізує тризуб?
3. Ким вважають святого Михаїла?
4. Які кольори має державний прапор України?
5. Що таке гімн?
6. Як називається державний гімн України?
7. Хто є автором гімну?
8. Коли виконують державні гімни?

Завдання 13. Розкажіть про державні символи державності та суверенітету своєї країни.

Завдання 14. Розкажіть про символи вашої країни.

Завдання 15. Підготуйте розповідь на тему: «Державна символіка», використовуючи матеріали з додатка, і запишіть її в зошит.

Тема 2. Національна символіка України

Завдання 1. Прочитайте слова та їх пояснення. З'ясуйте за словником переклад цих слів рідною мовою.

Рушник – декоративна тканина з вишиваним або тканим орнаментом, що використовується з декоративною та обрядовою метою.

Наречений – чоловік стосовно до жінки, з якою має одружитися.

Наречена – жінка стосовно до чоловіка, з яким має одружитися.

Талісман – предмет, що, за деякими уявленнями, має чудодійну силу й приносить його власникові щастя, удачу, оберігає від небезпеки.

Стародавній – який виник, якого створили дуже давно і який зберігся до наших часів.

Весілля – обряд одруження, а також святкування з цієї нагоди за звичаєм.

Орнамент – візерунок, що є прикрасою в архітектурі, образотворчому або художньому промислі.

Могутній – дуже великий, сильний своїм виявом.

Прикраса – предмет, що служить доповненням до одягу, призначений для прикрашання кого-небудь.

Вінок – квіти, листя, гілки тощо, сплетені в коло, яким звичайно прикрашають голову.

Завдання 2. Прочитайте однокореневі слова. Поставте до них запитання. Визначте, до яких частин мови вони належать.

Батько, батьківщина, батюшка, батьківський, батьківство.

Символ, символіка, символічний.

Нація, національність, націоналіст, національний.

Завдання 3. З'ясуйте значення дієслів за контекстом. Запам'ятайте їх керування.

Супроводжувати (*кого*)

Традиції народу, вірування, символіка **супроводжують** людину впродовж усього життя.

Перев'язувати / перев'язати (*чим, кого*)

На заручинах дівчина **перев'язувала** рушниками сватів та нареченого.

Плести / сплести (*що, з чого*)

Вінки **плели** з квітів та колосків, уплітаючи стрічки.

Прикрашати / прикрасити (*що, чим*)

Весільний хліб **прикрашають** калиною.

Завдання 4. Розберіть виділені слова за будовою, з'ясуйте їхнє значення.

Народна **доброзичливість** і **шанобливість**, символ **всепрощення**, **восьмикутна** зоря, **стародавній** знак, символ **добробуту**, **морозостійка** рослина, **різнокольорові** стрічки.

Завдання 5. Утворіть від іменників поданих у дужках, прикметники. Узгодьте прикметники з іменниками.

(Нація) символіка, (Україна) село, (весілля) обряд, (весна) свято, (курка) яйце, (символ) малюнок, (дуб) листок, (виноград) лоза, (мати) любов, (весілля) хліб, (рослина) символ, (верба) гілля, (дівчина) краса.

Завдання 6. Прочитайте речення. Повторіть їх, не дивлячись у посібник.

1. Український віночок – це не просто краса.

Український віночок – це не просто краса, а й оберіг.

Український віночок – це не просто краса, а й оберіг, бо в ньому чаклунська сила.

Український віночок – це не просто краса, а й оберіг, бо в ньому чаклунська сила, що біль знімає, волосся береже.

2. Верба – це жіночий символ.

Верба – це жіночий символ, уособлення таємничої сили жінки.

Верба – це жіночий символ, уособлення таємничої сили жінки, плодючості й материнства.

3. Ромашка приносить здоров'я.

Ромашка приносить здоров'я, вона є символом добробуту та ніжності.

Ромашка приносить здоров'я, вона є символом добробуту та ніжності і вплітають її разом з гронами калини.

Ромашка приносить здоров'я, воно є символом добробуту та ніжності і вплітають її разом з гронами калини та цвітом вишні, яблуні.

Завдання 7. Прочитайте речення. Поставте слова, подані в дужках, у потрібному відмінку.

1. Українцеві дорогі такі символи, як рушник – символ (дім), писанка – символ (добро, весна, оновлення). 2. Мати дарувала (син) рушник, проводжаючи його у (далека дорога). 3. Вінки плели з (квіти, колоски, різнокольорові стрічки). 4. Калиною прикрашають весільний хліб – коровай, її вплітають у весільний вінок (наречена). 5. Барвінок традиційно символізує (дівоча краса) й палке кохання.

Завдання 8. Дайте відповіді на запитання, використовуючи інформацію попереднього завдання.

1. Які символи дорогі українцям? 2. Куди мати проводжала сина та що дарувала йому? 3. З чого плели вінки? 4. Для чого використовували калину? 5. Що символізує барвінок?

Завдання 9. Розгляньте малюнки в додатку 1, прочитайте підписи під ними. Прочитайте текст «Національна символіка України». Складіть план тексту й запишіть його в зошит.

«Національна символіка України»

У кожного народу є свої традиції, свята, обряди, вірування, символіка, які супроводжують людину впродовж усього життя. Українці, зустрічаючись, вітають одне одного словами: «Доброго здоров'я!». Прощаючись, говорять: «Бувайте здорові!». У цій прекрасній традиції побажання здоров'я відбилась народна доброзичливість і шанобливість.

Національна українська символіка є елементом культури народу. У національній символіці, як у дзеркалі, відбивається життя, історія, природа, культура народу.

Вінок, рушник, писанка, калина, верба, дуб, барвінок – це українські національні символи, талісмани – обереги (від дієслова «оберігати/берегти»), які, як уважають українці, оберігають людей від злих сил, застерігають від лих, хвороби, приносять щастя, злагоду, мир у кожную родину, у кожен дім.

Раніше в українському селі в кожній хаті на стінах висіли вишиті *рушники* – над вікнами, дверима, портретами, іконами. На заручинах, коли дівчина погоджувалася вийти заміж, вона перев'язувала рушниками сватів, а нареченому дарувала вишитий нею самою рушник. А в день весілля наречені обов'язково ставали на рушник, потім цей рушник жінка зберігала впродовж усього свого життя.

Мати дарувала синові рушник, проводжаючи його в далеку дорогу. Виряджаючи чоловіка на захист рідної землі, вишивала йому дружина сорочку. І захищала та сорочка, й сили додавала, й кохання берегла. Зазвичай хліб на столі накривали рушником. Українці завжди дорогих гостей зустрічають з хлібом і сіллю на рушникові.

Напередодні великого весняного свята – Паски – люди готують писанки. *Писанка* стала символом радості, всепрощення. Писанка – це куряче яйце, покрите різнокольоровим орнаментом. Кожна лінія, колір, знак на писанці має своє значення. Українські писанки мають більш як сто символічних малюнків. Символіка основних писанок така: сонце – джерело світла й тепла. Спіраль – знак зародження нового життя, родючості. Зоря восьмикутна – знак неба. Дубовий листок – символізує чоловічу силу, це знак стародавнього бога Перуна. Пташка – символ єднання земного й небесного. Виноград – символ роду. Квіти – означають радість, красу, дітей. На Паску люди дарують одне одному писанки з побажаннями щастя та здоров'я.

Національним символом українців є також *вінок*. Це улюблена прикраса дівчат. Вінки плели з квітів, колосків та різнокольорових стрічок. Український віночок – не просто краса, а й оберег. Кожна квітка у вінку мала теж символічне значення. Значне місце у віночку належить барвінку. Цю рослину вважають символом життя. Цвіт вишні та яблуні – це символ материнської любові. Любисток та васильки у віночку – це символ людяності. Ромашка приносить здоров'я, символ добробуту та ніжності і влітають її разом з гронами калини та цвітом вишні, яблуні. А всього в українському віночку – двадцять квіток, кожна – лікар, оберег.

Рослинна символіка України дуже багата. У давнину люди вірили, що дерева, кущі, трави мають свою мову, власний голос. Одним з найдавніших рослинних символів є калина. Це знак життя, крові, вогню і смерті. В українському фольклорі калина трапляється дуже часто. У піснях, казках калина – образ дівчини, жінки. Українці й досі садять її перед своїми будинками. Українці говорять: «Без верби й калини немає України».

Верба є одним з найулюбленіших в Україні дерев. Це дерево символізує здоров'я та життя. Верба – це жіночий символ, уособлення таємничої сили жінки, плідності й материнства.

Ще одним символом є *дуб*. Дуб – символ сили, чоловічої могутності. При народженні сина батько повинен був посадити дубок. Якщо дуб гарно росте, у сім'ї буде все добре.

Не можна українську символіку уявити без вічнозеленого *барвінку*. Барвінок – це символ життєвої сили. За її красу та морозостійкість в Україні завжди шанували цю рослину. Барвінок традиційно символізує дівочу красу й палке кохання.

Завдання 10. Знайдіть у тексті речення:

- про рушник;
- про символіку писанки;
- про вінок;
- про рослинну символіку.

Завдання 11. Назвіть найважливіші рослинні символи України та розкажіть, що вони символізують.

Завдання 12. Поставте запитання до таких тверджень.

Зразок:

– *Здавна люди, зустрічаючись, вітали один одного.*

→ – *Що робили люди зустрічаючись?*

– ... ?

1. Дівчина, погоджуючись вийти заміж, перев'язувала рушниками сватів і нареченого. → – ... ?

2. Мати дарувала синові рушник, проводжаючи його в далеку дорогу. → – ... ?

3. Писанка стала символом радості, всещирого прощення. → – ... ?

4. На Паску люди дарують один одному писанки та бажають щастя й здоров'я. → – ... ?

5. Вінки дівчата плели з квітів, колосків та різнокольорових стрічок. → – ... ?

6. Українці говорять: «Без верби і калини немає України». → – ... ?

7. Верба символізує здоров'я та життя. → – ... ?

8. Українські національні талісмани – це вінок, рушник, писанка, калина, верба, дуб, барвінок. → – ... ?

Завдання 13. Дайте відповіді на запитання, використовуючи текст «Національна українська символіка».

1. Чи знаєте ви, що таке оберіг?
2. Чим є національна українська символіка?
3. Які слова кажуть українці, зустрічаючись та прощаючись?
4. Що віддзеркалюється в національній символіці?
5. У яких життєвих ситуаціях українці використовують вишитий рушник?
6. Що символізує писанка?
7. Яка улюблена прикраса дівчат?
8. Які дерева є символом рідного дому?

Завдання 14. Розкажіть:

- для чого жінки вишивають рушники;
- що символізують зображення на писанках;
- чому українці люблять калину;
- які рослини, тварини, предмети є національними символами вашої батьківщини.

Завдання 15. Підготуйте розповідь на тему : «Національна символіка України», використовуючи матеріали з додатка, і запишіть її в зошит.

Тема 3. Київ – столиця України

Завдання 1. Прочитайте слова та їх пояснення, з'ясуйте за словником переклад цих слів рідною мовою.

Пагорок – височина, часто з пологими схилами.

Звичаї – загальноприйнятий порядок, правила, які здавна існують у громадському житті й побуті якого-небудь народу.

Традиції – досвід, звичаї, погляди, смаки, норми поведінки, що склалися історично й передаються з покоління в покоління.

Заповідник – територія або архітектурна споруда, яка перебуває під охороною держави.

Завдання 2. Прочитайте слова. Спробуйте зрозуміти їхнє значення за допомогою синонімів.

Розташуватися = міститися

Відбуватися = здійснюватися

Шанувати = поважати

Ошатний = нарядний

Колиска (в тексті) = батьківщина

Завдання 3. Прочитайте однокореневі слова. Поставте до них запитання. Визначте, до яких частин мови вони належать.

Гуляти, гулянка, прогулянка, гуляння, гулящий.

Пам'ять, пам'ятати, пам'ятник, пам'ятний.

Друкувати, друкуватися, друкування, друкарство, друкар.

Завдання 4. З'ясуйте значення дієслів за контекстом. Запам'ятайте їх керування.

Перетинати / перетнути (*що?*)

Річка *перетинає* місто

Славитися (*чим?*)

Київ *славиться* багатством своєї культури

Завдання 5. Розберіть виділені слова за будовою, з'ясуйте їхнє значення.

Далекоглядність, середньовічна Європа, всесвітньовідомий Софійський собор, лихоліття, хмарочос, славнозвісна Києво-Печерська Лавра, мальовничі краєвиди.

Завдання 6. Утворіть від іменників, поданих у дужках, прикметники. Узгодьте прикметники з іменниками. Складіть речення зі словосполученнями.

(Київ) Русь, (Європа) країна, (історія) подія, (державна) заповідник, (скіф) царі, (свято) парад, (театр) мистецтво, (архітектура) комплекс, (драма) театр, (схід) страви, (центр) вулиця, (симфонія, естрада) концерти.

Завдання 7. Прочитайте речення. Повторіть їх, не дивлячись у посібник.

1. Київ – одне з міст.

Київ – одне з міст України.

Київ – одне з найдревніших міст України.

Київ – одне з найдревніших міст України розташоване.

Київ – одне з найдревніших міст України, розташоване на берегах.

Київ – одне з найдревніших міст України, розташоване на берегах Дніпра.

2. Комплекс вражає витонченістю.

Архітектурний комплекс вражає витонченістю.

Архітектурний комплекс Лаври вражає витонченістю.

Архітектурний комплекс Лаври вражає своєю витонченістю.

Завдання 8. Прочитайте речення. Поставте слова, подані в дужках, у потрібному відмінку.

1. Київ – одне з (найстаріше місто) країни. 2. Ярослав Мудрий дбав про (освіта і культура) свого народу, заснував (перша школа і бібліотека). 3. Князь Володимир Мономах відомий (своя мудрість та далекоглядність). 4. Вражаюче нічне життя вирує в (численні ресторани, диско-бари та нічні клуби).

Завдання 9. Дайте відповідь на запитання, використовуючи інформацію попереднього завдання.

1. Чим є Київ? 2. Про що дбав князь Ярослав Мудрий? 3. Що заснував Ярослав Мудрий? 4. Чим відомий князь Володимир Мономах? 5. Де вирує нічне життя?

Завдання 10. Розгляньте малюнки в **додатку**, прочитайте підписи під ними. Прочитайте текст «Київ – столиця України». Складіть план тексту і запишіть його в зошит.

Київ – столиця України

Київ – одне з найдревніших міст України розташоване на берегах Дніпра.

Київ – одне з найстаріших міст країни. Йому більш ніж 1500 років. Київ став колискою могутньої слов'янської держави – Київської Русі. За старовинною легендою, Київ заснували три брати – Кий, Щек та Хорив, а також їхня сестра Либідь. Підтвердження цього бачимо в назві міста, що походить від імені старшого брата, у назвах невеликих гір – Щекавиці та Хоревиці, що походять від імен середнього й молодшого братів, у назві річки, що перетинає Київ, яку назвали на честь сестри – Либіддю.

У давні часи в Києві правили князі, діяння яких вплинуло на всю історію України та подальшу її долю. Це Володимир Великий, при якому було запроваджено християнство, що мало велике значення для зміцнення єдності держави, піднесення культури, розширення політичних і культурних зв'язків Київської Русі з Візантією та іншими європейськими країнами; Ярослав Мудрий, при якому Київська Русь стала великою і могутньою державою Європи, досягнувши на ті часи найвищого розвитку. Князь дбав про освіту і культуру свого народу, заснував перші школу і бібліотеку.

У часи правління Ярослава Мудрого був збудований всесвітньовідомий Софійський собор, пам'ятка архітектури і монументального живопису XI століття, що дає нам уявлення про велич і красу архітектури Київської Русі. Софійський собор – перша українська пам'ятка історії та архітектури, що була внесена в список Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО¹. Князь Володимир Мономах, онук Ярослава

¹ ЮНЕСКО – Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, скорочено ЮНЕСКО ([англ. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO](#)) — міжнародна організація, спеціалізована установа, яка при співпраці своїх членів-держав у галузі освіти, науки, культури сприяє ліквідації неписьменності, підготовці національних кадрів, розвитку національної культури, охороні пам'яток культури.

Мудрого, письменник, покровитель освіти та культури, видатний полководець свого часу, відомий своєю мудрістю та далекоглядністю.

На карті середньовічної Європи Київ посідав почесне місце, він розквітав та розширювався. Розвивалась освіта та друкарство, музика і театр. Багато відомих українських діячів культури та літератури жили й працювали в цьому місті.

Проте траплялися і лихоліття. Неодноразово Київ було спалено та розграбовано. Багато війн та смут перенесли його міцні стіни. Були знищені безцінні святині та пам'ятки минулого, та Київ не втратив за довгі століття своєї краси. Прогулянка старовинними вуличками нагадує про минулі часи й історичні події.

Київ може похвалитися унікальними й мальовничими краєвидами, багатими архітектурними ансамблями. У Києві є справжні скарби мистецтва та архітектури світового значення. З-поміж найвідоміших історичних архітектурних комплексів Києва славнозвісна Києво-Печерська Лавра, яка занесена до Списку світової спадщини ЮНЕСКО, місце паломництва вірян та туристів. Києво-Печерська Лавра була заснована у 1051 році, міститься на величезній території (22 га) і стоїть на двох великих пагорках і долині між ними. Архітектурний комплекс Лаври вражає своєю витонченістю. Більшість будівель виконана в стилі українського бароко. Протягом багатьох віків Києво-Печерська Лавра була духовним та культурним центром, осередком освіти. Нині Лавра – це державний заповідник, на території якого знаходяться прадавні печери, церкви та багато музеїв.

Михайлівський Золотоверхий собор розташований навпроти Софійського собору. Він був побудований онуком Ярослава Мудрого, князем Святополком у 1108 році. Собор звели на честь ангела-хранителя міста Києва – Архангела Михаїла.

Близько до центру Києва туристи милуються ще однією окрасою столиці – «Золотими воротами», що споруджені в 1037 році. Вони визначали колишнє укріплення та межі Києва.

Якщо ви маєте достатньо часу для знайомства з Києвом, можна витратити його на оглядання київських музеїв. Музей українського декоративного мистецтва, Художній національний музей, Науково-природознавчий музей НАН України, Музей східного та західного мистецтва, Музей російського мистецтва, Музей води та Музей мініатюри, Музей історичних скарбів – всі не перелічити, але в кожному з них є щось цікаве: старовинні українські костюми, полотна Рубенса, Веласкеса, Шишкіна, прикраси скіфських царів або навіть викопні залишки мамонтів. Можна поєднати культурну програму з приємним відпочинком на свіжому повітрі. Якщо погода сприяє, можна завітати до музею народного побуту, що знаходиться в селищі Пирогово, неподалік від Києва. Тут на вас чекає національний український колорит, різноманітні пам'ятки народної культури, чисте повітря та мальовничі пейзажі. На свята в музеї Пирогово проходять веселі ярмарки, концерти, на території завжди працюють затишні ресторанчики, корчми, які частують відвідувачів національними українськими стравами.

Сьогодні Київ – величне сучасне місто Європи, політичний, науковий, культурний, спортивний та індустріальний центр України, найбільший за

кількістю населення (більш за 4 млн.) та територією (біля 800 кв. км) мегаполіс держави. Зараз це європейська столиця з хмарочосами та торговельними центрами, великою кількістю комфортабельних готелів, затишних кафе та ресторанів з українськими національними, європейськими, американськими або східними стравами. У місті є сучасні стадіони, тенісні корти, басейни, тренажерні та гімнастичні зали. Вражає нічне життя вирує в численних ресторанах, диско-барах та нічних клубах.

Київ славиться і багатством своєї культури: у місті ціла низка театрів. Цінителі опери та балету отримують задоволення від музики, вокалу, хореографії, а іншим обов'язково сподобаються й чудові декорації, багаті інтер'єри вестибюлів, фойє, широкі мармурові сходи та величезні дзеркала Національної опери України імені Тараса Шевченка. Далеко за межами України відомі також Національний академічний драматичний театр імені Івана Франка, Національний академічний театр російської драми імені Лесі Українки, Київський національний театр оперети. Маленькі діти полюбляють дивитися вистави в Київському театрі ляльок, а великі симфонічні та естрадні концерти відбуваються в Жовтневому палаці, Національній філармонії України, палаці «Україна».

Візитівкою міста є його головна вулиця – Хрещатик – серце Києва. Біля Хрещатика знаходиться центральна площа Києва – майдан Незалежності. На ній відбуваються святкові паради, народні гуляння. Ошатності та урочистості площі надають фонтани, квітники та славетні київські каштани.

Київ можна назвати одним із найкрасивіших міст світу. Воно особливо гарне весною, коли розцвітають каштани, бузок у його численних скверах і парках. Кияни люблять своє місто і шанують його.

Завдання 11. Знайдіть у тексті речення:

- про заснування Києва;
- про Володимира Великого;
- про Ярослава Мудрого;
- про Володимира Мономаха;
- про Софійський собор;
- про Києво-Печерську Лавру;
- про музеї Києва;
- про сучасний Київ;
- про театральний Київ;
- про центральну вулицю Києва.

Завдання 12. Закінчіть речення, використовуючи текст «Київ – столиця України».

1. Київ – одне з найдревніших міст України розташоване
2. Архітектурний комплекс Лаври вражає
3. З-поміж найвідоміших історичних архітектурних комплексів Києва славнозвісна
4. Київ славиться
5. Далеко за межами України відомі
6. Візитівкою міста є його головна вулиця
7. Київ можна назвати одним із

Завдання 13. Назвіть:

- засновників Києва за легендою;

- князів, діяння яких вплинуло на всю історію України та подальшу її долю;
- найвідоміші історичні архітектурні пам'ятники, що занесені до Списку світової спадщини ЮНЕСКО;
- музеї та театри Києва;
- центральну вулицю Києва.

Завдання 14. Поставте запитання до поданих тверджень.

Зразок:

– Києву більш ніж 1500 років.

→ – Скільки років Києву?

– ... ?

2. Прогулянка старовинними вуличками нагадує про минулі часи та історичні події. → – ... ?

3. Київ може похвалитися унікальними та мальовничими краєвидами й багатими архітектурними ансамблями. → – ... ?

4. Михайлівський Золотоверхий собор розташований навпроти Софійського собору. → – ... ?

5. Київ особливо гарний весною, коли розцвітають каштани. → – ... ?

Завдання 15. Дайте відповідь на запитання, використовуючи текст «Київ – столиця України».

1. У яких назвах столиці України зафіксовані імена її засновників?
2. Яке місце посідав Київ на карті середньовіччя?
3. Якими архітектурними ансамблями може похвалитися Київ?
4. Який музей Києва ви відвідали і хотіли б ще відвідати?
5. Які театри відомі за межами України?
6. Які вулиці Києва знають усі? Яка з цих вулиць подобається вам?
7. Про що ви хотіли б розповісти другу або подрузі, якби ви вели екскурсію по Києву?

Завдання 16. Розкажіть:

- легенду, за якою заснували Київ;
- про найвідоміші історичні архітектурні пам'ятники, що занесені до Списку світової спадщини ЮНЕСКО;
- про музеї Києва та театри Києва;
- про центральну вулицю Києва.

Завдання 17. Поясніть, якими славетними діяннями запам'яталися нащадкам князі Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Володимир Мономах.

Завдання 18. Перекажіть текст «Київ – столиця України», використовуючи запитання із завдання 15.

Завдання 19. Розкажіть про столицю своєї батьківщини.

Завдання 20. Підготуйте повідомлення на тему: «Київ – столиця України», використовуючи матеріали з додатка, і запишіть його в зошит.

Тема 4. Українські традиції

Завдання 1. Прочитайте слова та їх пояснення. З'ясуйте за словником переклад цих слів рідною мовою.

Обряд – сукупність усталених звичаєм дій, пов'язаних з побутовими традиціями або з виконанням релігійних настанов.

Повір'я – перекази, легенди, в основі яких лежать своєрідні народні уявлення про зв'язки між явищами навколишнього світу і долею людини.

Шлюб – родинний союз, що укладається між чоловіком і жінкою.

Звичай – загальноприйнятий порядок, традиційно встановлені правила суспільної поведінки.

Заручини – обряд, за яким дівчина і хлопець, що мають намір одружитися, оголошуються нареченою і нареченим.

Сват – людина, яка за дорученням того, хто хоче одружитися, або його рідних сватає обрану особу; староста у весільному обряді.

Гріх – порушення релігійно-моральних настанов, заповідей.

Купіль – тепла вода для купання.

Завдання 2. Прочитайте слова. Спробуйте зрозуміти їхнє значення за допомогою синонімів.

Магічний = чарівний

старий = давній = стародавній

щедрий = багатий

святкувати = відзначати

величати = вітати = ушановувати

шлюб = одруження

Завдання 3. З'ясуйте значення дієслів за контекстом. Запам'ятайте їх керування.

Триматися (*на чому*)

Кожна нація **тримається** на прадідівських традиціях, звичаях, символах.

Кланятися (*кому*)

Наречені на весіллі тричі **кланяються** батькам.

Благословляти (*кого*)

Батьки **благословляють** дітей на сватанні.

Завдання 4. Прочитайте однокореневі слова. Поставте до них запитання. Визначте, до яких частин мови вони належать.

Віра, повір'я, вірити, повірити.

Рід, родина, родич, рідний.

Красуня, краса, красивий, красиво.

Веселощі, весело, веселий.

Новини, новий, оновлення.

Завдання 5. Утворіть від іменників, поданих у дужках, прикметники. Узгодьте прикметники з іменниками.

(Батько) благословення, (Україна) звичай, (кохання) чоловік, (релігія) життя, (зима) колядки, (радість) веснянки, (сезон) робота.

Завдання 6. Прочитайте речення. Повторіть їх, не дивлячись у посібник.

1. Народження сім'ї.

Народження сім'ї супроводжується.

Народження сім'ї супроводжується ритуалами.

Народження сім'ї та її існування супроводжується ритуалами.

Народження сім'ї та її існування супроводжується багатьма українськими ритуалами та обрядами.

Народження сім'ї та її існування супроводжується багатьма українськими ритуалами та обрядами, українськими звичаями та традиціями.

2. Батьки благословляють дітей.

На сватанні батьки благословляють дітей.

На сватанні батьки благословляють своїх дітей.

На сватанні батьки благословляють своїх дітей, а наречені кланяються.

На сватанні батьки благословляють своїх дітей, а наречені тричі кланяються.

На сватанні батьки благословляють своїх дітей, а наречені тричі кланяються батькам.

Завдання 7. Прочитайте речення. Поставте слова, подані в дужках, у потрібному відмінку.

1. Кожен народ, кожна нація тримається на прадідівських (традиції, звичаї, символи, вірування). 2. На сватанні дівчина, якщо їй не подобався наречений, могла винести (гарбуз), а коли кохання було взаємним то в'язала на (рука) нареченого рушника. 3. Щоб дівчинка була здоровою, до купелі додавали (мед, молоко, квіти). 4. Хрещені батьки йдуть до (храм), де дають (клятва) піклуватися про (дитина).

Завдання 8. Дайте відповіді на запитання, використовуючи інформацію попереднього завдання.

1. На чому тримається кожен народ та кожна нація? 2. Що робить дівчина на сватанні? 3. Що додавали до купелі новонародженої дитини? 4. Куди та чому йдуть хрещені батьки?

Завдання 9. Прочитайте текст «Українські традиції». Складіть план тексту й запишіть його в зошит.

Українські традиції

Кожна нація, кожен народ має свої звичаї, що виробилися протягом багатьох століть. У народі існує повір'я, що той, хто забув звичаї своїх батьків, карається людьми і Богом. Український письменник Максим Рильський писав: «Той, хто не знає свого минулого, не вартий майбутнього». Кожен народ, кожна нація тримається на прадідівських традиціях, звичаях, символах, віруваннях.

Український народ має безліч прекрасних та цікавих традицій і звичаїв. Вони тісно пов'язані з побутовим, календарним та релігійним життям. Багато українських традицій і подій, як і в багатьох інших народів, були пов'язані з сільськогосподарським календарем.

Сезонні роботи супроводжувалися піснями. Восени, коли збирають урожай, співають обжинкові пісні. Зимом співають колядки, а весною, коли природа починає оживати, співають радісні веснянки.

Для українців дуже важлива сім'я. І звичайно, що її народження та існування супроводжується багатьма українськими обрядами, традиціями. Засилання сватів та заручення, дівич-вечір, запросини на весілля, весільний похід з багатьма викупамі нареченої – майже всіх цих веселих складників залюбки дотримуються й зараз. На сватанні дівчина, якщо їй не подобався

наречений, могла винести гарбуза, а коли кохання було взаємним, то в'язала на руку нареченого рушника. Обов'язково, коли відбувається сватання, батьки благословляють своїх дітей, а наречені тричі кланяються їм. Недарма обряд вступу до шлюбу в Україні називають весіллям: це справді весело.

Українські звичаї, пов'язані з народженням дитини, багаті обереговою обрядовістю. Наприклад: раніше до народження дитини мати не мала купувати одяг майбутній дитині. Аби дитина була здоровою, до купелі дівчаткам додавали мед, молока та квітів, щоб були гарними, а хлопчикам – дев'ясилу, щоб росли здоровими та дужими. Надзвичайно важливим є український обряд хрестин. Відмовитися від кумівства (тобто від статусу хрещеного) і сьогодні більшість вважає за гріх. Хрещені батьки йдуть до храму (церкви), де перед Богом дають клятву піклуватися про дитину й усіляко допомагати в її вихованні.

Завдання 10. Знайдіть у тексті речення:

- про сезонні пісні;
- про сватання;
- про хрещення.

Завдання 11. Поставте запитання до таких тверджень.

Зразок:

– *Українські національні традиції та звичаї тісно пов'язані з побутовим, календарним та релігійним життям.*
– ... ?

→ – *З чим пов'язані українські національні традиції та звичаї?*

1. Сезонні роботи супроводжувалися піснями.

→ – ... ?

2. Обряд вступу до шлюбу в Україні називають весіллям.

→ – ... ?

3. До народження дитини мати не мала купувати одяг майбутній дитині.

→ – ... ?

4. Дівчаткам у купіль додавали мед, молоко та квіти, щоб були гарними, а хлопчикам дев'ясилу, щоб росли здоровими.

→ – ... ?

Завдання 12. Дайте відповіді на запитання, використовуючи текст «Українські традиції».

1. Що говорять про людину, яка забула звичаї своїх батьків?
2. Що написав про це український письменник М. Рильський?
3. З чим пов'язані цікаві традиції і звичаї?
4. Який подарунок може отримати наречений на сватання?
5. Чому обряд вступу до шлюбу називається весіллям?
6. Які обряди пов'язані з народженням дитини?
7. Яку клятву дають хрещені батьки?

Завдання 13. Розкажіть про свята й обряди своєї країни.

Завдання 14. Підготуйте розповідь на тему: «Українські традиції» та запишіть її в зошит.

Тема 5. Новорічні свята

Завдання 1. Прочитайте слова та їх пояснення. З'ясуйте за словником переклад цих слів рідною мовою.

Язичництво – загальна назва стародавніх релігій.

Приказка – поширений у мові влучний, часто римований вислів без повчального змісту.

Літочислення – система визначення часу за роками від умовно обраного історичного моменту.

Статки – матеріальна забезпеченість, відсутність нужди.

Злагода – мирні, дружні стосунки, взаємини.

Гребінець – довгаста пластинка з зубцями для розчісування або скріплення волосся.

Занурювати – опускати, поміщати що-небудь у воду або в якусь іншу рідину.

Цілющий – такий, що сприяє одужанню.

Оновлювати – замінювати новим що-небудь старе. |

Завдання 2. Прочитайте слова. Спробуйте зрозуміти їхнє значення за допомогою синонімів.

Очікувати = чекати = ждати

женитися = одружуватися

надіятися = сподіватися

їжа = їда = страва

родина = сім'я

родичі = рідня

достаток = багатство

Завдання 3. Прочитайте однокореневі слова. Поставте до них запитання. Визначте, до яких частин мови вони належать.

Свято, святкувати, святий, святковий, святкування.

Очікувати, очікування.

Щедрівка, щедрий, щедрувати, щедрування.

Народ, народність, народження, народитися, народжений.

Завдання 4. З'ясуйте значення дієслів за контекстом. Запам'ятайте їх керування.

Сподіватися (*на що*)

Людам так хочеться **сподіватися** на здійснення найзаповітніших мрій.

Отримувати / отримати (*що, від кого*)

Діти на свято **отримують** подарунок від Святого Миколая.

Заправляти / заправити (*що, чим*)

Головну страву – кутю **заправляли** медом, горіхами, маком.

Святити / освятити (*що, де*)

На Водохреща **освячують** воду в річці.

Рубати / вирубати (*що*)

На річках з льоду **вирубують** хрест.

Завдання 5. Утворіть від іменників, поданих у дужках, прикметники. Узгодьте прикметники з іменниками.

(Різдво) свято, (філософія) приказка, (заповіт) мрія, (свято) стіл, (Новий рік) ніч, (пшениця) каша, (голод) кутя.

Завдання 6. Прочитайте речення. Повторіть їх, не дивлячись у посібник.

1. Людям хочеться вірити.

Людям так хочеться вірити.

Людям так хочеться вірити в казку.

Людям так хочеться вірити в казку, у диво.

Людям так хочеться вірити в казку, у диво, сподіватися на здійснення найзаповітніших мрій.

2. У кожній родині варили.

У кожній родині варили кутю.

У кожній родині тричі варили кутю.

Протягом свят у кожній родині тричі варили кутю.

Протягом усіх новорічних свят у кожній родині тричі варили кутю.

Протягом усіх новорічних свят, які тривають два тижні, у кожній родині тричі варили кутю.

Протягом усіх новорічних свят, які тривають два тижні, у кожній родині тричі варили кутю – багату, щедру, голодну.

3. Діти йшли до батьків і сусідів.

Діти йшли до хрещених батьків і сусідів.

Після вечері діти йшли до хрещених батьків і сусідів.

Після вечері діти йшли до хрещених батьків і сусідів з подарунками.

Після вечері діти йшли до хрещених батьків, сусідів з подарунками та співали колядки.

Після вечері діти йшли до хрещених батьків і сусідів з подарунками та співали колядки, бажали їм щастя і здоров'я.

Завдання 7. Прочитайте речення. Розкрийте дужки, поставте слова в потрібному відмінку.

1. Людям так хочеться вірити в (казка), у (диво). 2. Кожна дитина в цей день очікує подарунок від (Святий Миколай). 3. У давні часи Новий рік офіційно починався в (березень). 4. Головна страва на столі у Святвечір – це кутя, заправлена (мед, горіхи, мак). 5. У кожному домі ставлять (вічнозелена ялинка) – символ, що оновлюється вічно.

Завдання 8. Дайте відповіді на запитання, використовуючи інформацію попереднього завдання.

1. У що люди хочуть вірити завжди? 2. Від кого у святковий день діти очікують подарунки? 3. Коли в давні часи відзначали Новий рік? 4. Яка головна страва на столі у святковий вечір? 5. Що є символом життя, що оновлюється вічно?

Завдання 9. Прочитайте текст «Новорічні свята». Складіть план тексту й запишіть його в зошит.

Новорічні свята

Свята в Україні вбирають у себе і стародавні язичницькі традиції, і православну культуру, і європейські нововведення, і міжнародні універсальності.

Україна – країна свят. Чудова філософська приказка про те, що очікування свята важливіше за саме свято, мабуть була народжена саме в Україні.

Новорічні свята в Україні яскраві, веселі, сповнені вигадок, сміху, ігор. Людям так хочеться вірити в казку, у диво, сподіватися на здійснення найзаповітніших мрій. Розпочинаються зимові свята ще до настання Нового року. Одне з цих свят – свято Святого Миколая (19 грудня). Святий Миколай – це покровитель усіх дітей. Кожна дитина в цей день очікує отримати подарунок від Святого Миколая. Слухняним дітям, які чемно поводитися, гарно вчилися протягом року, Святий Миколай кладе вночі під подушку подарунок. Але якщо дитина погано поводитися та погано навчалася, то їй Святий Миколай може покласти під подушку різочку, щоб стало наукою на майбутнє.

У давні часи Новий рік офіційно починався в березні. Це було свято зустрічі весни, сонця, очікування нового врожаю. Та згодом, з прийняттям нового літочислення, Новий рік почали відзначати в ніч з 31 грудня на 1 січня. Вечір напередодні Нового року називають щедрим (або багатим): готують великий святковий стіл. Новорічна вечеря має певне значення: вона символізує достаток, благополуччя в сім'ї. За святковим столом бажають одне одному щастя, здоров'я, статків та злагоди в родині.

Протягом усіх різдвяних свят, які тривають два тижні – від Різдва (7 січня) до Водохреща (19 січня в кожній родині тричі варили кутю (пшенична каша). Ця традиція збереглася і до наших часів. Різдво – одне з найбільших релігійних свят. Напередодні Різдва Христового (6 січня) в кожній родині готували першу кутю. Святвечір, або багата кутя – суто родинне свято. Увечері за столом збиралися лише члени сім'ї. Господиня мала готувати 12 різноманітних страв. Головна страва на столі – це кутя заправлена медом, горіхами, маком, та узвар (напій з сухофруктів). Після вечері діти йшли до хрещених батьків, сусідів з подарунками та співали колядки, бажаючи щастя і здоров'я. «Щедрий вечір, добрий вечір, добрим людям на здоров'я». Родичі й сусіди приймали подарунки, дякували дітям та давали їм печиво, цукерки, пироги.

Щедру кутю готували на свято Меланки (13 січня). Як і на святвечір родина збиралася за святковим столом. Звечора і до півночі дівчата з хлопцями ходили та співали щедрівок. З щедрою кутею пов'язано чимало побутових обрядів. Щоб владнати якийсь конфлікт, сусіди йшли один до одного миритися, щоб Новий рік зустріти в мирі й злагоді. У цей вечір дівчата обов'язково ворожили, чи вийдуть заміж, яким буде їхній наречений - багатим чи бідним. Лягаючи спати, під подушку клали гребінець та говорили: «Суджений-ряджений, розчеши мені голову! Хто присниться, з тим одружиться».

Водохреща – це третє найбільше й завершальне новорічне свято. У цей день у церквах святять воду. На річках з льоду вирубують хрест, а священник освячує воду, занурюючи в неї срібного хреста. Воду, освячену на Водохреща, вважають цілющою, її зберігають увесь рік.

До цих пір новорічні свята – це найулюбленіші свята дітей. У кожному домі ставлять вічнозелену ялинку – символ життя, що оновлюється вічно. Під

ялинку кладуть іграшки та подарунки. На новорічних святах обов'язково присутні казкові персонажі – Дід Мороз і Снігуронька.

Завдання 10. Знайдіть у тексті речення:

- про подарунки, які діти отримують 19 грудня від Святого Миколая;
- про те, що роблять дівчата на свято Меланки;
- про те, що роблять діти після святвечора;
- про казкових персонажів.

Завдання 11. Закінчіть речення, використовуючи текст «Новорічні свята».

1. Діти очікують на подарунок
2. За столом бажають один одному
3. У кожній родині тричі варили кутю
4. Дівчата обов'язково ворожили

Завдання 12. Поставте запитання до таких тверджень.

Зразок:

– *Святий Миколай – це покровитель усіх дітей.* → – *Хто такий Святий Миколай?*
– ... ?

1. За святковим столом бажають одне одному щастя, здоров'я, статків та злагоди в родині. → – ... ?

2. Після вечері діти йшли до хрещених батьків і сусідів з подарунками і співали колядки, бажаючи їм щастя та здоров'я. → – ... ?

3. Сусіди йшли один до одного миритися, щоб Новий рік зустріти в мирі й злагоді. → – ... ?

4. На новорічних святах обов'язково присутні казкові герої Дід Мороз та Снігурочка. → – ... ?

Завдання 13. Дайте відповіді на запитання використовуючи текст «Новорічні свята».

1. Які традиційні українські національні свята ви знаєте?
2. Куди кладе подарунки Святий Миколай?
3. Як довго тривають різдвяні свята?
4. Яка кількість страв повинна стояти на святковому столі та яка страва повинна бути обов'язково в ці дні на столі?
5. Що робить молодь у ці свята?
6. Чому діти люблять новорічні свята?
7. Коли святкують Новий рік на вашій батьківщині?
8. Як зустрічають Новий рік на вашій батьківщині?

Завдання 14. Розкажіть:

- про зустріч Нового року в Україні;
- про зустріч Нового року на вашій батьківщині;
- про пісні, які співають на Новий рік.

Завдання 15. Підготуйте розповідь на тему: «Новорічні свята» та запишіть її в зошит.

Тема 6. Великдень

Завдання 1. Прочитайте слова та їх пояснення. З'ясуйте за словником переклад цих слів рідною мовою.

Воскресати – ставати знову живим, повертатися до життя після смерті

Мертвий – такий, у якому припинилося життя.

Старанний – який дбайливо, ретельно виконує що-небудь, ставиться до чогось.

Піст – період невживання скоромної їжі.

Возвеличити – прославляти.

Покоління – люди близького віку, що живуть в один період часу.

Завдання 2. З'ясуйте значення дієслів за контекстом. Запам'ятайте їх керування.

Збігатися (з чим)

Свято Паски обов'язково **збігається** з народженням молодого місяця.

Доторкатися (чим, до кого)

Гілочки верби потім несуть додому і **доторкаються** ними до всіх членів родини.

Мінятися / обмінятися (чим)

У ці дні люди **обмінюються** традиційними вітаннями та писанками.

Завдання 3. Прочитайте слова. Спробуйте зрозуміти їхнє значення за допомогою синонімів.

Великдень = Паска

сум'яття = метушня = неспокій

оселя = житло = будинок

повір'я = міф = легенда

воскресати = оживати

магічний = чарівний

храм = церква

Шанувати = поважати

Завдання 4. Утворіть від іменників, поданих у дужках, прикметники. Узгодьте прикметники з іменниками.

(Обряд) хліб, (верба) неділя, (магія) сила, (свято) паска, (зло) сила, (народ) свято.

Завдання 5. Прочитайте речення. Повторіть їх, не дивлячись у посібник.

1. Українці прибирають.

Українці прибирають в оселі.

Напередодні свята українці прибирають в оселі.

Напередодні свята українці прибирають в оселі, виготовляють писанки.

Напередодні свята українці прибирають в оселі, виготовляють писанки, печуть паски.

Напередодні свята українці прибирають в оселі, виготовляють писанки, печуть паски – обрядовий хліб.

2. Український народ шанує минуле.

Український народ шанує минуле, відзначаючи свята.

Український народ шанує минуле, відзначаючи старі свята.

Український народ шанує минуле, відзначаючи старі свята, береже нові, сучасні.

Український народ шанує минуле, відзначаючи старі свята, береже нові, сучасні, щоб передати їх наступним поколінням.

Завдання 6. Прочитайте речення. Розкрийте дужки, поставте слова в потрібному відмінку.

1. Паска має обов'язково збігтися з народженням (молодий місяць). 2. У Вербну неділю люди йдуть до (церква) та освячують (верба). 3. На свято люди святять (паска), яйця і збираються за святковим (стіл). 4. У великий піст не можна їсти (скоромна їжа).

Завдання 7. Дайте відповіді на запитання, використовуючи інформацію попереднього завдання.

1. З чим має збігатися свято Паски? 2. Коли освячують вербу? 3. Що роблять люди на свято Паски? 4. Яку їжу не можна їсти в піст?

Завдання 8. Прочитайте текст «Великдень». Складіть план тексту й запишіть його в зошит.

Великдень

Великдень (великий день) або Паска – це найбільше християнське свято, що вважається великим днем – воскресіння Ісуса Христа з мертвих. Це свято перемоги життя над смертю. У цього свята немає постійної дати, воно зміщується в часі. Якщо, наприклад, Різдво завжди припадає на 7 січня, то найбільше свято – Паска зміщується в часі. Паска має обов'язково збігтися з народженням молодого місяця. Саме ця обставина іноді вносить сум'яття серед людей, не обізнаних у релігійних тонкощах. Українці готуються до свят з особливою старанністю. Традиційно, наприклад, прибирають в оселі, виготовляють писанки, печуть паски – обрядовий хліб. За тиждень до Великодня, у Вербну неділю, люди йдуть до церкви й освячують вербу, яку потім вважають цілющою і говорять, що вона наділена магічною силою. Гілочки верби потім несуть додому і нею доторкаються до всіх членів родини обов'язково до дітей «для здоров'я». За повір'ям верба віддає людині здоров'я та красу. При цьому говорять: «Будь здоровим, як вода, будь багатим, як земля!», а дітям ще додають: «Як верба росте, так і ти рости!» Зранку у Великодню неділю люди йдуть святити паску, яйця, а після повернення вся сім'я збирається за святковим столом, щоб розговоритися. Перед Великоднем у християн триває великий піст 40 днів, коли не можна їсти скоромну їжу. Всі радіють, тому що Христос воскрес. У ці дні люди обмінюються такими привітаннями: «Христос воскрес!» – «Воістину Воскрес!». Свято триває тиждень. У храмах дзвонять дзвони, тому що вважається, що дзвоном відганяють злу силу. На саме свято влаштовують великодні забави, ходять у гості до рідних, обмінюються писанками.

Український народ шанує минуле, відзначаючи старі свята, береже нові, сучасні, щоб передати наступним поколінням.

Завдання 9. Знайдіть у тексті речення, у яких говориться:

- для чого несуть гілочки верби додому;
- скільки часу триває великий піст у християн;
- навіщо освяченою гілочкою верби потрібно доторкнутися до всіх членів родини.

Завдання 10. Поставте запитання до таких тверджень.

Зразок:

– Великдень вважається великим днем воскресіння з мертвих. → – Яким днем вважається Великдень?

– ... ?

1. Українці готуються до свят з особливою старанністю. → – ... ?

2. За повір'ям верба віддає людині здоров'я та красу. → – ... ?

3. Родина збирається за святковим столом, щоб розговоритися. → – ... ?

4. Свято триває тиждень. → – ... ?

Завдання 11. Дайте відповіді на запитання, використовуючи текст «Великдень».

1. Яке найбільше свято в християн?
2. Чому люди ходять до храму у Вербну неділю?
3. Коли святять у храмі паски?
4. Як вітаються люди в ці дні?
5. Для чого народ шанує своє минуле, відзначаючи старі свята?

Завдання 12. Поясніть вислів: «Будь здоровим, як вода, будь багатим, як земля!».

Завдання 13. Розкажіть про свята своєї країни.

Завдання 14. Підготуйте доповідь на тему: «У кожного народу своя історія і свої свята».

Тема 7. Свято Івана Купала

Завдання 1. Прочитайте слова та їх пояснення. З'ясуйте за словником переклад цих слів рідною мовою.

Папороть – безквіткава трав'яниста рослина з великим, дуже розсіченим листям, що росте в тінистих вологих місцях.

Хоровод – поширений старовинний, слов'янський масовий народний танець, учасники якого ходять по колу з піснями, виконуючи певні рухи, підпорядковані драматичній дії.

Вогнище – купа дров, хмизу, що горить.

Полум'я – вогонь, що здійснюється над предметом, який горить.

Роса – краплі води, що осідають на поверхні рослин та інших предметів унаслідок зіткнення з охолодженим приземним шаром повітря.

Завдання 2. Прочитайте слова. Спробуйте зрозуміти їхнє значення за допомогою синонімів.

Вогнище = багаття

таємний = секретний

чудо = диво

відважний = сміливий = хоробрий

цілющий = животворний

Завдання 3. Доберіть антоніми до поданих слів.

Розумний, багатий, сильний, щасливий, веселий, одружений, відважний.

Слова для довідок: дурний, бідний, слабкий, нещасливий, сумний, неодружений, боязкий.

Завдання 4. Прочитайте однокореневі слова. Поставте до них запитання. Визначте, до яких частин мови вони належать.

Квітка, квітнути, розквітнути, квітучий.

Паливо, палити, розпалювати.

Чистота, чисто, очищати, очищувальний.

Чарівник, чари, чарівний, причарований, зачарувати.

Загадка, загадувати, загадковий.

Завдання 5. Визначте значення дієслів за контекстом. Запам'ятайте їх керування.

Стрибати / перестрибнути (*через що*)

Молоді люди **стрибали** через вогонь.

Очищати / очистити (*кого, від чого*)

Купальський вогонь **очищає** людину від усього злого.

Вмиватися / вмитися (*чим, для чого*)

Дівчата **вмивалися** росою, щоб бути красивими.

Цвісти / розцвісти (*що, коли*)

Папороть **цвіте** тільки опівночі в ніч на Івана Купала.

Завдання 6. Утворіть від іменників, поданих у дужках, прикметники. Узгодьте прикметники з іменниками.

(Молодь) свято, (поет) твір, (таємниця) знак, (загадка) ніч, (чари) сила, (щастя) дівчина, (свято) розвага.

Завдання 7. Прочитайте речення. Повторіть їх, не дивлячись у посібник.

1. Люди вірили.

Люди здавна вірили.

Люди здавна вірили, що вогонь очищає.

Люди здавна вірили, що купальський вогонь очищає.

Люди здавна вірили, що купальський вогонь очищає людину.

Люди здавна вірили, що купальський вогонь очищає людину від усього злого.

Люди здавна вірили, що купальський вогонь очищає людину від усього злого, дарує силу та здоров'я.

2. Дівчата плели вінки.

Дівчата плели собі вінки.

З різних квітів дівчата плели собі вінки.

З різних квітів дівчата плели собі вінки й застромляли свічку.

З різних квітів дівчата плели собі вінки й увечері застромляли у вінок свічку.

З різних квітів дівчата плели собі вінки й увечері застромляли у вінок свічку та пускали його на воду.

Завдання 8. Прочитайте речення. Розкрийте дужки, поставте слова в потрібному відмінку.

1. На березі (річки та озера) розпалювали високі багаття. 2. Купальський вогонь очищає (людина) від усього злого, дарує силу та здоров'я. 3. Дівчата до схід сонця вмивалися (роса), щоб бути красивими. 4. Папороть – це рослина, яка росте у (ліс) з великим зеленим (листя). 5. Людина, котра знайде цвіт папороті й зірве (квітка), стане щасливою, сильною, багатою.

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання, використовуючи інформацію попереднього завдання.

1. Що розпалюють на березі річок та озер? 2 Від чого очищає людину купальський вогонь? 3. Чим вмивалися дівчата до схід сонця? 4. Де росте папороть? 5. Якою стане людина, котра знайде цвіт папороті?

Завдання 10. Розгляньте малюнки в **додатку**, прочитайте підписи під ними. Прочитайте текст «День Івана Купала». Складіть план тексту й запишіть його в зошит.

День Івана Купала

Традиції в Україні пов'язані зі староукраїнською, язичницькою атрибутикою. Наприклад, молодіжне та поетичне старе свято, яке збереглося й до наших часів – свято Івана Купала (в ніч на 7 липня). Це загадкове й таємниче свято. На березі річок та озер розпалювали високі багаття. Вважали, чим вищим буде полум'я, тим вищим будуть у полі хліба. Біля тих багать веселилися – водили хороводи й стрибали через вогонь. Знали: купальський вогонь очищає людину від усього злого, дарує силу та здоров'я. Вірили: якщо хлопець із дівчиною, узявшись за руки, тричі перестрибнуть через вогнище і при цьому їхні руки не розійдуться, то це знак, що вони скоро одружаться і їхня сім'я буде міцною, дружною.

На Купала жінки виходили в поле, у ліс, на луг збирати трави. Бо було відомо: саме в цей день трави мають чудодійну цілющу силу. Дівчата до схід сонця вмивалися росою, щоб бути красивими. Якщо котрійсь щастило вмитися росою першою, то вона ставала першою красунею в окрузі. Відважні хлопці купальськими ночами йшли поодиночі до лісу шукати цвіт папороті. Люди вірили в чарівну силу папороті. Папороть – це рослина з великим зеленим листям, яка росте в лісі. Уважали, що папороть цвіте тільки опівночі в ніч на Івана Купала. Та людина, котра знайде цвіт папороті й зірве квітку, стане щасливою, сильною, багатою, зможе розуміти мову тварин, птахів і буде лікувати людей.

З різних квітів дівчата плели собі вінки й увечері, застромивши у вінок свічку, пускали їх на воду. Якщо вінок плив добре і свічка не гасла, це була вірна прикмета, що дівчина скоро вийде заміж. Якщо вінок потоне, заміж дівчина в цьому році не вийде.

На свято Івана Купала співають багато пісень. Ось одна з них.

Ой на Івана, ой на Купала
Красна дівчинка долі шукала,
Квіти збирала, віночок вила,
Далі водою його пустила.
Пливи віночок, к бережечку,
К рокитняному кущечку.

Це свято найколеритніше з усіх свят українського народу. «На Купала нічка мала» – так говорили не тільки тому, що в липні довгі дні та короткі ночі, але й тому, що в цю святкову ніч було багато веселих розваг.

Завдання 11. Знайдіть у тексті речення, у яких говориться:

- навіщо хлопці з дівчатами стрибали через вогонь;
- чому жінки в цей день ходили в поле та ліс;
- коли цвіте папороть.

Завдання 12. Закінчіть речення, використовуючи текст «День Івана Купала».

1. Купальський вогонь очищає
2. Хлопець з дівчиною, узявшись за руки
3. Папороть цвіте тільки
4. Свято Івана Купала найколеритніше

Завдання 13. Поставте запитання до таких тверджень.

Зразок:

– Біля багать молодь веселилась: водила хороводи, стрибала через вогонь. → – Що робила молодь біля багать?

– ... ?

1. Трави, зібрані в день Івана Купала, мають чудодійну цілющу силу. → – ... ?

2. Та дівчина, котра першою вмиється росою, → – ... ?
стане першою красунею в окрузі.
3. Люди вірили в чарівну силу папороті. → – ... ?
4. З різних квітів дівчата плели собі вінки, → – ... ?
застромивши у вінок свічку, пускали їх на
воду.

Завдання 14. Дайте відповіді на запитання використовуючи текст «День Івана Купала».

1. Коли відзначають свято Івана Купала?
2. Як святкує молодь це свято?
3. Що роблять дівчата у свято Івана Купала?
4. Чому в цей день збирають трави?
5. Яку квітку шукають уночі в лісі?
6. У яку прикмету вірять дівчата, пускаючи вінок на воду?
7. Для чого дівчата вмивалися росою до схід сонця?

Завдання 15. Підготуйте розповідь на тему: «День Івана Купала», використовуючи матеріали з додатка 3 та запишіть її в зошит.

Завдання 16. Розкажіть, чи є у вашій країні свято, схоже на святкування свята Івана Купала.

Тема 8. Петриківський розпис

Завдання 1. Прочитайте слова та їх пояснення. З'ясуйте за словником переклад цих слів рідною мовою.

Декор – такий, що прикрашає або служить для прикраси, оздоблення.

Розпис – сюжетні або орнаментальні живописні зображення на будівлях та на побутових предметах.

Ремесло – дрібне виробництво готових виробів, що базується на ручній техніці при відсутності виробничого поділу праці.

Майстер – фахівець з якого-небудь ремесла.

Завдання 2. Прочитайте слова. Спробуйте зрозуміти їхнє значення за допомогою синонімів.

Щирість = прямодушність

Композиція = структура

Зображення = малюнок

Ритмічний = розмірений

Завдання 3. Прочитайте однокореневі слова. Поставте до них запитання. Визначте, до яких частин мови вони належать.

Будувати, будівля, будівельний.

Спільнота, спільний, спільно.

Спостерігати, спостерігач, спостережливий.

Розписувати, розпис, розписні.

Завдання 4. Визначте значення дієслів за контекстом. Запам'ятайте їх керування.

Застосовувати / застосувати (*що*) Майстри *застосовують* стебла, тріски

Створювати / створити (*що, з ким*) *Створити* візерунок у техніці петриківського розпису

Завдання 5. Утворіть від іменників, поданих у дужках, прикметники з іменниками.

(Квітка) орнамент, (побут) предмети, (професія) освіта, (ліс) горіх, (народ) майстри, (символ) значення.

Завдання 6. Прочитайте речення. Повторіть їх, не дивлячись у посібник.

Душа віддзеркалюється в мистецтві.

Душа українського народу віддзеркалюється в мистецтві.

Душа українського народу віддзеркалюється в мистецтві.

Співуча, чутлива душа українського народу віддзеркалюється в мистецтві.

Співуча, чутлива душа українського народу найяскравіше віддзеркалюється в мистецтві.

Співуча, чутлива душа українського народу найяскравіше віддзеркалюється в мистецтві народного розпису.

Завдання 7. Прочитайте речення. Поставте слова, подані у дужках, у потрібному відмінку.

1. Рідкісний і єдиний в усьому світі декоративний петриківський розпис відомий далеко поза межами (Україна) завдяки народним майстрам (село)

Петриківка (Дніпропетровська область). 2 В цьому (село) з давен давен люди передають з покоління в покоління свої секрети (розпис), свою майстерність. 3. Люди любили піч і завжди прикрашали її (квіти, півники, жарптиця). 4. Малювали (крейда, сажа, вугілля, кольорова глина).

Завдання 8. Дайте відповідь на питання, використовуючи інформацію попереднього завдання.

1. Де відомий рідкісний і єдиний в усьому світі декоративний петриківський розпис? 2. Що в цьому селі з давен давен люди передають з покоління в покоління? 3. Як люди завжди прикрашали піч? 4. Чим малювали люди?

Завдання 9. Розгляньте малюнки в **додатку**, прочитайте підписи під ними. Прочитайте текст «Петриківський розпис». Складіть план тексту і запишіть його в зошит.

Петриківський розпис

Співуча, чутлива душа українського народу найяскравіше віддзеркалюється в мистецтві народного розпису, що незабутньою сторінкою ввійшов до історії культури українського народу.

Рідкісний і єдиний в усьому світі декоративний петриківський розпис відомий далеко поза межами України завдяки народним майстрам села Петриківка Дніпропетровської області. В цьому селі з давніх-давен люди передають з покоління в покоління свої секрети розпису, свою майстерність. Колись люди жили в біленьких глиняних хатах, по середині знаходилась піч, яка була дуже важливою для родини. Піч обігрівала житло, в ній варили їжу і на ній спали. Тому люди любили піч і завжди прикрашали її квітами, півниками, жарптицею. Малювали крейдою, сажею, вугіллям, кольоровою глиною, природними фарбами: бузиною, морквою, буряком. Фарби розводили молоком, ячним жовтком, природним вишневим клеєм. Малюнки не були розраховані на довге життя. Раз на рік під велике свято всі настінні розписи змивали і наносили нові.

На початку ХІХ століття розпис поширився на предмети домашнього вжитку - посуд, скрині, брички. Потреба у подібному декорі спонукала до заняття малюванням цілі родини, які свої роботи продавали. Заняття художнім ремеслом поступово ставало справою найбільш кваліфікованих народних майстрів, які обрали малювання професією. Вже до початку ХХ століття побутовий декор міцно утвердився як самобутній жанр народного мистецтва.

Наприкінці ХІХ століття Петриківка легко освоїла масляні фарби, якими місцеві майстри раніше не користувалися (сьогодні до них додалися акрилові й керамічні). Мистецтво розпису розвивалося, з'являлися нові поєднання кольорів, удосконалювалася техніка. Пізніше, коли у продажу з'явився папір, в Петриківці почали малювати так звані "мальовки". Спільна риса творчості майстринь цього часу – щирість, загострене відчуття декору. Свої композиції вони будували на контрасті основних та додаткових квітів, на їх ритмічному повторенні. Проте, сюжети не однакові, і несуть у собі індивідуальні риси, характерні для творів майстрів того часу.

Ажурний, графічно чіткий орнамент, що у минулому розвивався як настінний розпис і декор побутових предметів, сьогодні широко застосовують у художній промисловості, книжковій графіці, оформленні тощо.

Сучасний петриківський орнамент характеризується, передусім, як рослинний, переважно квітковий. Широке застосування мають мотиви садових (жоржини, астри, троянди) і лугових (ромени, волошки) кольорів та ягід калини, полуниці і винограду. Характерними є також зображення листя, яке називають "папороттю", бутонів і пір'ястого ажурного листя. Для петриківських орнаменталістів притаманний і надзвичайно точний контур і дивовижна спритність руки - всі відомі майстри малюють, не користуючись жодним вимірювальним інструментом. Віртуозність виконання досягається писанням за допомогою тоненького пензлика з котячої вовни. Крім пензля, петриківські майстри застосовують стебла, тріски, а ягоди і деякі квіти малюють просто пальцем.

Особливості петриківського розпису: центральну квітку, плід чи ягоду розташовують так, щоб зобразити якомога привабливіше, показати багато дрібних деталей. Особливістю розпису є також те, що елементи малюнку слід виводити одним мазком: і ніжну пелюстку квітки, і гнучке стебло рослини, легким дотиком передавати і твердість плоду, і м'якість ягоди. В петриківському розписі гармонійно поєднані рослинні форми, лінії, кольори. Барви розпису мають символічне значення: зелений колір - весна, пробудження, надія, добрий настрій; синій - небо, спокій, сила, вода; жовтий - сонце, життя, осінь, урожай; червоний - вогонь життя, буйне цвітіння, рідна домівка; коричневий - земля-годувальниця; білий - чистота; чорний - земля. Нині петриківські майстри, які мають уже визначену художню професійну освіту, часто виконують свої композиції в теплій або холодній гамі.

Щоб створити візерунок у техніці петриківського розпису, необхідно оволодіти чотирма типами мазка, традиційно названих "гребінець", "зернятко", "горішок", "перехідний мазок".

"Гребінець" - мазок, що починається з потовщення, зробленого натиском пензля та завершується тонким вусиком, виконується легким дотиком кінчика пензля. Прокладені разом декілька таких мазків нагадують гребінець.

"Зернятко" - мазок, що наносять, починаючи з легкого дотику і закінчуючи сильним натиском пензля. Коли мазки "зернятко" положені по обидві сторони стебла, кінчиком наружу, малюнок нагадує колос. Звідси і назва.

"Горішок" - складається з двох гребінцевих мазків, зогнутих полулунками та поставлених друг проти друга. Вільне місце між лунками заповнюють мазками "зернятко". Отримуємо форму, схожу на лісний горіх.

В Петриківці діє музей народної творчості, його експозиція включає безліч шедеврів етнічного живопису - це картини, розписні предмети побуту, прикраси. Тут також знаходяться майстерні, де можна не тільки поспостерігати, як працюють художники, а й самому спробувати навчитися що-небудь малювати в петриківському стилі. І, звісно, тут продаються всілякі сувеніри.

Майстри залюбки малюють вітальні листівки, розписують прикраси індивідуально для будь-якого охочого.

Завдання 10. Знайдіть у тексті речення:

- про співучу, чутливу душу українського народу;
- про рідкісний і єдиний в усьому світі декоративний петриківський розпис;
- про розвиток мистецтва петриківського розпису;
- про сучасний петриківський орнамент;
- про особливості петриківського розпису;
- про створення візерунка у техніці петриківського розпису;
- про музей народної творчості в Петриківці

Завдання 11. Закінчіть речення, використовуючи текст «Петриківський розпис».

1. Піч обігрівала житло, в ній 2. Раз на рік під велике свято 3. На початку ХІХ століття розпис 4. Наприкінці ХІХ століття Петриківка легко освоїла масляні фарби, якими 5. Сучасний петриківський орнамент характеризується 6. Барви розпису мають символічне значення 7. Щоб створити візерунок у техніці петриківського розпису, необхідно 8. В Петриківці діє музей народної творчості, його експозиція

Завдання 12. Назвіть:

- риси сучасного петриківського розпису;
- кольори барв розпису, що мають символічне значення;
- типи мазка, що використовують у техніці петриківського розпису.

Завдання 14. Поставте запитання до таких тверджень.

Зразок:

– Відомі майстри малюють, не користуючись жодним вимірювальним інструментом. → – Хто малює, не користуючись жодним вимірювальним інструментом?

– ... ?

1. Малюнки не були розраховані на довге життя. → – ... ?

2. Спільна риса творчості майстринь цього часу – щирість, загострене відчуття декору. → – ... ?

3. Орнамент сьогодні широко використовують у художній промисловості, книжковій графіці, оформленні тощо. → – ... ?

4. Ягоди і деякі квіти малюють просто пальцем. → – ... ?

5. Необхідно оволодіти чотирма типами мазка, щоб створити візерунок у техніці петриківського розпису. → – ... ?

Завдання 15. Дайте відповідь на запитання, використовуючи текст «Петриківський розпис».

1. Де найяскравіше віддзеркалюється співуча, чутлива душа українського народу?

2. Чому розпис називається петриківський?

3. Як характеризується сучасний петриківський орнамент?

4. Які існують типи мазків петриківського розпису?

5. Що притаманно для петриківських орнаменталістів?

Завдання 16. Назвіть:

– спільну рису творчості майстринь;

– символічне значення барв розпису.

Завдання 17. Розкажіть:

– про фарби, якими раніше петриківські майстри не користувалися;

– про характерні риси, які притаманні петриківському орнаменту.

Завдання 18. Поясніть, чому петриківський розпис вважається рідкісним і єдиним у світі;

Завдання 19. Перекажіть текст «Петриківський розпис», використовуючи свій план тексту і запитання із завдання № 15.

Завдання 20. Підготуйте розповідь на тему «Петриківський розпис», використовуючи матеріали додатка, і запишіть її в зошит.

Тема 9. Національна кухня України

Завдання 1. Прочитайте слова та їх пояснення. З'ясуйте за словником переклад цих слів рідною мовою.

Різноманітний – який складається з неоднакових, несхожих один на одного предметів.

Кулінарія – мистецтво приготування їжі.

Борщ – рідка страва, що вариться з посічених буряків, капусти з додатком картоплі та додавання різних приправ.

Вареники – невеликий варений виріб, зліплений з прісного тіста і начинений сиром, ягодами, капустою.

Галушки – різаний або рваний шматочок прісного тіста, зварений у воді або в молоці.

Картопляники – котлета з вареної товченої картоплі.

Завдання 2. Прочитайте слова. Спробуйте зрозуміти їхнє значення за допомогою синонімів.

Звичай = обичай

водойма = водосховище

борошно = мука

Завдання 3. Прочитайте однокореневі слова. Поставте до них запитання. Визначте, до яких частин мови вони належать.

Варити, варений, варіння.

Фарш, фарширувати, фарширований.

Щедрість, щедрий, щедро.

Завдання 4. З'ясуйте значення дієслів за контекстом. Запам'ятайте їх керування.

Смажити / підсмажити (*на чому*)

Картопляники *смажать* на олії.

Наповнювати /наповнити (*чим*)

Млинці *наповнюють* різною начинкою.

Солити / посолити (*що*)

Господині на зиму *солять* огірки, помідори, гриби.

Завдання 5. Прочитайте речення. Повторіть їх, не дивлячись у посібник.

1. Вареники готують.

Вареники готують з борошна.

Вареники готують з борошна і наповнюють сиром.

Вареники готують з борошна і наповнюють сиром, картоплею, капустою, м'ясом.

2. Галушки готують.

Галушки готують з борошна.

Галушки готують з гречаного, житнього борошна.

Галушки готують з гречаного, житнього та пшеничного борошна.

Галушки готують з гречаного, житнього та пшеничного борошна, варять у воді.

Галушки готують з гречаного, житнього та пшеничного борошна, варять у воді і змащують салом, маслом або олією.

3. Українці готують.

Українці готують багато страв.

Українці готують багато страв з картоплі.

Українці готують багато страв з вареної картоплі.

Українці готують багато страв з вареної картоплі: смажать на олії картопляники.

Українці готують багато страв з вареної картоплі: смажать на олії картопляники або пиріжки.

Українці готують багато страв з вареної картоплі: смажать на олії картопляники або пиріжки, наповнені м'ясом, капустою, грибами.

Завдання 6. Прочитайте речення. Розкрийте дужки, поставте слова в потрібному відмінку.

1. Борщ приправляють (часник та сметана). 2. Господиня радо частує національними стравами (гості) у свято. 3. Українці говорять: «Як нема (борщ), то й нема (їжа). 4. Люблять українці (картопля) – печену, варену, смажену. 5 На Волині почастують (запашна домашня ковбаса). 6. На Поліссі роблять чудові напої з (журавлина та калина).

Завдання 7. Дайте відповіді на запитання, використовуючи інформацію попереднього завдання.

1. Чим приправляють борщ? 2. Кого радо частує господиня національними стравами? 3. Що говорять українці про борщ? 4. Яку картоплю люблять українці? 5. Якою стравою почастують на Волині? 6. З чого роблять на Поліссі чудові напої?

Завдання 8. Розгляньте малюнки в **додатку**, прочитайте підписи під ними. Прочитайте текст «Національна кухня України». Складіть план тексту й запишіть його в зошит.

Національна кухня України

Український народ завжди славився щирістю та гостинністю. Українська національна кухня з давніх часів відзначалася різноманітністю, високими смаковими якостями, калорійністю. За народним звичаєм більшість страв української кухні готується комбінованими способами, тобто з використанням різних продуктів, застосуванням усіляких способів кулінарної обробки.

Однією з найпоширеніших овочевих страв в Україні та відомою за її межами є борщ. Його готують з буряка, картоплі й капусти, приправляють часником і сметаною з томатом. Процес готування борщу – це не тільки варіння, але й підсмажування та тушкування. Навесні готують ще зелений борщ зі щавлю й картоплі, приправлених яйцем і сметаною. У кожному регіоні України борщ готують по особливому. Наприклад, до складу українського київського борщу входить близько 20 найменувань продуктів, полтавського та зеленого українського – 18, чернігівського – 16. Українці говорять: «Як нема борщу, то й їжі нема», «Борщ – найстарша страва».

Полюбляють українці страви у фаршированому та нашпигованому вигляді. Українська хата завжди щедра і гостинна. «Чим хата багата, тим і рада» – говорять господарі. Господиня радо частує національними стравами як гостей у свято, так і родину в будень. Улюблені з них, звичайно ж, голубці з м'ясом і вареники, крученики та відбивні, фарширована риба та буженина, галушки і гречаники, пампушки і медовики.

Національний колорит страв української кухні в хорошій господині завжди багатий та різноманітний, адже охоплює як овочі, так і м'ясо, як рибу, так і різні солодощі й напої.

Улюбленою святковою чи недільною стравою є вареники. Їх готують з борошна і наповнюють сиром, картоплею, капустою, м'ясом. У гірських селах – бринзою, змішаною з картоплею, а на Поліссі з товченою квасолею. Влітку для начинки використовують вишні, полуниці та інші ягоди.

На Полтавщині поширеною стравою є галушки. Їх готують з гречаного, житнього та пшеничного борошна, варять у воді і змащують салом, маслом або олією.

З-поміж овочевих культур найпоширенішою є картопля. Українці їдять печену, варену та смажену картоплю. Змащують її олією, маслом та смаженим салом з цибулею. Гуцули (мешканці Карпат) їдять картоплю з саламахою – приправою з тертого часнику та олії. Багато страв українці готують з вареної картоплі: смажать на олії картопляники або пиріжки, наповнені м'ясом, капустою, грибами.

Поширені в Україні також млинці й пиріжки, які готують з борошна і наповнюють різною начинкою, смажать або печуть у печі.

Є чудова українська народна приказка, яку люблять повторювати українці: «Гість у дім – радість в нім». І кажуть це щиро, бо куди б ви не завітали, вам скрізь будуть раді. Кожен регіон України славиться своїми стравами. На Волині вас почастиють запашною домашньою ковбасою, на Черкащині пригостять рибою по-жашківськи, виловленою в місцевих водоймах. А на Поліссі досхочу нагодують лісовими дарами – напоями з журавлини та калини, варениками з чорницею та смаженими грибами, гуцули здивують зразами з чорносливом та горіхами, яловичиною по-полонинськи, на Донбасі запропонують завиванець по-волноваськи, на Поділлі – оладки з печінкою.

На зиму дбайливі українські господині солять огірки, помідори, гриби, квасять капусту, а також сушать фрукти, гриби, ягоди, з яких готують смачні страви.

Завдання 9. Знайдіть у тексті речення:

- про зелений борщ;
- про національний колорит;
- про млинці та пиріжки;
- про те, що роблять дбайливі господині.

Завдання 10. Закінчіть речення, використовуючи текст «Національна кухня України».

1. Зелений борщ готують
2. Дуже люблять українці страви
3. На Поліссі вареники наповнюють
4. Галушки є поширеною стравою
5. З вареної картоплі готують
6. На Черкащині пригостять рибою, виловленою

Завдання 11. Назвіть, якими стравами частують гостей у різних регіонах України.

Завдання 12. Поставте запитання до таких тверджень.

Зразок:

– Український народ завжди славиться щирістю та гостинністю. → – Чим славиться український народ?
– ... ?

1. Найпоширеніша овочева страва в Україні – борщ. → – ... ?

2. Господині люблять готувати голубці з м'ясом і вареники, крученики і відбивні. → – ... ?

3. У гірських селах готують вареники з бринзою, змішаною з картоплею. → – ... ?

4. На Поліссі досхочу нагодують лісовими дарами. → – ... ?

5. Господині на зиму солять і квасять овочі. → – ... ?

Завдання 13. Дайте відповіді на запитання використовуючи текст «Національна кухня України».

1. Чим відзначається українська національна кухня?
2. Яким способом готується більшість страв української кухні?
3. Які процеси включає в себе приготування борщу?
4. Скільки найменувань продуктів входить до складу борщу?
5. Який національний колорит української кухні?
6. З чого готують вареники?
7. З якого борошна готують галушки?
8. Які страви готують з вареної картоплі?
9. Як готуються господині до зими?

Завдання 14. Розкажіть:

- про вашу національну кухню;
- про українські страви, які ви вже їли в Україні.

Завдання 15. Назвіть страви української кухні, які ви смакували. Чи порекомендуєте ви їх своїм друзям?

Завдання 16. Підготуйте розповідь на тему : «Національна кухня України», використовуючи матеріали з **додатку** і запишіть її в зошит.

Тема 10. Діячі української науки і техніки

Завдання 1. Прочитайте слова та їх пояснення. З'ясуйте за словником переклад цих слів рідною мовою.

Діяч – той, хто відзначається своєю активністю та енергійністю на роботі в якійсь галузі життя.

Попередник – той, хто своєю діяльністю передував діяльності когось іншого в тій самій галузі, підготував виникнення або розвиток чого-небудь.

Просвітитель – прихильник просвіти = освіти, пропагандист прогресивних ідей, знань, культури.

Мислитель – людина, яка глибоко і самостійно мислить = думає.

Винахідник – той, хто винайшов нове, до цього невідоме.

Науковець – той, хто займається розробкою питань науки.

Штучний супутник – запущений у космос пристрій, який рухається за інерцією навколо небесного тіла.

Орбіта – шлях руху небесного тіла, штучного супутника в космічному просторі навколо іншого тіла.

Завдання 2. Прочитайте слова. Спробуйте зрозуміти їхнє значення за допомогою синонімів.

Мислитель = філософ	Електронна обчислювальна машина = комп'ютер
Праця = твір	Засновувати = створювати, організовувати
Науковець = учений	Просвіта = освіта
Вертоліт = гелікоптер	Фахівець = спеціаліст

Завдання 3. З'ясуйте значення дієслів за контекстом. Запам'ятайте їхнє керування.

Прославляти / прославити (<i>кого, що</i>)	Видатні конструктори авіаційної і ракетної техніки прославили Україну.
Уважати (вважати) / уважити (<i>кого, ким, чим</i>)	Ігоря Сікорського вважають "батьком" вертольотів.
Засновувати / заснувати (<i>що, де</i>)	Віктор Глушков заснував Інститут кібернетики в Києві.
Досягати / досягти (<i>чого, де</i>)	Українські науковці досягли значних успіхів у галузі математики та обчислювальної техніки.

Завдання 4. Прочитайте однокореневі слова. Поставте до них запитання. З'ясуйте, до яких частин мови вони належать.

Число, числівник, обчислювати, обчислення, обчислювальний.

Винайти, винахід, винахідник, знайти, винахідливий, винахідливо, винахідливість.

Дія, діяти, діяльність, діяч, діяльний.

Промінь, випромінювати, випромінювання, променевий.

Рахунок, рахувати, розрахунок, розраховувати.

Завдання 5. Розберіть слова за будовою. З'ясуйте їхнє значення.

Мікробіологія, епідеміологія, ендокринологія, патофізіологія (патологічна фізіологія), кардіологія; кібернетика, електротехніка, радіотехніка; біохімія, геохімія, біогеохімія.

Авіабудування, літакобудування, ракетобудування, моторобудування, машинобудування, мостобудування.

Багатотомна праця, одноразова дія.

Завдання 6. Утворіть від іменників, поданих у дужках, прикметники. Узгодьте прикметники з іменниками. Складіть речення зі словосполученнями.

(Світ) наука, (авіація) техніка, (космос) корабель, (наука) школа, (хірургія) лікування, (серце) захворювання, (інфекція) захворювання, (голова) мозок, (м'язи) діяльність.

Завдання 7. Прочитайте речення. Повторіть їх, не дивлячись у посібник.

1. Розробки використовують.

Теоретичні розробки використовують.

Теоретичні розробки широко використовують.

Теоретичні розробки математиків широко використовують.

Теоретичні розробки українських математиків широко використовують.

Теоретичні розробки українських математиків сьогодні широко використовують.

Теоретичні розробки українських математиків сьогодні широко використовують для розрахунків орбіт.

Теоретичні розробки українських математиків сьогодні широко використовують для розрахунків орбіт супутників Землі.

Теоретичні розробки українських математиків сьогодні широко використовують для розрахунків орбіт штучних супутників Землі.

2. Праці дали можливість.

Праці академіка Боголюбова дали можливість.

Праці академіка Боголюбова в галузі квантової теорії поля дали можливість.

Праці академіка Боголюбова в галузі квантової теорії поля і статичної фізики дали можливість.

Праці академіка Боголюбова в галузі квантової теорії поля і статичної фізики дали можливість обґрунтувати теорію.

Праці академіка Боголюбова в галузі квантової теорії поля і статичної фізики дали можливість обґрунтувати теорію надпровідності.

Завдання 8. Прочитайте речення. Поставте слова, подані в дужках, у потрібному відмінку.

1. Американці використали праці (український винахідник Юрій Кондратюк) для здійснення (посадка космічного корабля) на Місяць. 2. Коли Ігор Сікорський навчався в (Київський політехнічний інститут), він захопився (авіація та літакобудування). 3. Мікробіолог Данило Заболотний зробив значний внесок у (профілактика та лікування інфекційних захворювань). 4. Академік Олександр Богомолець створив (українська наукова школа патофізіології та ендокринології).

5. Завдяки (дослідження Миколи Амосова) українські хірурги-кардіологи ефективно лікують (серцеві захворювання).

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання, використовуючи інформацію попереднього завдання.

1. Чиї праці використали американці для здійснення посадки космічного корабля на Місяць? 2. Коли Ігор Сікорський захопився авіацією та літакобудуванням? 3. У яку галузь медицини зробив значний внесок мікробіолог Данило Заболотний? 4. Що створив академік Олександр Богомолець? 5. Завдяки кому українські хірурги-кардіологи ефективно лікують серцеві захворювання?

Завдання 10. Розгляньте малюнки в додатку 10, прочитайте підписи під ними. Прочитайте текст «Діячі української науки і техніки». Складіть план тексту й запишіть його і зошит.

Діячі української науки і техніки

Україна дала світовій науці багато видатних учених, винахідників, конструкторів. З-поміж українських науковців були талановиті фізики, біологи, історики, лінгвісти, медики.

Широко відомі імена таких діячів, як просвітитель Петро Могила, мислитель Григорій Сковорода, філософ, астроном, ректор Болонського університету в Італії Юрій Котермак (Дрогобич), математик Михайло Остроградський, учений, філософ, засновник геохімії, біогеохімії Володимир Вернадський, фізик та електротехнік, попередник Рентгена у відкритті променевого випромінювання Іван Пулюй. Видатний історик України та перший її президент Михайло Грушевський написав багатотомні праці «Історія України – Русі», «Історія української літератури».

Україну прославили видатні теоретики та конструктори авіаційної і ракетної техніки ХХ століття: винахідник Юрій Кондратюк, праці якого використали американці для здійснення посадки космічного корабля «Аполлон» на Місяць, конструктор космічних систем Сергій Корольов, конструктор турбореактивних двигунів Архип Люлька, конструктор літаків Олег Антонов.

Киянина Ігоря Сікорського по праву вважають «батьком» вертольотів. Навчаючись у Київському політехнічному інституті, він захопився літакобудуванням. Згодом Сікорський продовжив роботу з авіабудування в США і став відомим у всьому світі завдяки своїм вертольотам.

Мікробіолог та епідеміолог Данило Заболотний, який заснував міжнародне товариство мікробіологів, зробив значний внесок у профілактику та лікування інфекційних захворювань. Академік Олександр Богомолець створив українську наукову школу патофізіології та ендокринології. Він вивчав проблеми порушення обміну речовин, імунітету. В Інституті біохімії, який очолював академік Олександр Палладін, здійснили важливі дослідження в галузі біохімії головного мозку, м'язової діяльності та біохімії вітамінів. Хірург-кардіолог Микола Амосов розробив нові методи хірургічного лікування хворих. Завдяки його дослідженням і нині ефективно лікують серцеві захворювання.

Значних успіхів досягли українські науковці в галузі математики й обчислювальної техніки, зокрема Дмитро Браве, Микола Крилов, Микола

Боголюбов. Вони створили нову галузь науки – механіку нелінійних коливань (нелінійну механіку). Наукові висновки школи Крилова знайшли застосування в літакобудуванні, моторобудуванні та радіотехніці. Теоретичні розробки математиків сьогодні використовують для розрахунків орбіт штучних супутників Землі. Праці академіка Боголюбова в галузі квантової теорії поля й статичної фізики дали можливість обґрунтувати теорію надпровідності.

Сергій Лебедев створив електронну обчислювальну машину – перший у континентальній Європі комп'ютер. У Києві жив і працював математик, кібернетик Віктор Глушков, який заснував тут Інститут кібернетики і почав розробляти засоби обчислювальної техніки в Україні. Сьогодні цей інститут має його ім'я.

У сучасному науковому світі добре відома родина Патонів – фахівців у галузі мостобудування, зварювання та металургії.

Науковці України збагатили вітчизняну і світову науку значними досягненнями, цінними відкриттями і винаходами.

Завдання 11. Знайдіть у тексті речення про:

Івана Пулюя, Михайла Грушевського, Сергія Корольова, Архипа Люлька, Олега Антонова, Сергія Лебедева, Віктора Глушкова.

Завдання 12. Закінчіть речення, використовуючи текст «Діячі української науки і техніки».

1. Україна дала світовій науці багато видатних
2. Відомий філософ, астроном, ректор Болонського університету в Італії –
3. Фізик та електротехнік, попередник Рентгена у відкритті променевого випромінювання –
4. Талановитий учений, філософ, засновник геохімії, біогеохімії –
5. Інститут кібернетики в Києві заснував талановитий математик, кібернетик –
6. Відомі українські фахівці в галузі мостобудування, зварювання та металургії –
7. Нову галузь науки – механіку нелінійних коливань створили

Завдання 13. Назвіть імена видатних українських діячів, які працювали в таких галузях, як:

- авіаційна та ракетна техніка,
- медицина, хімія та біологія,
- математика і обчислювальна техніка,
- мостобудування, зварювання і металургія.

Завдання 14. Поставте запитання до таких тверджень.

Зразок:

– Фізик Іван Пулюй був попередником Рентгена у відкритті променевого випромінювання.

– ... ?

→ – Хто був попередником Рентгена у відкритті променевого випромінювання?

1. Історик та перший президент України → – ... ?

Михайло Грушевський написав багатотомні історичні праці.

2. Теоретичні розробки українських математиків → – ... ?
сьогодні широко використовують для розрахунків орбіт штучних супутників Землі.

3. Мікробіолог та епідеміолог Данило → – ... ?
Заболотний заснував міжнародне товариство мікробіологів.

4. Учений-патофізіолог Олександр Богомолець → – ... ?
вивчав проблеми порушення обміну речовин.

5. Хірург-кардіолог Микола Амосов розробив → – ... ?
нові методи хірургічного лікування хворих.

6. Академік Олександр Палладін очолив → – ... ?
Інститут біохімії.

Завдання 15. Дайте відповідь на запитання, використовуючи текст «Діячі української науки і техніки».

1. Що вам відомо про роботу українських теоретиків і конструкторів авіаційної і ракетної техніки?

2. Які важливі проблеми розв'язували українські вчені – медики, біологи?

3. Яких успіхів досягли українці в галузі математики?

4. Що зробили українські фахівці для розвитку засобів обчислювальної техніки?

Завдання 16. Розкажіть про видатних діячів науки і техніки вашої батьківщини.

Завдання 17. Перекажіть текст «Діячі української науки і техніки», використовуючи свій план тексту і запитання із завдання 16.

Завдання 18. Підготуйте повідомлення на тему «Діячі української науки і техніки», використовуючи матеріали з додатка 10, і запишіть його в зошит.

Тема 11. Родина Патонів

Завдання 1. Прочитайте слова та їх пояснення, з'ясуйте за словником переклад цих слів рідною мовою.

Зварювання – спосіб з'єднання частин шляхом розплавлення країв, які з'єднуються.

Зварний (міст) – виготовлений, зроблений способом зварювання.

Флюс – речовина, яка додається до вихідних матеріалів під час зварювання (плавлення) металів.

Шлак – розплавлена або затверділа маса, побічний продукт металургійних процесів.

Заклепка – металевий стрижень з головкою на одному кінці, що застосовується для з'єднання окремих деталей шляхом розплющення другого кінця.

Дача – літній будинок для відпочинку за містом.

Дитинство минуло – пройшло, завершилося (про життя, його періоди).

Останнім часом – про відрізок часу, що безпосередньо передує моментові повідомлення.

Завдання 2. Прочитайте слова. Спробуйте зрозуміти їхнє значення за допомогою синонімів.

Резервуар = посудина, вмістилище

Унікальний (метод) = рідкісний, винятковий

Славетний = популярний, знаменитий

Новітні (матеріали) = сучасні

Перший учень (у тексті) = найкращий учень

Завдання 3. З'ясуйте значення дієслів за контекстом. Запам'ятайте їх керування.

Розробляти / розробити (*що*)

Науковці **розробили** нові способи зварювання в різних середовищах.

Опанувати / опанувати (*що*)

Борис **опанував** основи зварювання на практиці у виробничому процесі.

Продовжувати / продовжити (*що*)

Борис, син видатного вченого Євгена Патона, **продовжив** його справу

Працювати / попрацювати (*чим*)

Якщо прагнеш стати гарним фахівцем, навчись **працювати** і головою, і руками.

Захищати / захистити (*що*)

Борис Патон **захистив** кандидатську і докторську дисертації.

Завдання 4. Прочитайте однокореневі слова. Поставте до них запитання. Визначте, до яких частин мови вони належать.

Зварювальний, зварювання, зварний, зварювальник, зварювати.

Сплав, плавити, плавлення, плавлений, розплавити, оплавлення.

Метал, металург, металургія, металургійний, металопромисловість.

Берегти, зберігати, зберігання, збережений.

Завдання 5. Розберіть виділені слова за будовою, з'ясуйте їхнє значення.

Мостобудування, шляхопровід, трубопровід, газопровід, електрошлак, електрозварювання, електрометалургія, матеріалознавство, металоконострукція.

Суцільнозварний міст, великогабаритна конструкція, чотири томна праця, міжнародний авторитет.

Завдання 6. Утворіть від іменників, поданих у дужках, прикметники. Узгодьте прикметники з іменниками. Складіть речення зі словосполученнями.

(Доктор) дисертація, (хірург) практика, (держава) діяч, (життя) мудрість, (виробництво) процес, (наука) проблема, (дім) освіта, (інженер) справа, (залізо) міст, (фундамент) дослідження, (труд) навички, (колір) метал, (орбіта) політ.

Завдання 7. Прочитайте речення. Поставте слова, подані в дужках, у потрібному відмінку.

1. Євген Патон – відомий учений у (галузь мостобудування і зварювання).
2. Євген вирішив за (порада батька) стати інженером. 3. Студент Патон зробив проект (вокзал) і (конструкція невеликого мосту). 4. Учений розробив метод (швидкісне автоматизоване зварювання) під (шар флюсу). 5. Борис Патон першим почав дослідження зі зварювання в (умови відкритого космосу).

Завдання 8. Дайте відповіді на запитання, використовуючи інформацію попереднього завдання.

1. Хто такий Євген Патон? 2. За чією порадою Євген вирішив стати інженером? 3. Що зробив студент Євген Патон? 4. Що розробив учений? 5. Хто першим почав дослідження зі зварювання в умовах відкритого космосу?

Завдання 9. Прочитайте речення. Повторіть їх, не дивлячись у посібник.

Патон виконав дослідження.

Євген Патон виконав фундаментальні дослідження.

Євген Патон виконав дослідження.

Євген Патон виконав фундаментальні дослідження.

Євген Патон виконав фундаментальні дослідження електронного зварювання.

Євген Патон виконав фундаментальні дослідження основ електронного зварювання.

Євген Патон виконав фундаментальні дослідження наукових основ електронного зварювання.

Завдання 10. Розгляньте малюнки в **додатку**, прочитайте підписи під ними. Прочитайте текст «Євген Патон». Складіть план тексту і запишіть його в зошит.

Євген Патон

Є в Києві у Маріїнському парку на схилах Дніпра улюблене місце киян – міст, який називають Міст закоханих. Він романтичний, легкий, але дуже міцний і надійний. Це один із 50-ти мостів, що спроектував Євген Патон.

Євген Патон – відомий учений у галузі мостобудування та зварювання, розробник унікальних методів зварювання.

Патон народився у 1870 році в родині російського дипломата, за освітою інженера. Батько прагнув виховати свого наймолодшого сина працьовитим,

дисциплінованим. Він хотів бачити його інженером, гарним фахівцем, корисним людям. І його мрії здійснилися.

Євген отримав добру домашню освіту, опанував англійську, французьку та німецьку мови. Потім хлопчик навчався в гімназії. Євген прекрасно вчився, був одним з найкращих учнів гімназії. Особливо йому подобалися математика, фізика і хімія. Та найбільше його цікавила інженерна справа. За порадою батька він вирішив стати інженером.

Євген вступив до Політехнічного інституту в Дрездені (Німеччина) на мостобудівний факультет. Студентом він зробив проект вокзалу і конструкцію невеликого мосту. Через п'ять років навчання він одержав диплом інженера-мостобудівника.

Євген прагнув працювати інженером на батьківщині в Росії. Тому в 1895 році Патон приїхав до Росії. Ще два роки навчався в Петербурзі, захистив дисертацію.

Молодий фахівець багато працював як науковець та інженер-практик, займався проектуванням і будівництвом мостів та шляхопроводів. Він написав чотиритомну працю «Залізні мости».

У 1904 році професор Патон приїхав до Києва, щоб викладати в Політехнічному інституті. У Києві Євген Патон почав серйозно займатися новою науковою проблемою – електрозварюванням. Маленька лабораторія, у якій працювало всього 6 людей, поступово перетворилася в Інститут електрозварювання – науковий центр країни. Учений із групою учнів розробив метод швидкісного автоматизованого зварювання під шаром флюсу, названий його ім'ям – «метод Патона». Сьогодні інститут також має ім'я Патона. А Київ вважається столицею електрозварювання завдяки цьому інституту.

У 1953 році методом електрозварювання (уперше у світі) у Києві був побудований міст через річку Дніпро – міст Патона. Це суцільнозварний міст без жодної заклепки. Загальна довжина мосту – 1492 метри, вага – 10 тисяч тонн. У цій споруді втілилися дві справи, яким Євген Патон присвятив своє життя: мостобудування і зварювання. День відкриття мосту відзначало все місто.

Є. Патон виконав фундаментальні дослідження в галузі розрахунку і міцності зварних конструкцій, механізації зварювальних процесів, наукових основ електронного зварювання плавленням.

Велике життя прожив Євген Патон. Справу видатного вченого продовжив і розвинув його син, академік Борис Патон.

Завдання 11. Знайдіть у тексті речення

- про родину Євгена Патона;
- про його освіту;
- про роботу Євгена Патона у Києві.

Завдання 12. Закінчіть речення, використовуючи текст «Євген Патон».

1. Євген Патон - розробник унікальних методів 2. Євген прекрасно вчився, був одним із перших 3. Через п'ять років навчання він одержав диплом 4. Євген прагнув працювати інженером на 5. Молодий фахівець

займався проектуванням і будівництвом 6. У Києві Євген Патон почав серйозно займатися 7. Учений із групою учнів розробив метод

Завдання 13. Назвіть мости, які збудовано під керівництвом Євгена Патона в Києві.

Завдання 14. Поставте запитання до таких тверджень.

Зразок:

– Міст закоханих на схилах Дніпра в Маріїнському парку є романтичним, легким, але дуже міцним і надійним. → – Яким є міст на схилах Дніпра в Маріїнському парку?
– ... ?

1. Євген Патон спроектував майже 50 мостів. → – ... ?

2. Євген вирішив за порадою батька стати інженером. → – ... ?

3. У 1904 році професор Патон приїхав до Києва, щоб викладати в Політехнічному інституті. → – ... ?

4. Маленька лабораторія, у якій працювало всього 6 людей, поступово перетворилася в науковий центр країни. → – ... ?

5. Сьогодні Інститут електрозварювання носить ім'я видатного вченого Патона. → – ... ?

Завдання 15. Дайте відповіді на запитання, використовуючи текст "Євген Патон".

1. Хто такий Євген Патон?

2. Яка в нього була родина?

3. Де здобував освіту Євген?

4. Чим займався молодий фахівець Патон?

5. Над якою науковою проблемою почав працювати Євген Патон у Києві?

6. Який новий метод розробив Патон?

7. Які фундаментальні дослідження виконав Патон?

8. Які мости побудував Патон у Києві?

9. Чи можна сказати, що Євген Патон досяг у житті всього, про що мріяв його батько?

Завдання 16. А. Прочитайте уривок з інтерв'ю кореспондента з Борисом Патоном.

Кореспондент: Я зупинився в готелі «Славутич», звідки добре видно міст через Дніпро – міст Патона. Ви пам'ятаєте, як його будували?

Борис Патон: Пам'ятаю, і дуже добре. Я сам там працював зварювальником.

Кореспондент: Учений, інженер, нарешті, син директора інституту – і працював простим зварювальником?

Борис Патон: Для батька метою всього життя була праця. Він завжди казав, що праця – це основа життя. Скільки пам'ятаю батька, він завжди працював.

Я свої перші трудові навички отримав на старій дачі під Києвом, коли був школярем. За освітою я електрик. А основи зварювання опанував на практиці у

виробничому процесі. Якщо прагнеш стати гарним фахівцем, навчись працювати і головою, і руками.

Кореспондент: Батько – учитель сина. Як ви до цього ставитеся?

Борис Патон: Коли вчитель – твій батько, це і добре, і важко. Добре, що багато спілкуєшся з батьком вдома і на роботі, завжди маєш перед очима приклад рідної людини. Ну, а важко, тому що такий учитель ставиться до сина суворіше.

Б. Дайте відповіді на запитання:

1. Що нового дізналися ви про Євгена Патона?
2. Які проблеми обговорював кореспондент з Борисом Патоном?

Завдання 17. Перекажіть зміст діалогу в монологічній формі. Пам'ятайте про правила трансформації прямої мови в непряму.

Завдання 18. Розкажіть:

- як виховував свого сина Бориса Євген Патон;
- яким був, на вашу думку, Євген Патон?

Завдання 19. Перекажіть текст «Євген Патон», використовуючи свій план тексту і запитання із завдання 15.

Завдання 20. Підготуйте доповідь на тему «Євген Патон – видатний учений у галузі мостобудування та зварювання», використовуючи матеріали додатка, і запишіть її в зошит.

Завдання 21. Розгляньте малюнки в **додатку**, прочитайте підписи під ними. Прочитайте текст «Борис Патон – син Євгена Патона». Складіть план тексту і запишіть його в зошит.

Борис Патон – син Євгена Патона

Борис Євгенович Патон — відомий учений у галузі металургії, матеріалознавства та зварювання. Разом зі своїм батьком Євгеном Патоном він створив патонівську наукову школу зварювання.

Патон народився у 1918 році в Києві в родині вченого, інженера, професора Євгена Патона.

Дитинство Бориса минуло в його рідному місті. Коли Борис навчався в середній школі, він цікавився фізикою, математикою, захоплювався технікою.

Батько завжди розповідав Борису про свою роботу, про інститут, де працював, про проблеми, які розв'язували науковці. Тому після закінчення школи Борис вступив до Київського політехнічного інституту. У 1941 році він успішно закінчив його за спеціальністю інженер-електрик.

Молодий Борис почав працювати в Інституті електрозварювання разом з батьком. Спочатку він працював інженером у лабораторії інституту. Борис серйозно займався наукою: виступав на конференціях, писав статті. Згодом у 27 років він захистив кандидатську дисертацію, а в 34 роки – докторську дисертацію.

У 1953 році після смерті батька Борис Патон очолив Інститут електрозварювання. Науковці та інженери інституту під його керівництвом створили нові способи зварювання в різних середовищах – на землі, під водою, у космосі. Серед них – зварювання під флюсом, електрошлакове зварювання,

зварювання опаленням, променеві технології. За короткий термін були створені основи металургії зварювання під флюсом та організовано потужне виробництво плавлених флюсів. Учені розробили нові типи зварних конструкцій – трубопроводів, великогабаритних резервуарів для зберігання нафти, висотних башт тощо. Дослідження Б. Патона в галузі електрометалургії дозволили одержати особливо чисті, високоякісні сталі та сплави, кольорові метали для атомної енергетики, авіаракетної техніки, хімічної промисловості. Відкрилися перспективи для створення новітніх матеріалів XXI століття.

Патон першим почав дослідження зі зварювання в умовах відкритого космосу. Ці технології використовуються космонавтами під час орбітальних польотів для ремонтних робіт.

Науковці Інституту електрозварювання продовжують шукати нові способи з'єднання матеріалів за допомогою зварювання. Останнім часом вони почали впроваджувати зварювальні технології в сучасну хірургію. Учені разом з лікарями-хірургами розробили методи і апаратуру для з'єднання (зварювання) м'яких тканин організму людини і тварини. Уже проведено сотні тисяч операцій. Як кажуть, Патон навчив людей з'єднувати будь-що і будь-де!

Борис Патон є не тільки директором інституту, але й президентом Національної академії наук України. Він – талановитий організатор української науки, державний і громадський діяч.

Академік – унікальна людина. Він веде активний спосіб життя, встигає займатися не тільки наукою, а й спортом – тенісом, плаванням. І досі працює 12 годин щодня над новими проектами і дивує своєю працездатністю. Він має великий досвід, життєву мудрість, міжнародний авторитет у науці та суспільстві. Борис Патон – це жива історія української науки.

Завдання 22. Знайдіть у тексті речення

- про освіту Бориса Патона;
- про його роботу в Інституті електрозварювання;
- про використання зварювальних технологій у лікувальній хірургії;
- про уподобання Бориса Патона.

Завдання 23. Закінчіть речення, використовуючи текст «Борис Патон – син Євгена Патона».

1. Борис Патон народився в родині 2. Батько завжди розповідав Борису про 3. Борис успішно закінчив Київський політехнічний інститут за спеціальністю 4. Борис серйозно займався наукою: 5. Після смерті батька Борис Патон очолив 6. Науковці та інженери інституту під його керівництвом створили 7. Учені разом з лікарями-хірургами розробили методи і апаратуру для

Завдання 24. Поставте запитання до таких тверджень.

Зразок:

– Академік веде активний спосіб життя, встигає займатися не тільки наукою, а і спортом – тенісом, плаванням. → – Який спосіб життя веде академік?

– ... ?

1. Останнім часом науковці почали впроваджувати зварювальні технології в сучасну → – ... ?

хірургію.

2. Дослідження Бориса Патона в галузі електрометалургії дозволили одержати особливо чисті, високоякісні сталі та сплави для атомної енергетики, авіаракетної техніки, хімічної промисловості. → – ... ?

3. Технології зварювання використовуються космонавтами під час орбітальних польотів для ремонтних робіт. → – ... ?

4. Учені розробили нові типи зварних конструкцій – трубопроводів, великогабаритних резервуарів для зберігання нафти, висотних башт тощо. → – ... ?

5. Науковці Інституту електрозварювання продовжують шукати нові способи з'єднання матеріалів за допомогою зварювання. → – ... ?

Завдання 25. Дайте відповіді на запитання, використовуючи текст «Борис Патон – син Євгена Патона».

1. Хто такий Борис Патон?
2. Де Борис отримав освіту?
3. Де працював Борис Патон?
4. Чим займаються науковці Інституту електрозварювання під керівництвом Бориса Патона?
5. Чому можна сказати, що Борис Патон – це жива історія української науки?

Завдання 26. Поясніть вислів: «Патон навчив людей з'єднувати будь-що і будь-де».

Завдання 27. Розкажіть:

- про патонівську наукову школу;
- яким є, на вашу думку, Борис Патон вчений і людина.

Завдання 28. Доведіть, що родина Патонів зробила видатний внесок у розвиток світової науки. Назвіть науково-технічні проблеми, над якими працювали батько і син.

Завдання 29. Перекажіть текст «Борис Патон – син Євгена Патона», використовуючи свій план тексту і запитання із завдання 24.

Завдання 30. Підготуйте доповідь на тему: «Борис Патон – видатний учений у галузі металургії, матеріалознавства та зварювання», використовуючи матеріали **додатка**, і запишіть її в зошит.

Тема 12. Володимир Челомей

Завдання 1. Прочитайте слова та їх пояснення, з'ясуйте за словником переклад цих слів рідною мовою.

Ракета-носії – останній ступінь багатоступінчатої ракети, за допомогою якої виводять на орбіту штучний супутник, космічний корабель тощо.

Вузол (двигуна) – декілька з'єднаних разом деталей, що входять до більш складного механізму.

Орбітальна станція – космічний літальний апарат.

Флот – сукупність суден однакового призначення або району плавання, наприклад, морський флот.

Навігація – плавання суден по морях, річках = судноплавство.

Покоління – люди близького віку, що живуть в один період часу.

Alma mater (альма матер) – у перекладі з латинської мови «мати, що годує». Так люди називають вищий навчальний заклад (університет, академію), де вони навчалися.

Бездоганний – позбавлений будь-яких недоліків.

Маневрувати – змінювати напрямок руху, курсу (про літак, ракету, судно тощо).

Втілити в життя – застосувати на практиці.

Завдання 2. Прочитайте слова. Спробуйте зрозуміти їх значення за допомогою синонімів.

Могутній = сильний, великий

Двигун = мотор

Постачати = забезпечувати, давати

Судно = корабель

Космонавт = астронавт

Рекомендація = порада

Руйнувати = ламати, розбивати

Достроково = раніше встановленого строку

Систематичний = постійний, регулярний

Обдарований = талановитий, здібний

Завдання 3. Визначте значення дієслів за контекстом. Запам'ятайте їх керування.

Працювати / попрацювати (*де, над чим*)

Наступним поколінням конструкторів є над чим **працювати** в галузі авіа- та ракетобудування.

Застосовувати / застосувати (*що, де*)

Свої теоретичні дослідження Володимир Челомей широко застосовував на практиці.

Уражати / уразити (*що, кого, де*)

Крилаті ракети конструктора Челомея могли уражати цілі й у морі, і на березі.

Реалізовувати / реалізувати (*що, де*)

Не всі ідеї Володимира Челомея були технічно реалізовані на практиці.

Виводити / вивести (*що, куди*)

Ракета «Протон» вивела на орбіту космічні кораблі, станції та інші апарати.

Завдання 4. Прочитайте однокореневі слова. Поставте до них запитання. Визначте, до яких частин мови вони належать.

Робота, робити, розробити, розробка, розробник, розробити, розробляти, розроблений.

Маневр, маневрувати, маневрений, маневреність, маневрування.

Дар, дарувати, подарувати, подарунок, обдарувати, обдарований, обдарованість.

Конструктор, конструкція, конструювати, конструювання, конструкторський.

Спостережливо, спостерігати, спостереження, спостерігач.

Завдання 5. Розберіть виділені слова за будовою, з'ясуйте їхнє значення.

Приладобудування, двигунобудування, ракетодром, ракетобудування, матеріалознавство, ракетодинаміка, ракетносець.

Телекомунікаційна галузь, довгострокове використання, міжнародний авторитет, багатоступінчата ракета, дев'ятнадцятирічний студент.

Завдання 6. Утворіть від іменників, поданих в дужках, прикметники. Узгодьте прикметники з іменниками. Складіть речення зі словосполученнями.

(Орбіта) станція, (космос) програма, (крило) ракета, (море) флот, (успіх) старт, (світ) слава, (талант) конструктор, (теорія) дослідження, (практика) значення, (вектор) аналіз, (наука) передбачення, (техніка) рішення, (ракета) установка, (сучасність) техніка, (автомат) станція, (медицина) експеримент.

Завдання 7. Прочитайте речення. Поставте слова, подані в дужках, у потрібному відмінку.

1. Володимир Челомей – талановитий конструктор (ракетна та космічна техніка). 2. Біля (вхід) до (головний корпус НАУ) встановлена меморіальна дошка. 3. Володимир Челомей народився на (територія Польщі) в (українська родина вчителів). 4. Маленький хлопчик захоплювався (конструювання), створював різноманітні моделі (автомобілі та літаки). 5. Володимир на прохання (інженери і техніки заводу) прочитав лекції з (теорія коливань). 6. Під час практики молодий науковець самостійно виявив (причина систематичного руйнування нових двигунів), що постачалися (французька фірма).

Завдання 8. Дайте відповіді на запитання, використовуючи інформацію попереднього завдання.

1. Хто такий Володимир Челомей? 2. Де встановлена меморіальна дошка? 3. Де народився Володимир Челомей? 4. Чим захоплювався маленький хлопчик? 5. На чий прохання Володимир прочитав лекції з теорії коливань? 6. Що виявив молодий науковець під час практики?

Завдання 9. Прочитайте речення. Повторіть їх, не дивлячись у посібник.

Володя виходив та показував.

Володя виходив до дошки та показував.

Іноді Володя виходив до дошки та показував.

Іноді під час лекцій Володя виходив до дошки та показував.

Іноді під час лекцій Володя виходив до дошки та показував, як довести теорему.

Іноді під час лекцій Володя виходив до дошки та з крейдою в руках показував, як довести теорему.

Іноді під час лекцій Володя виходив до дошки та з крейдою в руках показував, як простіше довести теорему

Іноді під час лекцій Володя виходив до дошки та з крейдою в руках показував, як простіше довести теорему чи розв'язати завдання.

Завдання 10. Розгляньте малюнки в **додатку**, прочитайте підписи під ними. Прочитайте текст «Володимир Челомей». Складіть план тексту й запишіть його в зошит.

Володимир Челомей

Біля входу до головного корпусу НАУ на стіні встановлена меморіальна дошка. На ній написано, що Володимир Челомей - конструктор ракетної та космічної техніки, один із перших випускників нашого університету.

Володимир Челомей народився у 1914 році в містечку Сідлець на території Польщі в українській родині вчителів. Його батько викладав у школі хімію, а мати – російську мову і літературу. Дитинство Володимира минуло в Україні у місті Полтаві. Володя любив природу, техніку, захоплювався конструюванням. Він створював різноманітні моделі автомобілів та літаків. Одного разу обдарований хлопчик усіх здивував: сам зробив фотоапарат і сфотографував батьків. Володя також добре грав на фортепіано, вивчав іноземні мови. Він залюбки грав у футбол і шахи.

У 1926 році родина переїхала до Києва. Володя закінчив 7 класів і вступив до автомобільного технікуму. Згодом він став одним із перших студентів Київського авіаційного інституту (сьогодні НАУ). Саме тут почалося формування особистих якостей майбутнього вченого і конструктора.

Володя відмінно навчався, нікому не відмовляв у допомозі. Іноді під час лекцій Володя виходив до дошки та з крейдою в руках показував, як простіше довести теорему чи розв'язати завдання. Його улюбленими предметами були механіка та математика.

Виконуючи на другому курсі домашнє завдання з теплового розрахунку роботи авіаційного двигуна, Челомей застосував власний метод, використавши векторне обчислення. Так народилася перша наукова праця дев'ятнадцятирічного студента – короткий курс з векторного аналізу.

У 1935 році Володя проходив практику в Запоріжжі на авіаційному заводі, де будували і ремонтували авіаційні двигуни (сьогодні це відомий завод «Мотор Січ»). Під час практики молодий науковець самостійно виявив причину систематичного руйнування нових двигунів, що постачалися французькою фірмою. Володя зробив розрахунки і дав конкретні рекомендації, як усунути небезпечні коливання в найважливіших вузлах двигунів. А потім на прохання

інженерів і техніків заводу прочитав лекції з теорії коливань стосовно моторів і провів свої дослідження. Авіадвигуни, виконані за розрахунками студента Челомея, працювали бездоганно. Через деякий час від фірми-розробника на завод надійшов лист з вибаченням.

Того ж року Володя ознайомився з книгою відомого академіка, конструктора морських кораблів, і теж знайшов помилки в законі коливань корпусу корабля. Він зустрівся з конструктором у Ленінграді. І вчений визнав свою помилку в розрахунках.

Під час навчання в нашому університеті Володимир Челомей написав 13 наукових статей, підручник з векторного аналізу для механіків. Книгу опублікували, а на гроші, які він отримав за підручник, купив матері подарунок – тепле зимове пальто. Мати дуже любила це пальто і довго його носила.

Володі дозволяли вільно відвідувати заняття та складати іспити достроково. Його дипломна робота називалася «Колівання в авіаційних двигунах». Він успішно захистив її на рік раніше строку й одержав диплом інженера-механіка.

Після закінчення університету Челомей працював тут викладачем. У 25 років Володимир Челомей захистив кандидатську дисертацію. У 37 років він став доктором наук, а в 48 – академіком. Його численні студентські розробки були втілені в життя. Челомей сконструював новий тип двигуна, який потім використав у крилатих ракетах для військово-морського флоту. Їхні крила – уперше у світі - розкривалися в польоті. Крилаті ракети Челомея могли уражати цілі і в морі, і на березі, як з моря, так і з берега.

Володимир Челомей створив наукові школи нелінійної механіки та динаміки ракет і космічних літальних апаратів. Свої теоретичні дослідження він застосував у розробці ракет-носіїв, штучних супутників Землі, орбітальних станцій.

Наприкінці 1963 року було запущено супутник «Політ», що вперше у світі міг змінювати свою орбіту, тобто маневрувати.

Успішний старт могутньої ракети-носія «Протон» у 1965 році реалізував важливі проекти в галузі зв'язку, телебачення, навігації і приніс світову славу вітчизняному ракетобудуванню. Ракета «Протон» виводила на орбіти супутники масою до 22 тонн та станції масою понад 5 тонн. За допомогою «Протона» були виведені в космос космічні кораблі «Союз», «Мир», «Прогрес», автоматичні станції та інші апарати. Їхнім завданням було спостереження космосу, дослідження Землі з космосу, збирання практичної і наукової інформації, фотографування, забезпечення зв'язку тощо.

Під його керівництвом були розроблені орбітальні станції «Салют-3» (1974 р.) і «Салют-5» (1976 р.), на яких космонавти досліджували Сонце, Землю, проводили медичні, біологічні та інші експерименти. Челомей зробив великий внесок у створення сучасної ракетно-космічної техніки для дослідження ближнього і далекого космосу.

Володимир Челомей став відомим ученим, талановитим конструктором авіаційної, ракетної та космічної техніки. Але він завжди пам'ятав свою Alma Mater. Життю і творчості Челомея присвячена експозиція в музеї НАУ, де можна побачити його наукові праці, документи, фотографії.

Не всі наукові ідеї Челомея реалізовані. Його оригінальні технічні рішення та практичні розробки ще довго слугуватимуть світовій науці і техніці. Наступним поколінням конструкторів є над чим працювати у галузі авіа- та ракетобудування.

Завдання 11. Знайдіть у тексті речення:

- про родину Володимира Челомея,
- про його дитинство,
- про його освіту,
- про його навчання в НАУ,
- про його навчальну практику на авіазаводі,
- про наукові досягнення Володимира Челомея,
- про конструкторські розробки Володимира Челомея.

Завдання 12. Закінчіть речення, використовуючи текст «Володимир Челомей».

1. Виконуючи на другому курсі домашнє завдання з теплового розрахунку роботи двигуна, Челомей застосував власний метод, використавши 2. Володимир зробив розрахунки і дав конкретні рекомендації, як усунути небезпечні коливання у 3. Підручник з векторного аналізу опублікували, а на гроші, які Володимир отримав за книгу, купив матері подарунок – 4. Челомей сконструював новий тип двигуна, який потім використав у 5. Володимир Челомей створив наукові школи нелінійної механіки та 6. Успішний старт могутньої ракети-носія «Протон» реалізував важливі проекти в галузі 7. Челомей зробив великий внесок у створення сучасної ракетно-космічної техніки для

Завдання 13. Поставте запитання до таких тверджень.

Зразок:

– Дитинство Володимира Челомея минуло в Україні в Полтаві. → – Де минуло дитинство Володимира Челомея?

– ... ?

1. У 1926 році родина Челомеїв переїхала до Києва. → – ... ?

2. Володимир Челомей став одним із перших студентів Київського авіаційного інституту. → – ... ?

3. Для теплового розрахунку роботи авіаційного двигуна студент Челомей використав векторне обчислення. → – ... ?
4. Під час навчання в нашому університеті Володимир Челомей написав 13 наукових статей і підручник з векторного аналізу. → – ... ?
5. Дипломна робота Володимира Челомея називалася «Коливання в авіаційних двигунах». → – ... ?

Завдання 14. Дайте відповіді на запитання, використовуючи текст «Володимир Челомей».

1. Хто такий Володимир Челомей?
2. Якою була його родина?
3. Що любив Володя Челомей у дитинстві?
4. Де здобував освіту Володимир?
5. Як навчався студент Володимир Челомей в університеті?
6. Коли він написав свою першу наукову працю?
7. Що зацікавило молодого науковця під час навчальної практики на авіазаводі?
8. Ким став Володимир Челомей?
9. У якій галузі науки і техніки він працював?
10. Що розробив конструктор Челомей?
11. Що ви дізналися про Челомея-науковця?

Завдання 15. Розкажіть:

- про навчальну практику студента Володимира Челомея;
- яким був, на вашу думку, студент Володимир Челомей.

Завдання 16. Назвіть:

- об'єкти ракетно-космічної техніки, які були розроблені конструктором Володимиром Челомеєм;
- апарати та комплекси, створені під його керівництвом.

Завдання 17. Поясніть твердження: «Наступним поколінням конструкторів є над чим працювати в галузі авіа- та ракетобудування».

Завдання 18. Доведіть, що Володимир Челомей зробив великий внесок у розвиток сучасної ракетної та авіакосмічної техніки.

Завдання 19. Перекажіть текст "Володимир Челомей", використовуючи свій план тексту і запитання завдання 14 .

Завдання 20. Підготуйте доповідь на тему «Володимир Челомей – видатний учений і конструктор авіакосмічної та ракетної техніки», використовуючи матеріали додатка, і запишіть її в зошит.

Тема 13. Олег Антонов

Завдання 1. Прочитайте слова та їх пояснення. З'ясуйте за словником переклад цих слів рідною мовою.

Ерудиція – глибокі різнобічні знання в багатьох галузях науки й життя.

Вражати / вразити – викликати якесь надзвичайно сильне почуття.

Герметизація – забезпечення непроникності апаратів, машин для рідин і газів.

Шпак – невеликий перелітний співучий птах з коротким хвостом, прямим дзьобом і великими крильми.

Шпаківня – приміщення для шпаків, що має вигляд будочки з отвором, прикріпленої на дереві.

Завдання 2. Прочитайте слова. Спробуйте зрозуміти їхнє значення за допомогою синонімів.

Сприятти = допомагати

Перевершувати = перевищувати

Ретельний = повний, докладний

Завдання 3. Прочитайте однокореневі слова. Поставте до них запитання. Визначте, до яких частин мови вони належать.

Авіація, авіаційний, авіатор

Творець, створити, створення, створіння

Випробувати, випробування, випробувач

Земля, приземлитися, приземлення

Рух, рухати, рухатися, рухливий

Виробляти, виробництво, виробник, виробничий

Завдання 4. З'ясуйте значення дієслів за контекстом. Запам'ятайте їх керування.

Підкорювати / підкорити (*що*)

Літаки **підкорюють** повітряні простори.

Гуртувати / згуртувати (*кого*)

Антонов **згуртував** команду.

Спрямовувати / спрямувати (*що*)

До літака **спрямувався** величезний натовп кореспондентів.

Завдання 5. Розберіть виділені слова за **будовою, з'ясуйте** їхнє значення.

Авіаконструктор, авіамашина, багатогранна ерудиція, однієї, авіакосмічний салон, турбогвинтовий двигун, усесвітня слава, цікавий співрозмовник, влаштувати прес-конференцію, працездатність.

Завдання 6. Утворіть від іменників, поданих у дужках, прикметники. Узгодьте прикметники з іменниками. Складіть речення зі словосполученнями.

(Легенда) літак, (міцність) колектив, (енциклопедія) знання, (серія) виробництво, (інтелігент) співрозмовник, (наука) стаття, (уряд) нагорода.

Завдання 7. Прочитайте речення. Поставте слова, подані в дужках, у потрібному відмінку.

1. Олег Костянтинович Антонов народився не в (Україна), але доля пов'язала його життя з (Україна) дуже тісно. 2. Антонов був переконаний: успіх досягається завдяки (міцний творчий колектив). 3. Антонов мріяв про

створення (цивільні літаки). 4. Літак Ан-2 заслужив славу (найнадійніша машина). 5. Тільки-но літак приземлився, до нього спрямувався величезний натовп (фотокореспонденти, коментатори і фахівці). 6. Антонов вирізнявся (надзвичайна чуйність до людей).

Завдання 8. Дайте відповідь на запитання, використовуючи інформацію попереднього завдання.

1. З якою країною пов'язане життя Олега Костянтиновича Антонова? 2. Завдяки чому досягається успіх, на думку Антонова? 3. Про що мріяв Антонов? 4. Який літак заслужив славу найнадійнішої машини? 5. Хто спрямувався до літака, який приземлився? 6. Якою рисою вирізнявся Антонов?

Завдання 9. Прочитайте речення. Повторіть їх, не дивлячись у посібник.

1. Антонов створив школу.

Антонов створив школу авіабудування.

Антонов створив свою школу авіабудування.

В Україні Антонов створив свою школу авіабудування.

В Україні Антонов створив свою школу авіабудування, одну з найкращих у світі.

2. Літак піддався випробуванням.

Літак піддався ретельним випробуванням.

Літак піддався ретельним випробуванням на «втому».

Літак піддався ретельним випробуванням на «втому», на герметичність окремих відсіків.

Літак піддався ретельним випробуванням на «втому», на герметичність окремих відсіків, кабіни екіпажа та ін.

3. Літак літає.

Літак літає добре.

Красивий літак літає добре.

Красивий літак літає добре, а негарний – погано.

Красивий літак літає добре, а негарний – погано, або й взагалі не літатиме.

Завдання 10. Розгляньте малюнки в **додатку**, прочитайте підписи під ними. Прочитайте текст «Олег Антонов». Складіть план тексту і запишіть його в зошит.

Олег Антонов

Ім'я Олега Костянтинович Антонова (1906 – 1984), видатного авіаконструктора, творця легендарних літаків родини «Ан», добре відоме у всьому світі. Його крилаті творіння і сьогодні сміливо підкорюють будь-які висоти і повітряні простори, ніби доводячи: немає нічого непереборного для людського розуму, пошуку і праці.

Він ніколи не був над людьми, завжди утверджував себе працею, яка ставала подвигом. Був переконаний: успіх досягається завдяки міцному творчому колективу. Творча діяльність Олега Антонова ґрунтувалася на багатогранній ерудиції. Він знав практично всі досягнення в галузі техніки і, звичайно, все про авіацію. Його дивовижна пам'ять зберігала численну інформацію про літаки минулого й сучасного. Вражали його надзвичайна чесність, благородність і скромність.

Олег Костянтинович Антонов народився не в Україні, але доля пов'язала його життя з Україною дуже тісно.

Ще в дитинстві Олег уперше почув про літаки, про переліт Луї Блеріо через Ла-Манш. Це настільки вразило його, що він одразу вирішив: «Буду льотчиком!» і почав майструвати модельки з рейок та паперу і запускати їх у небо. Саме тоді зародилася в його серці мрія пов'язати своє життя з небом. І він уперто йшов до її здійснення: почав зі збирання усіх публікацій, пов'язаних з авіацією, склавши своєрідний довідник, разом з однолітками створив «Клуб любителів авіації», яких часто можна було побачити на льотному полі, на книжковому ринку, де вони шукали книги з авіації.

У 18 років разом зі своїми друзями Олег Костянтинович збудував ОКА-1 «Голуб», об'єднав у назві планера перші літери прізвища, імені й по батькові. Будувати планери він вирішив, щоб літати. Прагнення до польотів зародило в ньому друге сильне захоплення – конструювання. Для цього потрібні були знання, й О. Антонов у 1930 році закінчив авіаційне відділення Ленінградського політехнічного інституту. У цьому ж році він побудував свій другий планер ОКА-2, на якому здійснив свій перший самостійний політ.

Під час Великої вітчизняної війни Олегу Костянтиновичеві доручають налагодження виробництва десантних планерів, які в період війни використовувалися для забезпечення партизан зброєю, медикаментами, продовольством тощо. І все ж, працюючи над розробкою військових авіамашин, Антонов мріяв про створення цивільних літаків. Цю мрію він розпочав втілювати в життя вже після війни.

У 1946 році він створив конструкторське бюро в Новосибірську, яке згодом переїхало до Києва і конструювало цивільні літаки. В Україні Антонов створив свою школу авіабудування, одну з найкращих у світі.

Олег Костянтинович був, поза сумнівом, майстром від Бога, мав енциклопедичні знання з авіації. Безпомилково міг назвати характеристики двигунів, що їх застосовували ще на початку століття, особливості літаків та профілів крила. Усі ці знання сприяли тому, що за роки діяльності Олег Антонов зміг створити 22 моделі літаків та понад 50 моделей планерів. З-посеред найвідоміших моделей не можна не згадати Ан-2, який перебуває в серійному виробництві вже понад 60 років і заслужив славу найнадійнішої машини: за десятки років Ан-2 перевіз кілька сотень пасажирів, мільйони тонн вантажів, з його допомогою оброблено мільярд гектарів полів та лісових угідь. Ще один літак – Ан-22 «Антей» – став свого часу справжнім проривом у авіабудуванні. У Парижі на 26-му Міжнародному авіакосмічному салоні він був у центрі уваги. За своїми розмірами цей літак перевершував усе, що було тоді у світі! І за його створенням стояв Олег Антонов з командою, яку він згуртував.

Створення такого літака, та ще з турбогвинтовими двигунами, що мають редуктори і повітряні гвинти великих розмірів, було справою дуже складною. Світова авіаційна практика не знала нічого подібного. І перш ніж літак піднявся в повітря із заводського аеродрому, він піддався ретельним випробуванням на «втому», на герметичність окремих відсіків, кабіни екіпажу та ін.

28 лютого 1965 р. літак Ан-22 «Антей» зробив перший політ, а вже в травні того ж року він демонструвався на Всесвітній авіаційній виставці в Парижі. Неможливо описати захоплення, яке викликала ця новинка на виставці, тим більше що приліт «Антея» був несподіваним. Тільки-но літак приземлився, до нього попрямував величезний натовп фотокореспондентів, коментаторів і фахівців, а вони-то розуміються на авіаційній техніці. У величезному фюзеляжі «Антея» була влаштована прес-конференція з показом кінокартини про цей літак, і Олег Костянтинович Антонов відповідав на численні запитання.

Ім'я Олега Костянтиновича Антонова знають мільйони людей на всій планеті. Літаки, народжені в його КБ, принесли Україні всесвітню славу. Багато встановлених на них рекордів до цих пір залишаються неперевершеними.

Яким же був цей дивовижний чоловік у житті? Середнього зросту, худорлявий, дуже рухливий, із відкритим привітним обличчям, добрими уважними очима, м'якою привабливою усмішкою. Інтелігентний, ввічливий, доступний, дуже тактовний, надзвичайно ерудований і цікавий співрозмовник. Інтереси мав дуже широкі. «Людина, яку цікавить усе!» – такі заголовки дали своїм статтям про Антонова іноземні журналісти. Його цікавили економіка і планування, мистецтво й література, музика, балет, театр, кіно, спорт. Попри зайнятість, Олег Костянтинович міг увесь день провести в майстерні скульптора, спостерігаючи за рухами митця, з'ясовуючи найменші нюанси його роботи, а після цього захоплено розповідати, як він чудово провів час і скільки нового дізнався. Якщо Олега Костянтиновича щось зацікавлювало, він починав глибоко і детально вивчати це питання. Заводив великий альбом і збирав у ньому вирізки з газет і журналів: статті, замітки, креслення, малюнки – усе, що можна було знайти з «його» теми. Антонов оформив не менше сотні подібних альбомів. У них зібрані матеріали про авіацію, планери, двигуни, мистецтво, музику, літературу. І навіть про... шпаківні. З цього антонівського зібрання можна дізнатися про шпаківні практично все – про історію їхнього зародження, конструкції й навіть про те, які птахи поселяються в яких шпаківнях! І тут же малюнки та креслення шпаківень «конструкції Антонова».

Олег Костянтинович був по-справжньому талановитим. Писав книжки, наукові та популярні статті, складав дивовижні вірші, малював картини. Він щиро вважав, що у творців техніки має бути почуття прекрасного: «Найцікавіша частина нашої роботи – це краса в техніці... Конструктор часто може йти від краси до техніки, від рішень естетичних до рішень технічних. Ми добре знаємо, що красивий літак літає добре, а негарний – погано, або й взагалі не літатиме».

Антонов вирізнявся надзвичайною чуйністю до людей. Один із його соратників розповідав, як, прийшовши до Антонова на нараду, запитав: «У мене два питання – одне виробниче, друге стосується особистої справи мого співробітника. З якого розпочнемо?». Олег Костянтинович відповів: «З особистого. Ми розв'яжемо проблему і людина спокійно, з повною віддачею працюватиме».

Олег Костянтинович цінував колектив. Особливо людей захоплених. Сам був людиною захопленою й одержимою в роботі й надихав оточення своєю

працездатністю та ентузіазмом. Він володів великим даром – довіряти. Антонов довіряв своїм конструкторам і робітникам, давав їм можливість самостійно працювати, ніколи не смикав через дрібниці, не виставляв на посміх перед іншими. Коли бачив, що конструктор робить щось неправильно, то доброзичливо говорив йому: «Ваша ідея непогана, та може ось так буде краще?». Швидко малював на кульмані своє креслення і йшов собі. А потім, уже в спокійній обстановці, конструктор міг оцінити правильність ідеї генерального конструктора та вади своєї.

Талант конструктора проявлявся в Олега Костянтиновича не лише в роботі, а й у повсякденному житті. Кабінет Генерального спроектований ним самим, письмовий стіл зроблений за його кресленнями, будинок, у якому Олег Костянтинович жив зі своєю сім'єю, збудований за його проектом. І будинок, і його кабінет вражають скромністю, простором, великою кількістю світла, зручністю та раціональним розташуванням кожної речі. Антонов був дуже організованою людиною, умів цінувати свій час і час співробітників. Відповідь на запитання, як Олег Костянтинович встигав так багато зробити, можна знайти в його словах: «...Я думаю, що вміння дорожити хвилиною має бути такою ж звичкою, як «Добридень».

За 78 років життя Антонов встиг зробити дуже багато. Захистив докторську дисертацію, опублікував понад 200 наукових праць, три книги («На крилах з дерева й полотна», «Десять разів спочатку», «Для всіх і для себе»), одержав 72 авторські посвідчення на винаходи, обраний академіком Академії наук, нагороджений багатьма урядовими нагородами, а головне створив колектив, який під його керівництвом завоював авторитет і визнання в усьому світі.

Від планера «Голуб» ОКА-1 до могутнього гіганта «Руслана» Ан-124 – таким був шлях усесвітньо визнаного авіаконструктора Олега Костянтиновича Антонова.

Завдання 11. Знайдіть у тексті речення:

- про дитинство О. Антонова;
- про ставлення Антонова до людей;
- про його зацікавленість;
- про найцікавішу частину праці авіаконструктора;
- про роботу з колективом КБ;
- про талант конструктора в повсякденному житті.

Завдання 12. Закінчіть речення, використовуючи текст «Олег Антонов».

1. Будувати планери Антонов вирішив, щоб 2. Дивовижна пам'ять О. Антонова зберігала численну інформацію про 3. В Україні Антонов створив 4. Літак Ан-2 заслужив славу 5. О. Антонова цікавили 6. Антонов щиро вважав, що у творців техніки має бути 7. Коли О. Антонов бачив, що конструктор робить щось неправильно, то доброзичливо говорив йому 8. Уміння дорожити хвилиною має бути такою ж звичкою, як

Завдання 13. Назвіть:

- літаки, що сконструйовані під керівництвом О. К. Антонова;
- риси характеру геніального авіаконструктора О. Антонова.

Завдання 14. Поставте запитання до таких тверджень.

Зразок:

– *Творча діяльність Олега Антонова ґрунтувалася на багатогранній ерудиції.* → – *На чому ґрунтувалася творча діяльність Олега Антонова?*
– ... ?

2. В Україні Антонов створив свою школу авіабудування, одну з найкращих у світі. → – ... ?

4. Літак Ан-22 – «Антей» – став свого часу справжнім проривом у авіабудуванні. → – ... ?

5. Антонова цікавили економіка і планування, мистецтво й література, музика, балет, театр, кіно, спорт. → – ... ?

Завдання 15. Дайте відповідь на запитання.

1. Чиє ім'я добре відоме у всьому світі?
2. Що найбільше вражало в характері О. Антонова?
3. Яке захоплення зародило в Антонові прагнення до польотів?
4. На якому планері Антонов здійснив свій перший самостійний політ?
5. Що було зроблено, перш ніж літак Ан-22 піднявся в повітря із заводського аеродрому.
6. Яку школу створив О. Антонов в Україні?
7. Який літак перебуває в серійному виробництві вже понад 60 років?
8. Чим вирізняється від інших літак Ан-22?
9. Які почуття викликав приліт «Антея» в Парижі?
10. Як називали О. Антонова іноземні журналісти?
11. Що робив О. Антонов, якщо його щось зацікавлювало?
12. Про що можна дізнатися з антонівського зібрання?
13. Яке почуття має бути у творців техніки?
14. Яким був шлях авіаконструктора?
15. Що найбільше приваблює вас у характері О. К. Антонова?

Завдання 16. Розкажіть, яким був, на вашу думку, О.К. Антонов.

Завдання 17. Поясніть, чи згодні ви з думкою про те, що Олег Костянтинович був по-справжньому талановитою людиною. Обґрунтуйте свою думку фактами з тексту.

Завдання 18. Підготуйте доповідь на тему «Олег Костянтинович Антонов – авіаконструктор і талановита людина», використовуючи матеріали **додатка**, і запишіть її в зошит.

Тема 14. Єлизавета Шахатуні

Завдання 1. Прочитайте слова та їх пояснення. З'ясуйте за словником переклад цих слів рідною мовою.

Балка – дерев'яна колода, що є основою перекриття стелі.

Доробок – те, що зроблене, створене ким-небудь.

Знати на зубок – добре розбиратися в чому-небудь.

Планер – безмоторний літальний апарат, який використовує в польоті надану йому початкову швидкість і висхідні потоки повітря.

Фюзеляж – корпус літаків, вертольотів, планерів, який служить для розміщення екіпажу, пасажирів, вантажів.

Завдання 2. Прочитайте слова. Спробуйте зрозуміти їхнє значення за допомогою синонімів.

Міцний = незламний

Повітряне судно = літак = літальний апарат

Авіабудівник = авіаконструктор

Завдання 3. Прочитайте однокореневі слова. Поставте до них запитання. Визначте, до яких частин мови вони належать.

Безпека, забезпечити, безпечний

Вимагати, вимагання, вимогливий, вимогливість, вимога

Турбота, турбувати, турботливий

Розраховувати, розрахунок, розрахунковий

Фюзеляж, фюзеляжний

Завдання 4. З'ясуйте значення дієслів за контекстом. Запам'ятайте їх керування.

Засновувати / заснувати (*що*) Є. Шахатуні *заснувала* школу в такій складній галузі, як наука про міцність і безпеку

Потребувати (*чого*) Цей економічний та оперативний, але ризикований спосіб *потребує* взаємодії розраховувачів та експериментаторів.

Завдання 5. Розберіть виділені слова за будовою, з'ясуйте їх значення.

Літакобудівник, широкофюзеляжний літак.

Завдання 6. Утворіть від іменників, поданих у дужках, прикметники. Узгодьте прикметники з іменниками. Складіть речення зі словосполученнями.

(Талант) інженер, (повітря) судно, (планер) гурток, (конструктор) бюро, (вантаж) літак, (зліт) вага, (міцність) випробування, (синергетика) підхід.

Завдання 7. Прочитайте речення. Повторіть їх, не дивлячись у посібник.

1. Літак став перемогою.

Літак став справжньою перемогою.

Літак Ан-124 став справжньою перемогою.

Літак Ан-124 став справжньою перемогою для Є. Шахатуні й О. Антонова.

2. Чим більшими були розміри.

Чим більшими були розміри літака.

Чим більшими були розміри літака, тим він вимагав.

Чим більшими були розміри літака, тим більшої міцності він вимагав.

Завдання 8. Прочитайте речення. Поставте слова, подані в дужках, у потрібному відмінку.

1. Все своє життя Єлизавета Шахатуні присвятила створенню (важкі військові й транспортні літаки). 2. Ім'я замісника головного конструктора, єдиної у світі жінки-авіаконструктора – Єлизавети Аветівни Шахатуні добре знайоме (літакобудівники, льотчики і конструктори). 3. Ця вродлива молода жінка однією з перших у світі вийшла (переможець зі складних ситуацій). 4. Є. Шахатуні запропонувала доопрацювати Ан-22 за допомогою істотного розширення його (вантажна кабіна). 5. Літак Ан-124 відрізнявся від інших (короткий зліт і приземлення). 6. У Києві створена найвизначніша в Європі лабораторія міцнісних випробувань.

Завдання 9. Дайте відповідь на запитання, використовуючи інформацію попереднього завдання.

1. Створенню чого присвятила все своє життя Є. Шахатуні? 2. Кому добре знайоме ім'я Єлизавети Аветівни Шахатуні? 3. Ким вийшла зі складних ситуацій вродлива молода жінка? 4. За допомогою чого Шахатуні запропонувала доопрацювати Ан-22? 5. Чим відрізнявся від інших літак Ан-124? 6. Яка лабораторія створена в Києві?

Завдання 10. Розгляньте малюнки в **додатку**, прочитайте підписи під ними. Прочитайте текст «Єлизавета Шахатуні». Складіть план тексту і запишіть його в зошит.

Єлизавета Шахатуні

Якщо ми розмірковуємо, хто може бути творцем літаків, то передусім уважаємо, що це повинен бути талановитий інженер, винахідник, чоловік сильний та вольовий. І тому важко уявити, що такою складною, відповідальною справою може займатися жінка. Ім'я замісника головного конструктора, єдиної у світі жінки-авіаконструктора – Єлизавети Аветівни Шахатуні добре знайоме літакобудівникам, льотчикам, випробувачам, конструкторам. Усе своє життя Єлизавета Шахатуні присвятила створенню важких військових і транспортних літаків. Вона змогла заснувати школу в такій складній галузі, як наука про міцність і безпеку повітряних суден.

Міцністю Єлизавета Шахатуні зацікавилася ще в дитинстві, коли дізналася, що балки, на яких тримався дах її рідного будинку, дібрані за спеціальним розрахунком, вони міцні, і родина може спокійно жити в ньому.

Народилася Є. Шахатуні в 1911 р. в Єревані, у Вірменії. Літак бачила в дитинстві лише один раз, але, незважаючи на це, зовсім молода дівчина сміливо вирішила прямувати за своєю мрією. Девіз «Назустріч літакам!» привів її в Московський авіаційний інститут, де найулюбленішими дисциплінами були опір матеріалів, будівельна механіка, розрахунок на міцність літака.

Уже в інституті Є. Шахатуні почала займатися в планерному гуртку, проектувати планери. Лише літати на них у неї виходило погано, хоча теорію вона знала на зубок. Керівник польотів не міг зрозуміти, у чому причина. Виявилося, що дівчина була дуже худорлявою, і її ваги для нормального польоту було не досить, тому в літак додатково докладали мішок з піском.

У 1935 році, отримавши диплом інженера літакобудівника з відзнакою, вона почала працювати головним відповідальним за міцність поруч з О.К. Антоновим. Вони створюють десантно-транспортні планери, які в роки Великої вітчизняної війни використовувалися для доставляння продуктів до блокадного Ленінграду, палива для танків до Сталінграду, патронів і медикаментів партизанам, а також для перекидання легких танків у тил ворогу.

Війна закінчилася, і перед авіаконструкторами поставали нові завдання. Це були важкі часи, досить часто відбувалися аварії, у тому числі і через неміцність літака. Саме ця вродлива, молода жінка однією з перших у світі вийшла переможцем зі складних ситуацій.

Деякий час Є. Шахатуні працювала в конструкторському бюро О.С. Яковлєва². Там вона набула корисного досвіду в бригаді міцності при створенні відомих винищувачів і реактивних літаків (Як-7, Як-9о, Як-9Д, Як-9ДД, Як-3, Як-15).

Після війни на основі КБ О.С. Яковлєва під керівництвом О.К. Антонова і Є. А. Шахатуні в Києві було створено КБ, де почалося будівництво військово-транспортних, пасажирських, вантажних і широкофюзеляжних літаків. Але спочатку вони повинні були створити один з найвідоміших у світі літаків – Ан-2, який безвідмовно працює вже майже 80 років як «найпокірніший коник», «аннушка», «кукурузничок».

У 1955 році був створений новий літак Ан-8 з двома потужними двигунами. На авіаційному салоні Ле-Бурже у Франції приголомшливе враження викликали стомісний Ан-10 і Ан-12 з вантажопідйомністю 20 тон, розрахунки яких були зроблені колективом під керівництвом Є. Шахатуні. Ці три нові літаки були новітнім словом у творчому доробку Є. Шахатуні. Звичайно, Ан-12 був серйозним кроком уперед, однак він на той час ще не перевершував американські вантажні літаки Ц-121, Ц-130 і Ц-133. А це були роки конкуренції. Нова машина Антонова, з якою вперше ознайомили світову авіаційну спільноту в 1965 році, вразила весь світ. Літак Ан-22 «Антей» мав злітну вагу більш ніж 250 тон і мав змогу підняти в повітря до 80 тонн вантажу. У 1967 році на цьому літаку був встановлений світовий рекорд вантажопідйомності – 100 тонн, а надалі кількість рекордів цього гіганта досягла 41. Цей літак став справжньою перемогою для Шахатуні й Антонова. Чим більшими були розміри літака, тим більшої міцності він вимагав. Знову яскраво виявився талант «сталеві вірменки». Можна тільки уявляти, яку міцність повинні мати крила цього літака.

² *Яковлєв Олександр Сергійович* (1906–1989) – радянський конструктор, генерал-полковник авіації, академік. Його конструкторське бюро створило понад 200 типів і модифікацій літальних апаратів, зокрема понад 100 серійних.

Коли з'явилася проблема перекидання до Байконура великогабаритних елементів повітряно-космічного літака «Буран», звичайно, звернулися до фірми О. Антонова. Тоді Є. Шахатуні запропонувала доопрацювати Ан-22 за допомогою істотного розширення його вантажної кабіни. О. Антонов схвалив цю пропозицію, так з'явився проект Ан-22Ш, який органічно об'єднав у своїй назві два імені.

Наприкінці 1982 року КБ О. Антонова створило нове чудо – Ан-124 «Руслан», яке володіло злітною вагою в 405 тонн, мало змогу пролетіти 17000 км. Цей літак відрізнявся від інших коротким зльотом і приземленням, міг сідати на ґрунтовий аеродром, виявився виключно вдалим літаком: на ньому встановлено 30 рекордів, а всього на кінець 2005 року на рахунок конструкторського бюро становило 483 світових досягнень, з них 378 не перевершені досі.

На його основі був створений найбільший літак у світі, який має змогу підняти 600 тон злітної ваги, – Ан-225 «Мрія».

Під керівництвом і за участю Є. Шахатуні зроблені розрахунки на міцність і проведені міцнісні випробування літаків Ан-14, Ан-24, Ан-26, Ан-30, Ан-32, Ан-74. Створена в Києві найвизначніша в Європі лабораторія міцнісних випробувань.

Невгамовній Єлизаветі Аветовні належить ще одна новаторська ідея «суміщених» випробувань літаків: з одним крилом нового літака проводили статичні випробування, а з другим – утомний. Цей економічний та оперативний, але ризикований спосіб потребує особливо тісної взаємодії розраховувачів та експериментаторів. У цьому є синергетичний підхід Є. Шахатуні – окремі елементи системи забезпечення міцності мають більшу ефективність при їх спільному використанні. У сучасній практиці малосерійного літакобудування цей підхід виявився життєвим і єдино можливим.

Завдяки нововведенням Є. Шахатуні зекономлено багато коштів і істотно скорочено терміни випробування літаків і введення їх в експлуатацію. Нововведення Є. Шахатуні дозволили збільшити термін служіння військово-транспортних літаків з 4000 до 12000 польотів – норми для цивільних машин.

Відмітною рисою Єлизавети Шахатуні завжди була зацікавленість усіма дисциплінами, суміжними з питаннями міцності: аеродинамікою, навантаженням, системами керування, конструкційними матеріалами, аеропружністю. Під її керівництвом у конструкторському бюро О. Антонова був вихований великий колектив спеціалістів з утоми. Проте, попри «сталевий» і вимогливий характер, одночасно з напруженою працею Єлизавета Аветівна завжди виявляла справжнє материнське піклування про життя всіх працівників бюро, за що отримала прізвисько «Мама Вета».

Завдання 10. Знайдіть у тексті речення:

- про мрію Є. Шахатуні;
- про найулюбленіші дисципліни в Московському авіаційному інституті;
- про використання десантно-транспортних планерів у роки Великої Вітчизняної війни;
- про відкриття конструкторського бюро О. Антонова в Києві;
- про створення літаків Ан-22 й Ан-124;
- про враження від Ан-10 і Ан-12;
- про характер Є. Шахатуні.

Завдання 11. Закінчіть речення, використовуючи текст «Єлизавета Шахатуні».

1. Молода дівчина сміливо вирішила прямувати 2. Керівник польотів не міг зрозуміти, 3. Ан-2 безвідмовно працює майже 80 років як 4. Чим більші розміри літака, тим

Завдання 12. Назвіть:

- літаки, у створенні яких брала участь Є. Шахатуні..
- дисципліни, які подобалися Є. Шахатуні;
- дисципліни, які суміжні з проблемами міцності.

Завдання 13. Поставте запитання до поданих тверджень.

Зразок:

– Є. Шахатуні народилася в Єревані, у Вірменії. → – Де народилася Є. Шахатуні?
– ... ?

1. У Московському авіаційному інституті Є. Шахатуні почала займатися в планерному гуртку. → – ... ?

2. У Києві почалося будівництво військово-транспортних, пасажирських, вантажних і широко-фюзеляжних літаків. → – ... ?

3. Літак «Антей» мав злітну вагу більш ніж 250 тонн. → – ... ?

4. «Руслан» виявився виключно вдалим літаком. → – ... ?

5. «Антей» став справжньою перемогою для Є. Шахатуні й О. Антонова. → – ... ?

Завдання 14. Дайте відповідь на запитання, використовуючи текст «Єлизавета Шахатуні».

1. У якій галузі техніки блискуче виявила себе Є. Шахатуні?
2. Коли зацікавилася вона міцністю?
3. Де вона набула корисного досвіду, створюючи відомі винищувачі і реактивні літаки.
4. Який літак безвідмовно працює вже майже 80 років?
5. Які літаки були новітнім словом у творчому доробку Є. Шахатуні?
6. Який підхід у сучасній практиці малосерійного літакобудування виявився життєвим та єдино можливим?
7. Що дозволили нововведення Є. Шахатуні?

Завдання 15. Розкажіть:

- про навчання Є. Шахатуні;
- про плани в житті жінки-конструктора;
- про синергетичний підхід Є. Шахатуні до конструювання літаків;
- про роль незвичайної жінки в розвитку важкого літакобудування.

Завдання 16. Поясніть:

- чому Є. Шахатуні не вдавалося добре літати;
- чому проект Ан-22Ш органічно об'єднав два імені;
- чому Є. Шахатуні обрала свій шлях саме в галузі міцності;
- чому Є. Шахатуні вважають авіаконструктором;
- чому вона отримала прізвисько «Мама Вета».

Завдання 17. Розкажіть, чи згодні ви з думкою про те, що літакобудівництво – незвичайна діяльність для жінки. Обґрунтуйте свою думку фактами з тексту.

Завдання 18. Перекажіть текст «Єлизавета Шахатуні», використовуючи свій план тексту і запитання із завдання № 14.

Завдання 19. Підготуйте доповідь на тему «Єлизавета Аветівна Шахатуні – сталева жінка української авіації», використовуючи матеріали **додатка** і запишіть її у зошит.

Тема 15. Владислав Городецький

Завдання 1. Прочитайте слова та їх пояснення. З'ясуйте за словником переклад цих слів рідною мовою.

Темперамент – життєва енергія, активність.

Меценат – багатий покровитель наук і мистецтв.

Рельєф – сукупність різних за формою та розмірами нерівностей земної поверхні.

Фасад – зовнішній, лицьовий бік будівлі.

Еліта – найталановитіші, найвизначніші представники якоїсь частини суспільства.

Вітальня – кімната для приймання гостей.

Химера – у давньогрецькій міфології – страховисько з головою лева, хвостом дракона, тулубом кози, з пащі якого вивергається полум'я.

Химера (переносне значення) – дивовижна фантазія або нездійсненна мрія.

Екзотичний – чужий, іноземний, дивний.

Резиденція – місце постійного перебування глави держави.

Колона – частина архітектурної споруди у вигляді високого стовпа, що служить підпорою зовнішніх або внутрішніх частин будови.

Естетика – наука про мистецтво.

Цемент – будівельний матеріал, мінеральна порошкоподібна речовина.

Бетон – будівельний матеріал, виготовлений із суміші цементу з гравієм, піском, щебенем і водою.

Бетоніт – штучний камінь, виготовлений з бетону.

Пристрасний – який виражає велике почуття любові до когось або до чогось.

Гатунок – вид, сорт, розряд вибору за якістю.

Завдання 2. Прочитайте слова. Спробуйте зрозуміти їхнє значення за допомогою синонімів.

Родина = сім'я

Натура = характер

Мандрувати = подорожувати

Спорудити = побудувати

Стрімко = швидко

Мешканці = жителі

Щедрий = багатий

Підприємець = бізнесмен

Жагучий = надзвичайно сильний

Реконструкція = перебудова,

Зачарувати = захоплювати, полонити

відновлення, відтворення

Завдання 3. Прочитайте однокореневі слова. Поставте до них запитання. Визначте, до яких частин мови вони належать.

Родина, рід, рідний, родичі, народитися.

Архітектор, архітектура, архітектурний.

Слуга, служити, служниця, прислуга.

Вітання, привітати, завітати, вітальня, привітний.

Юність, юнак, юний, юнацький.

Чари, чарівний, зачарувати, причарувати, зачарований.

Завдання 4. З'ясуйте значення дієслів за контекстом. Запам'ятайте їх керування.

Проявляти / проявити (<i>що?</i>)	У юності Городецький проявляє <i>цілеспрямований характер</i> .
Брати / взяти участь (<i>у чому?</i>)	Він виїздить за кордон, щоб взяти участь у змаганнях.
Вирушати / вирушити (<i>куди?</i>)	Городецький часто вирушав у мандри до Африки.
Вполювати (<i>кого?</i>)	Він вирушав до Африки, щоб уполювати тигра або носорога .
Обладнувати / обладнати (<i>чим?</i>)	Кенасу архітектор обладнав освітленням, опаленням та вентиляцією.
Бігти / пробігти (<i>по чому?</i>)	Ящірки біжать по струнких колонах.
Вражати / вразити (<i>кого?</i>)	Будинок вражає кожну людину, кожного туриста.
Дякувати / завдячити (<i>кому?</i>)	Кияни завдячують Городецькому за його прекрасні споруди.

Завдання 5. Розберіть виділені слова за будовою, з'ясуйте їхнє значення.

Століття, цілеспрямований характер, усебічно розвиватися, носоріг, благоустрій міста, багатопверховий будинок, давньогрецьке мистецтво, залізобетон, крутосхил, водостоки, полудень, десятиліття.

Завдання 6. Утворіть від іменників, поданих у дужках, прикметники. Узгодьте прикметники з іменниками. Складіть зі словосполученнями речення.

(Україна) архітектор, (класика) мистецтво, (Київ) вулиці, (мисливець) подорож, (електрика) освітлення, (реальність) істота, (сонце) промені, (залізниця) вокзал.

Завдання 7. Прочитайте речення. Поставте слова, подані в дужках, у потрібному відмінку.

1. Городецький народився в (польська родина) 1863 року на (Вінниччина). 2. З дитинства він любив (історія), мандрувати, займався (спорт), але найбільше захоплювався (мистецтво). 3. Після закінчення (училище) в Одесі та (Академія) мистецтв у Петербурзі Городецький переїхав до (Київ). 4. Архітектор спорудив в (Україна) понад 30 будівель. 5. Найбільшу славу Городецькому приніс власний будинок, який має назву «будинок з (химери)». 6. У 1920 (рік) Владислав Городецький покинув (Україна). 7. Спочатку він виїхав до (Польща), а потім до (Іран).

Завдання 8. Дайте відповіді на запитання, використовуючи інформацію попереднього завдання.

1. У якій родині народився Городецький? 2. Чим він захоплювався з дитинства? 3. Коли Городецький переїхав до Києва? 4. Скільки будівель він спорудив в Україні? 5. Як називається власний будинок Городецького? 6. У якому році архітектор покинув Україну? 7. Куди він переїхав?

Завдання 9. Прочитайте речення. Повторіть їх, не дивлячись у посібник.

1. Городецький оцінив можливості.

Городецький оцінив можливості цементу.

Городецький гідно оцінив можливості цементу.

Городецький гідно оцінив можливості нового матеріалу – цементу.

Городецький гідно оцінив можливості нового будівельного матеріалу – цементу.

Городецький гідно оцінив можливості нового на той час будівельного матеріалу – цементу.

2. Фасади будинку були прикрашені.

Фасади будинку були прикрашені фігурами.

Фасади будинку були прикрашені фігурами істот.

Фасади будинку були прикрашені фігурами реальних істот.

Фасади будинку були прикрашені фігурами реальних істот надмірних розмірів.

3. Городецький прикрасив Київ.

Городецький прикрасив Київ будівлями.

Городецький прикрасив неповторними будівлями.

Городецький прикрасив неповторними будівлями в стилі модерн.

Городецький прикрасив неповторними будівлями в архітектурному стилі модерн.

Завдання 10. Прочитайте текст «Владислав Городецький». Складіть план тексту і запишіть його в зошит.

Владислав Городецький

Владислав Владиславович Городецький – видатний український архітектор кінця XIX – початку XX століття, поляк за походженням, людина-легенда, підприємець, меценат. Він народився в польській родині 23 травня 1863 року на Вінниччині.

З дитинства був здібний до багатьох наук, любив історію, мандрувати, але найбільше захоплювався мистецтвом. У юності проявляється його цілеспрямований характер: він добре вчиться, всебічно розвиває себе, активно займається спортом. Його натурі була властива схильність до пошуку, ризику, відкриттів.

Після закінчення училища в Одесі та Академії мистецтв у Петербурзі Городецький став дипломованим архітектором, переїхав до Києва, де жив і працював майже 30 років.

Київ зачарував його своїм рельєфом, своєю зеленню, спокійним ритмом життя. Владислав Владиславович, як людина добре вихована, інтелігентна, швидко увійшов до київської еліти. Він перебував у постійному русі: то виїздив за кордон, щоб взяти участь у змаганнях зі стрільби (і рідко повертався без призу), то вирушав у далекі мандри, аж у Африку, щоб у полювати тигра чи носорога. Вправний мисливець, пристрасний любитель природи Городецький уславився своїми екзотичними мисливськими подорожами. Згодом він написав книгу про свої пригоди на полюванні й сам проілюстрував її. Але, звичайно, на першому місці в Городецького була архітектура.

Вже з 80-х років XIX століття Київ важко було назвати провінційним: розвивалася промисловість, зростала кількість заможного населення, яке витратило чималі кошти на благоустрій рідного міста. Саме тоді з'явилися сотні великих багатопверхових житлових будинків, громадські споруди: гімназії, училища, лікарні, театри, готелі тощо. Автором проектів деяких із них був В. Городецький. Архітектор спорудив в Україні понад 30 будівель.

Будинок Національного художнього музею України зведено в 1897–1899 роках із застосуванням колон класичного давньогрецького мистецтва. Це справжній храм, який стережуть два леви. Будинок музею спроектований з дотриманням усіх пропорцій та законів класичної архітектури, але зведено з бетону. Саме Городецький гідно оцінив можливості нового на той час будівельного матеріалу – цементу, який називали тоді «штучним каменем», і більшу частину архітектурних споруд у Києві втілив у цьому матеріалі.

Католицький костюл Святого Миколая в Києві споруджувався майже 10 років і був завершений у 1909 році. При будівництві костюлу була використана ще одна будівельна новинка – залізобетон. Сьогодні костюл – Будинок органної музики.

1900 року за проектом Городецького зведено Караїмську кенасу (молитовний будинок, тюркська синагога) у мавританському стилі. І знову архітектор скористався найновішими на той час технічними досягненнями – приміщення було обладнане електричним освітленням, паровим опаленням, вентиляцією.

Але найбільшу славу принесла В. Городецькому найоригінальніша споруда XX століття у Києві – власний будинок, зведений ним у 1901-1903 роках, який має назву «будинок з химерами». Споруда має форму куба з характерним для модерну³ використанням різних стилів. Він стоїть на крутосхилі і тому має три поверхи з вулиці і шість поверхів із двору. Зовнішнє оформлення будинку і внутрішні інтер'єри не повторюються більше ніде, у них відбилися не тільки фантазія й майстерність архітектора, але і його пристрасть до полювання. Фасади будинку прикрашені фігурами реальних істот надмірних розмірів. Тут і дівчата верхи на рибах (їх часто сприймають за русалок), і дельфіни, крокодили, величезні жаби, голови носорогів, антилоп, ящірок, які стрімко біжать по струнких колонах; орли, що хижо розправляють крила; слони, хоботи яких служать водостоками під час дощу.

Планування кімнат було складено так, що перші сонячні промені світили у вікна прислуги. Це й логічно, адже персонал, що обслуговує, повинен прокидатися першим, щоб вчасно, ще до пробудження мешканців, приготувати все необхідне. Ближче до полудня сонце потрапляло в кабінет Городецького, де він зазвичай працював у цей час, а наприкінці дня заглядало у вітальню.

Цей будинок вражає уяву кожного, хто його бачить.

³ *Модерн* (з французької мови – найновіший, сучасний, модний) – напрям у мистецтві кінця XIX - початку XX століття, для якого характерні манірність, стилізаторство і символіка.

У 2003 – 2004 роках пройшла реконструкція будинку. Після закінчення реставрації будинок отримав статус Малої резиденції президента України, призначеної для прийому закордонних делегацій.

Владислав Городецький будував не тільки в Києві: в Умані та Черкасах – гімназії, в селі Мошни (Черкаська область) – лікарню, у містечку Шпиків (Вінницька область) – цукровий завод, у Євпаторії – власну віллу.

У 1920 році Владислав Городецький покинув Україну. Спочатку виїхав до Польщі, потім до Ірану на посаду головного архітектора зі спорудження залізниць. У Тегерані Городецький спорудив залізничний вокзал, спроектував готель, палац для шаха, який став останнім масштабним витвором творчого генія архітектора. 3 січня 1930 року видатний український архітектор В.В.Городецький помер. Він похований на іранській землі – у Тегерані, але серце Городецького назавжди залишилося в рідній Україні, якій він віддав увесь свій щедрий талант.

Особливо завдячує йому Київ, який Городецький прикрасив неповторними будівлями в архітектурному стилі модерн. Проходять десятиліття, а вони залишаються такими ж оригінальними, несхожими ні на які інші, бо кожна споруда ввібрала жагучий темперамент свого творця, його естетику, бажання дивувати і тішити світ. Його архітектурна спадщина – це мистецтво самого високого ґатунку.

Вулиця в центрі Києва, яку він проектував, на якій стоять споруджені за його кресленнями будинки, де він жив, названо ім'ям архітектора Городецького. У місті також встановлено пам'ятник Владиславу Городецькому.

Завдання 11. Поясніть значення поданих словосполучень. З трьома з них (на вибір) складіть речення.

Людина-легенда, цілеспрямований характер, всебічно розвиватися, перебувати в постійному русі, пристрасть до полювання, перші сонячні промені, квітуче місто, масштабна споруда, щедрий талант, жагучий темперамент, мистецтво високого ґатунку

Завдання 12. Знайдіть у тексті речення, де описується:

- зовнішній вигляд «будинку з химерами»;
- планування кімнат будинку.

Завдання 13. Назвіть:

- найвідоміші споруди, які збудував Городецький у Києві.
- істоти, які прикрашали фасади «будинку з химерами»;
- форму якої геометричної фігури має будинок;
- фігури яких звірів знаходяться перед будинком Національного художнього музею;
- стиль, у якому виконана більшість будівель Городецького.

Завдання 14. Закінчіть речення, використовуючи текст «Владислав Городецький».

1. В. Городецький – видатний
2. Київ зачарував його своїм
3. Сьогодні костюм –
4. 1900 року за проектом Городецького
5. Але

найбільшу славу принесла Городецькому 6. В.Городецький будував не тільки в Києві 7. У 1920 році Городецький

Завдання 15. Поставте запитання до поданих тверджень.

Зразок:

– В.Городецький народився 23 травня 1863 року. → – Коли народився Городецький?
– ... ?

1. У Києві Городецький жив і працював майже 30 років. → – ... ?

2. В.Городецький виїздив на полювання до Африки. → – ... ?

3. У 1909 році був споруджений костюл Святого Миколая. → – ... ?

4. Будинок Національного художнього музею зведено з бетону. → – ... ?

5. Пристрасть до полювання вплинула на фантазію архітектора в оздобленні фасадів свого будинку. → – ... ?

6. Городецький покинув Україну і виїхав спочатку до Польщі, а потім до Ірану. → – ... ?

Завдання 16. Дайте відповіді на запитання, використовуючи текст «Владислав Городецький».

1. Де і коли народився Владислав Городецький?
2. Де він навчався і яку здобув освіту?
3. Чим сподобався Городецькому Київ?
4. Скільки будівель спорудив архітектор в Україні?
5. Скільки років будувався костюл Святого Миколая?
6. У якому році Городецький покинув Україну?
7. Ким працював В.Городецький у Тегерані?

Завдання 17. Перекажіть текст «Владислав Городецький», використовуючи запитання завдання 16.

Завдання 19. Розкажіть:

- який будівельний матеріал називали в ті часи «штучним каменем»;
- якими найновішими технічними досягненнями було обладнано Караїмську кенафу;
- яка будівельна новинка була використана при будівництві костюлу Святого Миколая;
- у якій послідовності освітлювалися сонячними променями кімнати «будинку з химерами».

Завдання 20. Підготуйте доповідь на тему «Владислав Городецький – видатний український архітектор», використовуючи матеріали додатка, запишіть її в зошит.

Тема 16. Тарас Шевченко

Завдання 1. Прочитайте слова та їх пояснення, з'ясуйте за словником переклад цих слів рідною мовою.

Непосида – рухлива, енергійна людина, що не любить довго сидіти на одному місці.

Поміщик – землевласник, основним джерелом доходу якого є приватна власність на землю.

Крихта – незначна частина, дуже мало чогось.

Юрта – переносне житло в деяких країнах Азії.

Завдання 2. Прочитайте слова. Спробуйте зрозуміти їхнє значення за допомогою синонімів.

Козачок = хлопчик-слуга

Убогий = бідний

Хист = талант

Малярство = живопис

Пан (у тексті) = поміщик

Норовистий = непокірний

Завдання 3. Прочитайте однокореневі слова. Поставте до них запитання. Визначте, до яких частин мови вони належать.

Сирота, осиротіти, осиротілий

Вражати / вразити, враження, вразливість

Малюнок, малювати, малювання

Купити / викупити, викуп

Завдання 4. З'ясуйте значення дієслів за контекстом. Запам'ятайте їх керування.

Поглинає (*що*)

Юнак **поглинає** книги з мистецтва

Знайомити / познайомити
(кого, з ким)

І. Сошенко **познайомив** Тараса з відомими
письменниками і художниками

Завдання 5. Розберіть виділені слова за будовою, з'ясуйте їхнє значення.

Червонобокi яблука, *саморобна* книжка, *всесвітня* історія, картини народного *безправ'я*.

Завдання 6. Утворіть від іменників, поданих у дужках, прикметники. Узгодьте прикметники з іменниками. Складіть речення зі словосполученнями.

(Петербург) друзі, (освіта, мистецтво) потреби, (народ) колорит, (талант) художник, (герой) минуле, (література) вечори.

Завдання 7. Прочитайте речення. Поставте слова, подані в дужках, у потрібному відмінку.

1. У дитинстві Шевченко відзначався (непосидючість й норовливість).
2. Шевченко малював на (стіни, двері, дошки, папір).
3. Шевченко малював (крейда, вуглина).
4. Видатний російський художник К. Брюллов намалював портрет (поет В. Жуковський).

Завдання 8. Дайте відповідь на запитання, використовуючи інформацію попереднього завдання.

1. Чим відзначався Шевченко в дитинстві? 2. Де малював Шевченко? 3. Чим малював Шевченко? 4. Чий портрет намалював К. Брюллов?

Завдання 9. Прочитайте речення. Повторіть їх, не дивлячись у посібник.

1. У Шевченка проявляється хист.
У Шевченка проявляється неабиякий хист.
Змалечку в Шевченка проявляється хист.
Змалечку в Шевченка проявляється хист до малювання.

2. Становище художника хвилювало друзів.
Підневільне становище художника хвилювало друзів.
Підневільне становище молодого талановитого художника хвилювало друзів.
Підневільне становище молодого талановитого художника хвилювало його друзів.
Підневільне становище молодого талановитого художника хвилювало його петербурзьких друзів.

Завдання 10. Розгляньте малюнки в **додатку**, прочитайте підписи під ними. Прочитайте текст «Тарас Шевченко». Складіть план тексту і запишіть його в зошит.

Тарас Шевченко

Тарас Григорович Шевченко – видатний український поет, прозаїк, художник і громадський діяч зі світовим ім'ям.

Він народився 9 березня 1814 року в Україні в родині селян-кріпаків⁴. Дитинство поета пов'язане з селом Кирилівка. «Стоїть переді мною наша убога стара біла хата з потемнілою солом'яною покрівлею та чорним димарем, а коло хати – яблуня з червонобокими яблуками, а круг яблуні квітник — улюбленець моєї незаміжньої сестри», – згадував поет. Тарас дуже рано осиротів і сповна відчув на собі всю гіркоту кріпосного життя. Читати й писати хлопчика вчив сільський дяк. Наука йому давалася легко, але відзначався він непосидючістю й норовливістю, за що часто бував битим. Уже з дитячих років виявляється в ньому надзвичайна допитливість розуму, особлива вразливість натури. Наймилішим заняттям для нього, що перетворювалося на справжнє свято, були оповіді про минуле. Змалечку в нього проявляється неабиякий хист до малювання. Вуглиною чи крейдою малював він на стінах, дверях, дошках, рідше на папері.

З 10 років Тарас був переведений до пана в кімнатні козачки. Поміщик, заставши одного разу свого козачка з олівцем, наказав покарати хлопчика. Але прагнення малювати було сильнішим за страх покарання.

⁴ Кріпацтво – у царській Росії до 1861 р. система суспільних відносин, за якою поміщик мав право на особу, працю й майно підлеглих йому селян-кріпаків; кріпосне право.

Коли Шевченкові було 16 років, сім'я його пана переїхала до північної столиці Росії – Петербурга. Пан Енгельгардт, якому належав Шевченко, помітивши в Тараса талант до живопису, вирішив зробити його придворним художником, для цього він віддає свого кріпака живописцю В. Ширяєву, уякого Шевченко працює найманим робітником, а також вчиться малювати. Коли настав сезон білих ночей, уриваючи години від сну, заходив Тарас у Літній сад і змальовував там скульптури. Це був період надзвичайного творчого піднесення митця.

Під час таких етюдів відбулася його перша зустріч зі своїм земляком – художником І. Сошенком, який познайомив Тараса з відомими російськими письменниками і художниками. Підневільне становище молодого талановитого художника хвилювало його петербурзьких друзів. Вони розгледіли в ньому талановиту людину і вирішили допомогти вступити до Петербурзької академії живопису. На жаль, у ті часи кріпаки не мали змоги вчитися, тому треба було визволити Тараса, викупити його в хазяїна. Пан Енгельгардт спочатку не хотів навіть слухати про продаж свого кріпака, але потім погодився продати його за великі гроші. Видатний російський художник К. Брюллов намалював портрет поета В. Жуковського. Цю роботу розіграли в лотереї, а на зібрані кошти викупили молодого художника.

Зразу після викупу з кріпацтва Тараса зараховують до Академії мистецтв. Незабаром він стає одним з найулюбленіших учнів К. Брюллова. Юнак поглинає книги з мистецтва, всесвітньої історії, слухає лекції з анатомії, фізіології, зоології, береться за вивчення французької мови, відвідує музеї, часто буває в театрах – так нестримно розширюється коло його освітніх і мистецьких потреб. У малярстві Шевченко робить дедалі помітніші успіхи. Рада Академії тричі нагороджувала його срібними і золотою медалями. Бував Тарас і в товаристві: сам енергійний і веселий, він любив від душі пожартувати, розповісти якусь кумедну історію, досхочу поспівати.

У 1840 році окремою книжкою під назвою «Кобзар» вийшли Шевченкові поезії та поеми. Ця книга стала переломною віхою не тільки у творчому житті поета, а й у житті всього українського народу. Журнали та газети Петербурга одностайно відзначили високий талант, неповторну емоційну інтонацію, образність, народний колорит, щирість і самобутність видання. Свої вірші Шевченко писав рідною українською мовою. У них він малював картини народного безправ'я, страждань і горя, показував героїчне минуле українського народу.

Цей час стає періодом справжнього розквіту геніального митця. З особливим натхненням він малює, пише вірші, багато подорожує.

Через рік після закінчення навчання в Академії він отримав місце викладача малювання в Київському університеті, але став членом таємного політичного товариства, за що в 1847 році цар Микола I суворо покарав поета. Тараса заарештовують і відправляють у заслання в Орську фортецю, де він повинен служити солдатом. Крім того, Микола I своїм указом заборонив Шевченкові писати і малювати.

Заборона писати й малювати для Шевченка була однозначна забороні бути самим собою. «Та вже ж нехай хоч розіпнуть, а я без віршів не улежу», – писав поет. І Шевченко писав, ховаючись від начальства, тікаючи від усього світу в степ. Писав у саморобних книжечках, які називав «захаяльними». Твори цього періоду наче писані кров'ю.

Невдовзі засланому поетові всміхнулася крихта щастя: його взяли художником у наукову експедицію для вивчення й опису Аральського моря. На острові Кос-Аралі Шевченко жив бідно, зате не відчував тягара солдатчини, бо багато малював, писав, читав. Працьовитість його в цей період дивовижна: за одну зиму створив понад півсотні віршів та два великі альбоми етюдів і портретів з життя казахів. Відвідуючи їхні юрти, поет швидко став бажаним гостем, казахи називали його «акин Терезі» (співець Тарас).

У 1850 році, на жаль, відносна воля щезла. Поета перевели на півострів Мангишлак, де в далекій глухомані протримали майже 7 років. У цей трагічний період рятувала Шевченка українська пісня. «Пісня – душа моя, – полюбляв говорити поет, – вона і серце звеселяє, і жалю завдає, і до помсти кличе».

У 1857 році його було звільнено з заслання. Тарас Григорович вирушає до Нижнього Новгорода, де дізнається про нову заборону – на право в'їзду до Москви та Петербурга. Щоправда, менше ніж через рік заборону було знято.

27 березня Шевченко приїхав до Петербурга, де його радо вітали представники творчої інтелігенції. Він одержує окрему кімнату від Академії мистецтв, починає опрацьовувати ті доробки, що зібралися за довгі роки заслання, відвідує театри, літературні вечори, зустрічається з друзями. Але ностальгія, туга за рідною землею не полишають великого Кобзаря.

Улітку 1860 року знайомиться з Ликерою Полусмаковою, жінкою, яку, як йому здається, шукав усе життя. Та побудувати сімейне щастя йому так і не судилося.

З осені починає різко погіршуватися здоров'я поета. Та, навіть хворий, він продовжує малювати, писати вірші, листуватися. 25 лютого 1861 року поет ще одержав вітальні телеграми з нагоди дня народження, а наступного дня його вже не стало.

Смерть Шевченка в розквіті творчих сил була величезною втратою для письменства і визвольного руху. Та його поезія жила, діяла, поширювалася в списках і російських, і закордонних видань. Шевченко, ім'я якого стоїть в одному ряду з іменами Пушкіна, Лермонтова, Байрона, Міцкевича, підніс українську літературу до рівня найрозвиненіших літератур світу.

Шевченкова поезія стала етапом і в розвитку української літературної мови. Шевченко завершив процес її формування, розпочатий ще його попередниками, здійснивши її синтез із живою народною мовою і збагативши виражальні можливості українського художнього слова.

Завдання 11. Знайдіть у тексті речення:

- про дитинство Шевченка;
- про талант Шевченка до малювання;
- про зустріч Шевченка з художником І. Сошенком;
- про визволення Шевченка з кріпацтва;
- про навчання й успіхи Шевченка в Академії мистецтв;
- про вихід у світ «Кобзаря»;
- про перебування Шевченка в засланні;
- про ставлення Шевченка до української пісні;
- про життя Шевченка після заслання.

Завдання 12. Закінчіть речення, використовуючи текст «Тарас Шевченко».

1. Змалечку в Шевченка проявляється неабиякий хист 2. Свої вірші Шевченко писав 3. Коли настав сезон білих ночей, 4. Підневільне становище молодого талановитого художника хвилювало 5. Шевченка заарештовують і відправляють у 6. У засланні Шевченко писав у саморобних книжечках, які називав 7. Казахи називали Тараса 8. Навіть хворий Шевченко продовжує

Завдання 13. Назвіть:

- риси характеру Шевченка в дитинстві й у зрілі роки;
- петербурзьких друзів Шевченка;
- імена поетів, у ряду яких стоїть ім'я Шевченка.

Завдання 14. Поставте запитання до поданих тверджень.

Зразок:

- Читати й писати хлопчика вчив сільський дяк.
- ... ?

→ – Хто вчив хлопчика читати й писати?

- 1. Наймилішим заняттям для нього були оповідання про минуле. → – ... ?
- 2. Незабаром Шевченко стає найулюбленішим учнем Брюллова. → – ... ?
- 3. Рада Академії тричі нагороджувала Шевченка срібними і золотою медалями. → – ... ?
- 4. Свої вірші Шевченко писав рідною українською мовою. → – ... ?
- 5. Цар Микола I своїм указом заборонив Шевченкові писати і малювати. → – ... ?
- 6. У трагічний період Шевченка врятувала рідна українська пісня. → – ... ?

Завдання 15. Дайте відповідь на запитання.

1. Хто такий Тарас Шевченко?
2. Де і коли народився Шевченко?
3. За що наказав покарати Тараса поміщик?
4. Ким вирішив зробити Шевченка пан Енгельгардт?

5. Де вчився малювати Шевченко в Петербурзі?
6. Яка книга Шевченка стала переломною віхою у творчому житті поета?
7. Що допомогло Шевченку витримати тяжкі умови заслання?
8. Що робить Шевченко після заслання?
9. Скільки років прожив Шевченко?
10. Яке значення мала творчість Шевченка для української літератури?

Завдання 16. Розкажіть:

- про дитинство Тараса Шевченка;
- про навчання Шевченка живопису;
- про заслання Шевченка;
- про значення поезій Шевченка.

Завдання 17. Поясніть:

- як Шевченко отримав волю;
- як оцінювали успіхи Шевченка – художника.

Завдання 18. Перекажіть текст «Тарас Шевченко», використовуючи свій план тексту і запитання із завдання № 15.

Завдання 19. Підготуйте доповідь на тему «Тарас Шевченко геніальний син українського народу», матеріали додатка і запишіть її в зошит.

Тема 17. Леся Українка

Завдання 1. Прочитайте слова та їх пояснення, з'ясуйте за словником переклад цих слів рідною мовою.

Етнографія – історична наука, яка вивчає сукупність усіх особливостей побуту, звичаїв, культури, походження та розселення якого-небудь народу, народності чи певної місцевості.

Експедиція – відрядження групи людей з яким-небудь спеціальним завданням.

Драма – літературно-театральний твір, побудований у формі діалогу, у якому подано складні переживання дійових осіб.

Драма-фєєрія – театральна вистава з казковим, фантастичним, міфічним сюжетом.

Драматургія – сукупність драматичних творів письменника.

Псевдонім – ім'я, прізвище або авторський знак, яким користуються письменники, журналісти, актори замість власного прізвища.

Публіцист – письменник або журналіст, який пише твори в жанрі публіцистики, що висвітлює актуальні суспільно-політичні та інші проблеми сучасності.

Фольклор – усна народна творчість (казки, думи, приказки, прислів'я, скоромовки та інше).

Завдання 2. Прочитайте слова. Спробуйте зрозуміти їх значення за допомогою синонімів.

Прогресувати = розвиватися

Туга = сум, смуток

Численний = незліченний

Мелодія = пісня, мотив

Фєєричний = казковий, чарівний

Чужина = чужа країна

Приватний = персональний, індивідуальний

Завдання 3. Прочитайте однокореневі слова. Поставте до них запитання. Визначте, до яких частин мови вони належать.

Дума, думати, придумати, задум, задумливий.

Хвороба, хворий, хворіти, хворобливий.

Перемога, перемагати, перемагаючи, переможений.

Творчість, творити, творчий.

Прогрес, прогресивний, прогресувати.

Завдання 4. З'ясуйте значення дієслів за контекстом. Запам'ятайте їх керування.

Боротися (з чим? з ким?)

Все життя Леся **боролася** з хворобою.

Сприятити / посприяти (кому? чому?)

Морський клімат **сприяв** покращенню здоров'я.

Згадувати / згадати (кого? що?)

На Кавказі Леся часто **згадувала** волинське дитинство.

Збагачувати / збагатити (чим?)

Чужина **збагачувала** новими враженнями, знанням життя інших народів.

Залишатися / залишитися (де?)

Пам'ять про поетесу **залишилася** в серцях українського народу.

Завдання 5. Розберіть виділені слова за будовою, з'ясуйте їхнє значення.

Багатодітна родина, *живопис*, *різнобічна* освіта, *етнографічна* експедиція, *десятиліття*, *стародавня* історія.

Завдання 6. Утворіть від іменників, поданих у дужках, прикметники. Узгодьте прикметники з іменниками. Складіть речення з цими словосполученнями.

(Література) критик, (громада) діяч, (народ) творчість, (один) вірші, (лірика) поезії, (ліс) пісня, (курорт) клімат.

Завдання 7. Прочитайте речення. Поставте слова, подані в дужках, в потрібному відмінку.

1. Леся Українка народилася 25 (лютий) 1871 (рік) в Новоград-Волинському в (багатодітна родина). 2. Леся та її брат Михайло вчилися в (приватні учителі). 3. Письменниця володіла дванадцятьма (мови). 4. Вона добре знала (вітчизняна і світова література, історія, філософія). 5. Після одруження Леся з (чоловік) переїхали до (Ялта). 6. У 1911 році Леся Українка написала (драма-феєрія) «Лісова пісня». 7. У 1952 році в (грузинське містечко) Сурамі було відкрито музей (Леся Українка).

Завдання 8. Дайте відповіді на запитання, використовуючи інформацію попереднього завдання.

1. Де народилася Леся Українка? 2. Чи ходила Леся до школи? 3. Скількома мовами володіла письменниця? 4. Які науки добре знала Леся? 5. Куди переїхали Леся та її чоловік? 6. Як називається один з найвідоміших творів Лесі Українки? 7. У якому році було відкрито музей Лесі Українки в селищі Сурамі?

Завдання 9. Прочитайте речення з вірша Лесі Українки «На зеленому горбочку...». Повторіть їх, не дивлячись у посібник.

1. На зеленому горбочку.
2. На зеленому горбочку,
У вишневому садочку.
3. На зеленому горбочку,
У вишневому садочку,
Притулилася хатинка.
4. На зеленому горбочку,
У вишневому садочку,
Притулилася хатинка,
Мов маленькая дитинка.
5. На зеленому горбочку,
У вишневому садочку,
Притулилася хатинка,
Мов маленькая дитинка
Стиха вийшла виглядати.
6. На зеленому горбочку,
У вишневому садочку,
Притулилася хатинка,
Мов маленькая дитинка
Стиха вийшла виглядати,
Чи не вийде її мати.

Завдання 10. Прочитайте текст «Леся Українка» . Складіть план тексту і запишіть його в зошит.

Леся Українка

Леся Українка – українська письменниця, поетеса, драматург, літературний критик, публіцист, перекладач, фольклорист. Її поетичні, прозові та драматичні твори пронизані мотивами любові до батьківщини, рідного народу, бажанням жити і працювати. У них оспівана краса природи, змальовано життя селян.

Леся Українка – це літературний псевдонім, а справжнє ім'я поетеси – Лариса Петрівна Косач. Вона народилася 25 лютого 1871 року в Новоград-Волинському в інтелігентній багатодітній родині. У сім'ї було шестеро дітей: Михайло, Леся, Ольга, Микола, Оксана та Ісидора. Батько Лесі, Петро Косач, був юристом, дуже любив літературу і живопис. Мати Ольга Косач – відома письменниця. Дядько Лесі – Михайло Драгоманов, був відомим ученим, громадським діячем. У будинку Косачів часто збиралися письменники, художники і музиканти. Майбутня поетеса ще з дитинства почала цікавитися літературою, народною творчістю, вона мала здібності до музики, малювання, іноземних мов.

Леся Українка та її брат Михайло вчилися в приватних учителів.

У чотири роки вона вміла читати, а в дев'ять років вона вже писала перші свої вірші. Коли Лесі було тринадцять років, у Львові було опубліковано два її вірші «Конвалія» і «Сафо», під якими вперше з'явилось ім'я – Леся Українка. Головні теми її ранніх ліричних поезій: краса природи, любов до рідного краю, особисті переживання, призначення поета й роль поетичного слова, соціальні та громадянські мотиви.

У юнацькі роки Леся починає хворіти на туберкульоз кісток, з яким вона боролася все життя. Хвороба спричинила до того, що дівчинка не ходила до школи, однак завдяки матері, а також М. Драгоманову, вона дістала різнобічну освіту. Письменниця володіла 12 мовами (майже всіма європейськими, а також грецькою і латинською), вона знала вітчизняну і світову літературу, історію, філософію. Так, наприклад, у 19 років вона написала для своєї сестри підручник «Стародавня історія східних народів». Знання мов Леся Українка застосовувала пізніше, перекладаючи численні твори світової літератури. Французькою, німецькою, італійською мовами вона писала вірші.

Леся була одружена, її чоловік – Климент Квітка. Вони одружилися 25 липня 1907 року. Климент мав дві вищі освіти – музичну та юридичну. Як юрист він одержав посаду в Криму, і подружжя переїхало до Ялти. Здається, прекрасний морський клімат мав би сприяти покращенню здоров'я, але поетесі ставало гірше. Берлінський професор радив їхати до Єгипту, але зібрані на поїздку гроші подружжя віддало на організацію етнографічної експедиції, яка основною метою мала запис мелодій українських народних дум.

Через хворобу Лесі Українці доводилось багато їздити по світу. Вона лікувалася в Криму і на Кавказі, у Німеччині і Швейцарії, в Італії та Єгипті. І хоча чужина завжди викликала в неї тугу за рідним краєм, але й збагачувала новими враженнями, знанням життя інших народів. Так, згодом у циклі віршів

«Весна в Єгипті» Леся Українка знайомить українського читача з цим краєм, його природою, людьми.

Останні 10 років Леся жила в різних містах Грузії. Невблаганно прогресувала хвороба. Перемагаючи тяжкі страждання, вона знаходила сили працювати. На Кавказі вона все частіше згадувала волинське дитинство, перед нею поставали картини задумливої поліської краси. Так вона створила саме в Кутаїсі в 1911 році драму-феєрію «Лісова пісня», яка була написана за 12 днів тяжкохворою поетесою.

В останнє десятиліття у творчості Лесі Українки переважала драматургія. За порівняно короткий час нею було написано понад двадцять драматичних творів, які відкрили нову сторінку в історії театральної культури. Особливе місце у творчій біографії Лесі Українки посідає фольклор та переклади. Вона перекладала з російської, польської, французької, грецької, італійської та інших мов.

Якийсь час Леся Українка жила в селищі Сурамі, яке розташоване за понад сотню кілометрів від Тбілісі і славалося своїм курортним кліматом. Саме в цьому грузинському містечку 1 серпня 1913 року обірвався життєвий шлях великої української письменниці. Їй було 42 роки. Леся Українка похована в Києві, але пам'ять про неї бережуть й у грузинському Сурамі. Сьогодні одне з його найвизначніших місць, поруч із Сурамською фортецею 12-го століття, – це музей української письменниці, який відкрили у 1952 році.

«Якби я не була українкою, то хотіла б бути грузинкою», – казала Леся Українка, яка захоплювалася мужністю грузинського народу. Ці слова видатної української письменниці пам'ятають у Грузії, де її ім'ям названі вулиці та школи.

Пам'ять про велику українську поетесу залишилася не тільки в серцях українського народу. Лесю люблять, поважають, бережуть пам'ять про неї, знають та вивчають її творчість і за межами України. У Києві, Луцьку, Балаклаві (Крим), Телаві (Грузія), Торонто (Канада) встановлено пам'ятники поетесі. У Києві розташований музей Лесі Українки, її іменем названо театр, бульвар, вулиці, школи.

Завдання 11. Знайдіть у тексті речення, де говориться про те:

- на що віддали гроші Леся та її чоловік, зібрані на поїздку до Єгипту;
- чому саме на Кавказі Леся Українка створила драму-феєрію «Лісова пісня»;
- поруч з якою спорудою в селищі Сурамі розташований музей Лесі Українки;
- якою рисою грузинського народу захоплювалася поетеса.

Завдання 12. Закінчіть речення, використовуючи текст «Леся Українка».

1. Коли Лесі було тринадцять років, 2. Письменниця володіла майже всіма європейськими, а також 3. Чужина завжди викликала в неї тугу за рідним краєм, але й збагачувала 4. В останнє десятиліття у творчості Лесі переважала 5. За короткий час нею було написано 6. Особливе місце у

творчій біографії Лесі Українки посідає 7. «Якби я не була українкою, то ...».

Завдання 13. Поставте запитання до поданих тверджень.

Зразок:

– *Леся Українка народилася 25 лютого 1871 року в Новоград-Волинському.* → – *Коли народилася Леся Українка?*

– ... ?

1. У будинку Косачів часто збиралися письменники, художники і музиканти. → – ... ?

2. У чотири роки Леся вже вміла читати. → – ... ?

3. У 19 років Леся написала для своєї сестри підручник «Стародавня історія східних народів». → – ... ?

4. Леся писала вірші французькою, німецькою, італійською мовами. → – ... ?

5. Її чоловік Климент Квітка мав дві вищі освіти музичну та юридичну. → – ... ?

6. Через хворобу Лесі доводилося багато їздити по світу. → – ... ?

7. Останні 10 років Леся жила в різних містах Грузії. → – ... ?

Завдання 14. Назвіть:

– назви країн та міст, у яких встановлено пам'ятники Лесі України.

– головні теми і мотиви прозових та поетичних творів Лесі Українки.

Завдання 15. Дайте відповіді на запитання, використовуючи текст «Леся Українка».

1. У якій сім'ї народилася Леся Українка?

2. Скільки дітей було в родині та як їх звали?

3. Ким були батьки Лесі?

4. Чим цікавилася і які здібності мала Леся ще з дитинства?

5. Яке справжнє ім'я поетеси?

6. Як звали її чоловіка?

7. У яких країнах жила і лікувалася поетеса?

8. Де вона прожила останні 10 років свого життя?

Завдання 16. Перекажіть текст «Леся Українка», використовуючи свій план тексту і запитання із завдання № 15.

Завдання 17. Розкажіть:

– хто така Леся Українка;

– чому в дитинстві вона не ходила до школи;

– де було опубліковано її перші вірші;

– де і за скільки днів Леся написала «Лісову пісню».

Завдання 18. Підготуйте доповідь на тему «Леся Українка – видатна українська поетеса», використовуючи матеріали **додатка**, і запишіть її в зошит.

Тема 18. Олександр Довженко

Завдання 1. Прочитайте слова та їх пояснення. З'ясуйте за словником переклад цих слів рідною мовою.

Левада – рівна місцевість, укрита травою.

Фактор – умова, рушійна сила будь-якого процесу, явища.

Фундатор – той, хто поклав початок чому-небудь, організував, заснував.

Неписьменний – який не вміє читати й писати.

Завдання 2. Прочитайте слова. Спробуйте зрозуміти їхнє значення за допомогою синонімів.

Фундатор = засновник.

Висловити = сказати.

Зачарувати = приваблювати, притягувати.

Завдання 3. Прочитайте однокореневі слова. Поставте до них запитання. Визначте, до яких частин мови вони належать.

Мисль, мислити, мислитель.

Вчити, вчитися, вчитель, учительський.

Завдання 4. Розберіть виділені слова за будовою, з'ясуйте їхнє значення.

Довгожителі, прабаба, столітній дід, багатодітна сім'я, мореплаводство, природознавство, кінофабрика, загальнолюдські теми, кінофабрика, кінокритик, кінознавець, кінорежисер, хліборобство, автобіографічний фільм.

Завдання 5. Утворіть від іменників у дужках прикметники. Узгодьте прикметники з іменниками. Складіть речення зі словосполученнями.

(Казка) природа, (учитель) інститут, (дипломат) робота, (документ) фільм, (герой) подвиг, (Київ) кіностудія, (яблука) сад.

Завдання 6. Прочитайте речення. Повторіть їх, не дивлячись у посібник.

Довженко звертається до тем.

Довженко звертається до трьох тем.

Довженко звертається до трьох загальнолюдських тем.

Довженко звертається до трьох загальнолюдських тем: життя і смерть.

Довженко звертається до трьох загальнолюдських тем: життя і смерть, людина і земля.

Довженко звертається до трьох загальнолюдських тем: життя і смерть, людина і земля, старе і нове.

Завдання 7. Прочитайте речення. Поставте слова, подані в дужках, у потрібному відмінку.

1. Рід Довженків був давній і славився (довгожителі). 2. У школі й в учительському інституті Сашко був (відмінник). 3. Довженко викладає (природознавство, географія, фізика, історія, малювання, гімнастика). 4. Довженко стає (відомий художник – ілюстратор книг).

Завдання 8. Дайте відповідь на запитання, використовуючи інформацію попереднього завдання.

1. Ким славився рід Довженко? 2. Ким був Сашко в школі й в учительському інституті? 3. Що викладав Довженко? 4. Ким став Довженко?

Завдання 9. Розгляньте малюнки в **додатку**, прочитайте підписи під ними. Прочитайте текст «Олександр Довженко». Складіть план тексту і запишіть його в зошит.

Олександр Довженко

Олександр Довженко – самобутній кінорежисер, фундатор поетичного кіно, митець, що визнаний світом, філософ, мислитель, поет.

Олександр Петрович Довженко народився у 1894 році в маленькому містечку на Чернігівщині в бідній селянській родині. Рід Довженків був давній і славився довгожителами – прабаба письменника прожила понад сто років, дід його помер столітнім.

Батько і мати були неписьменні, і тому вони дуже хотіли, щоб усі діти вчилися. Сім'я була багатодітною, але з чотирнадцяти дітей залишилися тільки Сашко та його сестра Поліна.

Дитинство Сашка проходило серед казкової природи Чернігівщини з її прозоро-синіми озерами і мальовничими левадами. На все життя йому запам'яталися риболовля з батьком на світанні, осіннє збирання грибів, перші мозолі на дитячих руках від коси, зачарована Десна. Хлопчик любив слухати розповіді діда, який у молоді роки їздив на заробітки до Криму по сіль.

Усе це, а особливо любов до природи, до всього живого, стало вирішальним чинником формування характеру майбутнього режисера. Пізніше сам Довженко висловить думку, що без гарячої любові до природи, до її розуміння людина не може бути справжнім митцем.

У школі й в учительському інституті Сашко був відмінником. Навчання йому давалося легко, йому здавалося, що він може все. Сашка цікавили архітектура, живопис, мореплавство, учителювання і навіть розведення риб.

Після закінчення інституту (1914 рік) О.Довженко отримує направлення до Житомира і там працює вчителем, де викладає природознавство, географію, фізику, історію, малювання і навіть гімнастику.

1917 року Довженко переїздить на роботу до Києва. Тут він теж учителює і сам вчиться в Київському комерційному інституті на економічному факультеті (зараз це Київський національний економічний університет). Того ж року в Києві відкрилася Українська академія мистецтв, і Довженко стає її слухачем, захоплюється живописом. Але Академію він так і не закінчив.

У 1921 році Довженко переїздить до Харкова, а звідти його направляють на дипломатичну роботу за кордон – спочатку до Польщі, а потім до Німеччини. Він вступив до приватної художньої майстерні, одночасно відвідував лекції в Берлінській академічній вищій школі образотворчого мистецтва. Довженко вивчає графіку та малярство, захоплюється експресіонізмом.

У 1923 році Довженко повернувся до Харкова, стає відомим художником-ілюстратором книг.

Кіно як нове мистецтво полонило серце художника. Він починає працювати режисером на Одеській кінофабриці і за сто днів знімає фільм «Звенигора» – історію про минуле і сучасне українського народу. Фільм

обійшов екрани Франції, Голландії, Бельгії, Аргентини, Мексики, Канади, Англії, США та Греції.

У 1930 році на екрани виходить шедевр світової кінокласики «німого кіно» – фільм «Земля». Ця геніальна картина – гімн життю, гімн праці на землі, хліборобству, людині, яка працює на рідній землі. У фільмі О.Довженко звертається до трьох загальнолюдських тем: життя і смерть, людина і земля, старе і нове.

У 1933 році Довженка запрошують до кіностудії «Мосфільм», і він переїздить до Москви.

Коли почалася війна (1941 р.), О. Довженко, вже майже п'ятдесятилітній, не при великому здоров'ї, проситься на фронт і врешті домагається свого. Він працює військовим кореспондентом, одночасно ставить документальні фільми, пише кіносценарії, оповідання і статті, постійно виступає по радіо. Увесь воєнний доробок Довженка – єдина натхненна книга про народ, його героїчний подвиг, його страждання й традиції, його перемогу.

Після війни професор Довженко викладає у Всесоюзному державному інституті кінематографії, пише сценарії та кіноповісті («Поєму про море», «Повість полум'яних літ»), закінчує писати кіноповість «Зачарована Десна» .

«Зачарована Десна» – це автобіографічний твір, спогади письменника про своє дитинство, про перші кроки пізнання життя, про своїх рідних. Спогади переростають в авторські роздуми про страждання трудових людей України і разом з тим – багатство їхніх душ, моральне здоров'я, внутрішню культуру думок і почуттів.

Сповнений творчих планів, Олександр Довженко раптово помирає в листопаді 1956 року. Йому йшов шістдесят третій рік.

За своє творче життя О. Довженко поставив 14 фільмів, написав 15 літературних сценаріїв і кіноповістей, дві п'єси, автобіографічну повість, понад 20 оповідань. Митця порівнювали з Гомером, Шекспіром, Гофманом, Бальзаком, Бетховеном, Брехтом. Його називали поетом і водночас політиком кіно.

На всесвітній виставці в Брюсселі в 1958 році фільм «Земля» увійшов до 12 найкращих фільмів усіх часів і народів, визнаних 117 відомими кінознавцями і кінокритиками з 20 країн.

Олександр Петрович дуже любив Київ. Київська кіностудія, де недовго працював Довженко, названа його іменем. На її території до сьогодні, щовесни, квітує знаменитий яблуневий сад, закладений великим кінорежисером.

Завдання 10. Знайдіть у тексті речення:

- про сім'ю Довженка;
- про вирішальний чинник формування характеру майбутнього режисера;
- про роботу за кордоном;
- про фільм «Земля»;
- про автобіографічний твір «Зачарована Десна».

Завдання 11. Закінчіть речення, використовуючи текст «Олександр Довженко».

1. Рід Довженків був давній і славився 2. Батько і мати Довженка були неписьменні, і тому вони дуже хотіли, 3. Сашка цікавили 4. Кіно як нове мистецтво полонило 5. У фільмі «Земля» Довженко звертається до

Завдання 12. Назвіть:

- науки, що цікавили Довженка;
- навчальні дисципліни, які викладав Довженко;
- фільми режисера Довженка;
- імена митців, з якими порівнювали Довженка.

Завдання 13. Поставте запитання до поданих тверджень.

Зразок:

Довженко вивчає графіку та малярство.

→ – *Що вивчає Довженко?*

– ... ?

1. Кіно полонило серце художника. → – ... ?
2. Довженко починає працювати режисером на Одеській кінофабриці. → – ... ?
3. Довженка запрошують до кіностудії «Мосфільм». → – ... ?
4. Після війни професор Довженко викладає у Всесоюзному державному інституті кінематографії. → – ... ?

Завдання 14. Дайте відповідь на запитання.

1. Хто такий Олександр Довженко?
2. Коли і де народився Довженко?
3. Чим займається Довженко після закінчення інституту?
4. Які теми хвилюють Довженка у фільмі «Земля»?
5. Про що знімає фільми Довженко під час Великої вітчизняної війни?
6. З ким порівнюють Довженка?
7. До яких фільмів увійшов фільм «Земля»?
8. Який «живий пам'ятник» Довженкові квітує на території Київської кіностудії?

Завдання 15. Розкажіть:

- про сім'ю Довженків;
- про навчання Довженка та про його захоплення;
- про роботу Довженка – режисера.

Завдання 16. Поясніть:

- чому батьки Довженка хотіли, що їхні діти вчилися;
- чому любов до природи Довженко проніс через усе життя;
- чому «Зачаровану Десну» називають автобіографічним фільмом.

Завдання 17. Перекажіть текст «Олександр Довженко», використовуючи свій план тексту і запитання із завдання № 14.

Завдання 18. Підготуйте доповідь на тему «Олександр Довженко – самобутній український кінорежисер», використовуючи матеріали **додатка**, і запишіть її в зошит.

Тема 19. Богдан Ступка

Завдання 1. Прочитайте слова та їх пояснення, з'ясуйте за словником переклад цих слів рідною мовою.

Ансамбль – група співаків як єдиний колектив.

Досвід – сукупність знань, умінь, які здобуваються в житті, на практиці.

Кар'єра – швидке, успішне просування в службовій або іншій діяльності.

Конферансьє – артист, який веде концертно-естрадну виставу.

Куліси – частина театральної декорації.

Митець – той, хто працює в якомусь виді мистецтва.

Міністр – службова особа, яка є членом уряду.

Мораль – система поглядів і уявлень, норм і оцінок, що регулюють поведінку людей. Складники моралі: закон, воля, звичаї.

Режисер – постановник (художній керівник) спектаклю, кінофільму та ін.

Слюсар – робітник, що обробляє метали інструментами.

Совість – духовно-моральний закон людини; усвідомлення і почуття моральної відповідальності за свою поведінку, за свої вчинки перед самим собою, перед людьми, перед суспільством.

Соліст – один виконавець музичного твору.

Ступка – дерев'яна, глиняна, металева кухонна річ для розтирання в дрібний порошок або в однорідну суміш цукру, перцю, маку, часнику та ін.

Сцена – майданчик (площадка) у театрі, де відбуваються вистави.

Феномен – виняткове, незвичайне, рідкісне явище.

Хор – колектив, який виконує музичні твори.

Завдання 2. Прочитайте слова. Спробуйте зрозуміти їхнє значення за допомогою синонімів.

Артист = актор

Мистецтво = творчість

Кохати = любити

Подружжя = чоловік і дружина

Спектакль = вистава, п'єса

Трупа = театральний колектив

По-справжньому = дійсно, реально

Фах = спеціальність

Спілка = об'єднання, товариство

Педагог = викладач, учитель

Окупація = загарбання, вторгнення

Занадто = дуже багато

Завдання 3. Прочитайте однокореневі слова. Поставте до них запитання. Визначте, до яких частин мови вони належать.

Академія, академік, академічний.

Випуск, випускник, випускниця, випускний, випустити.

Знання, знати, упізнати, обізнаний, незнайомиць, знайомий.

Мудрість, мудрий, мудрувати, мудро.

Спадщина, спадок, спадкоємець, спадковість, успадкувати, успадкований.

Хореографія, хореограф, хореографічний.

Щастя, щасливий, щастить, пощастило.

Завдання 4. З'ясуйте значення дієслів за контекстом. Запам'ятайте їх керування.

Перебувати (*бути*) (*де? під чим?*)

Львівщина **перебувала** під німецькою окупацією.

Зображувати / зобразити (*що?*)

Театр **зображує** життя по-справжньому.

Залишати / залишити (кому? що?)	Б. Ступка залишив нам величезну культурну спадщину.
Одружуватися / одружитися (з ким?)	Богдан Ступка одружився з Ларисою Корнієнко.
Ставати / стати (ким?)	Син Остап також став артистом театру.
Грати / зіграти (для кого?)	Великий артист завжди грає для людей, а не для себе.

Завдання 5. Розберіть виділені слова за будовою, з'ясуйте їхнє значення.

Львівський *драмтеатр*, головний *концертмейстер*, *театрознавчий факультет*, *міжнародний кінофестиваль*, *хореографічне училище*, *театрознавчий факультет*, *телебачення*.

Завдання 6. Утворіть від іменників, поданих у дужках, прикметники. Узгодьте прикметники з іменниками. Складіть із словосполученнями речення.

(Театр) мистецтво, (військо) ансамбль, (актор) студія, (художник) керівник, (ювілей) вечір, (драма) роль, (опера) театр.

Завдання 7. Прочитайте речення. Повторіть їх, не дивлячись у посібник.

1. Богдан складав іспити.

Після школи Богдан складав іспити.

Після закінчення школи Богдан складав іспити.

Після закінчення школи Богдан складав іспити до інституту.

Після закінчення школи Богдан складав іспити до політехнічного інституту.

2. Ступка закінчив факультет.

Ступка закінчив театрознавчий факультет.

1984 року Ступка закінчив театрознавчий факультет.

1984 року Ступка закінчив театрознавчий факультет Київського інституту.

1984 року Ступка закінчив театрознавчий факультет Київського державного інституту.

1984 року Ступка закінчив театрознавчий факультет Київського інституту театрального мистецтва.

1984 року Ступка закінчив театрознавчий факультет Київського державного інституту театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого.

1984 року Ступка закінчив театрознавчий факультет Київського державного інституту театрального мистецтва імені І. Карпенка-Карого за фахом «театрознавство».

Завдання 8. Прочитайте речення. Поставте слова, подані в дужках, у потрібному відмінку.

1. Богдан Ступка народився 27 (серпень) 1941 (рік) на Львівщині в (Україна). 2. Після закінчення школи він пішов працювати (учень) слюсаря. 3. У 1961 (рік) Богдан закінчив (акторська студія) при Львівському театрі. 4. Потім починає працювати (актор) у драматичному театрі. 5. А з 1978 року Ступка працює в трупі (Київський театр). 6. З 1999 по 2001 рік Богдан Сильвестрович обіймав посаду (міністр) культури і мистецтв України.

Завдання 9. Дайте відповідь на запитання, використовуючи інформацію попереднього завдання.

1. Де народився Богдан Ступка? 2. Ким він працював після закінчення школи? 3. Коли Богдан закінчив акторську студію? 4. У якому театрі він почав працювати актором? 4. З якого року Ступка працює в Києві? 5. На якій державній посаді працював Богдан Сильвестрович?

Завдання 10. Прочитайте текст «Богдан Ступка». Складіть план тексту і запишіть його в зошит.

Богдан Ступка

Богдан Сильвєстрович Ступка народився 27 серпня 1941 року в селі Куликове Львівської області в Україні. Львівщина на той час перебувала під німецькою окупацією.

Батько Богдана Ступки співав у хорі Львівського оперного театру, старший мамин брат був солістом хору, тітка Богдана – головним концертмейстером. Хлопець з 7 років багато часу проводив за кулісами театру.

У 1948 році сім'я переїхала до Львова.

Після закінчення школи Богдан складав іспити до політехнічного інституту, але не вступив і пішов працювати учнем слюсаря. Потім став фотографом в астрономічній лабораторії. Співав у джаз-ансамблі «Медікус». У 1961 році Богдан закінчив акторську студію при Львівському театрі імені Марії Заньковецької. З 1963-го року по 1965 рік він навчався на філологічному факультеті у Львівському державному університеті імені Івана Франка, але не закінчив цей університет.

З 1963 по 1966 рік служив у військовому ансамблі пісні і танцю (працював конферансьє і читцем). З 1961 по 1978 рік був актором Львівського академічного драмтеатру імені Марії Заньковецької. Вже дорослим Богдан Ступка згадував: «До театру я прийшов, можливо, через страх перед реальним, жорстоким життям; я знав смерть із дитинства. А театр зображує життя, тобто там не по-справжньому гинуть, вмирають. Там у це все грають. Грають у життя». «Театр – це продовження життя», – говорив актор.

25 березня 1967 року Богдан Сильвестрович одружився з Ларисою Корнієнко, випускницею хореографічного училища міста Баку. Уже пізніше він розповідав: «Я важка людина – за характером. Але дружина каже: „Так, з тобою важко жити. Але як тільки я подивлюся спектакль, де ти виходиш на сцену, то знову закохуюся й все пробачаю!” Ось вона, сила мистецтва! Інші міняють жінок як рукавички, а я вчепився в одну – і живу. Її мудрість дозволила нам прожити так довго, разом більше сорока років. І вважаю, що мені пощастило!» У подружжя 1967 року народився син Остап, який також став артистом і згодом почав працювати у театрі в батька. Остап жартував: «Тату, поміняй прізвище, чи не занадто – дві Ступки в одному театрі?!».

З 1978 року Богдан Ступка починає працювати в трупі Київського театру імені Івана Франка. Там він пропрацював майже 35 років.

1984 року Ступка закінчив театрознавчий факультет Київського державного інституту театрального мистецтва імені І. Карпенка-Карого за фахом «театрознавство».

З 1999 по 2001 рік – працював міністром культури і мистецтв України. З 2001 року до останніх днів Богдан Сильвестрович був художнім керівником Національного академічного драматичного театру ім. Івана Франка. Богдан Ступка говорив: «Свій характер керівника я можу проявляти тільки на сцені, тільки через роль, через мистецтво, по-іншому поки в мене не виходить». І тому спектаклі сам Ступка не ставив, а запрошував режисерів.

З 2006 по 2010 рік – художній керівник акторського курсу в Київському національному університеті театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого. Як педагог він завжди вчив своїх студентів: «У поганому шукай гарне, у гарному – погане, і вийде жива людина. Великий артист завжди грає для людей, а не для себе».

Уже маючи за плечима величезний життєвий та акторський досвід, Ступка говорив: «Відчуття, що вже все бачив і все знаю, зовсім немає, дуже цікаво жити. Особливо зараз, коли доводиться багато їздити по світу. То тут, то там, з одних зйомок на інші, з кіно на сцену, зі сцени в кіно». До речі, за всю кар'єру актор зіграв понад 100 ролей у кіно. Помер Богдан Сильвестрович 22 липня 2012 року на 71-му році життя.

Богдан Ступка – це феномен українського театрального мистецтва. Він – совість української нації, людина, яка жила турботами мистецтва та держави. Ступка говорив: «Я бачив величну Амазонку, але у мене перехоплює подих від спокійної величності Дніпра... Розкіш Версалью вразила мене, та мені більше подобається затишна краса Масандрівського палацу в Криму... Я бачив ще багато чого, але я люблю Україну».

Богдан Сильвестрович – надзвичайно талановитий митець, світла людина, він залишив нам величезну культурну спадщину, яка має велике суспільне і моральне значення.

Богдан Ступка був видатним актором і видатною, але дуже скромною людиною. На рубежі століть він входив у десятку найвидатніших акторів світового театру. Він грав у п'єсах Гоголя, Пушкіна, Лесі Українки, Шекспіра, Брехта та інших. І кожен раз його роботи ставали унікальним явищем.

Завдання 11. Поясніть значення поданих словосполучень. З трьох з них (на вибір) складіть речення.

Міняти друзів як рукавички; проявити характер; великий артист; пізнавати себе; у поганому шукати гарне; все бачити, все знати.

Завдання 12. Назвіть професії та посади, які обіймав Б.Ступка протягом свого життя.

Завдання 13. Знайдіть у тексті слова, де Ступка говорить:

- про те, чому він прийшов працювати до театру;
- про любов до України;
- як педагог до своїх студентів і вчить їх бути справжніми артистами.

Завдання 14. Закінчіть речення, використовуючи текст «Богдан Ступка».

1. Б. Ступка – це феномен 2. Він – совість 3. Ступка – надзвичайно талановитий 4. Він був видатним 5. За всю кар'єру актор зіграв понад 6. Він грав у п'єсах 7. На рубежі століть він входив ... світового театру.

Завдання 15. Поставте запитання до поданих тверджень.

Зразок:

– Б. Ступка народився 27 серпня 1941 року.

→ – Коли народився Б. Ступка?

– ... ?

1. Батько Богдана співав у хорі, мамин брат був солістом, тітка – концертмейстером. → – ... ?

2. У Львівському академічному драматичному театрі Ступка почав працювати як актор? → – ... ?

3. Майже 35 років Богдан Сильвестрович пропрацював у Київському театрі імені І. Франка. → – ... ?

4. З 1999 по 2001 рік Б.С.Ступка був міністром культури і мистецтв України. → – ... ?

5. З 2001 року Б.Ступка стає художнім керівником Національного драматичного театру імені Івана Франка. → – ... ?

6. У Київському національному університеті театру, кіно і телебачення ім. Карпенка-Карого Ступка працював викладачем акторського мистецтва. → – ... ?

7. Величезну культурну спадщину залишив нам актор, яка має велике суспільне і моральне значення. → – ... ?

Завдання 16. Дайте відповіді на запитання, використовуючи текст «Богдан Ступка».

1. У якій сім'ї народився Богдан Ступка?
2. Чому він прийшов у театр?
3. За що пробачала Ступку його жінка?
4. Як Богдан Сильвестрович ставився до своєї дружини?
5. Де Богдан Ступка проявляв себе як керівник?
6. Чому вчив студентів Ступка-педагог?
7. Скільки ролей зіграв великий актор у кіно?

Завдання 17. Розкажіть:

- чи міцною була сім'я Богдана Ступки;
- чому син Б.Ступки пропонував батькові змінити прізвище;
- чому Б.Ступка запрошував режисерів, а не ставив спектаклі сам;
- що вам найбільше запам'яталося з біографії Богдана Ступки.

Завдання 18. Перекажіть текст «Богдан Ступка», використовуючи свій план тексту і запитання із завдання 16.

Завдання 19. Опишіть, яким перед вами постає Богдан Ступка як людина і як актор. Коротко охарактеризуйте цього митця.

Завдання 20. Підготуйте доповідь на тему «Богдан Ступка – геніальний український актор», використовуючи матеріали **додатка**, і запишіть її в зошит.

Додаток 1

Рис. 1.1. Карта України

Рис. 1.2. Прапор України

Рис. 1.3. Герб України

Рис. 1.4. Герб Києва

Гімн України

*Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.*

Приспів:

*Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.*

Рис. 1.5.

Додаток 2

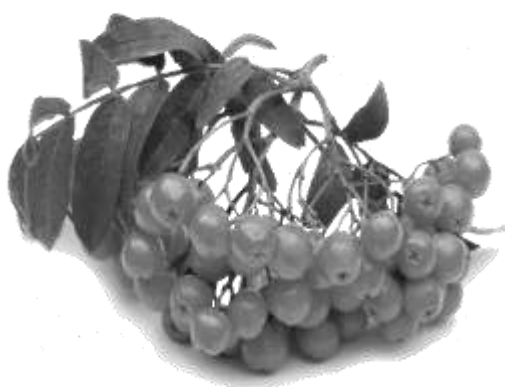

Рис. 2.1. Калина

Рис. 2.2. Вінок

Рис. 2.3. Дівчина у вінку

Рис. 2.4. Дуб

Рис. 2.5. Верба

Рис. 2.6. Рушник

Рис. 2.7. Барвінок

Рис. 2.8. Писанки

Рис. 2.9. Подарункові писанки

Рис. 2.10. Наречений і наречена

Додаток 3

Рис. 3.1. Пам'ятник засновникам Києва - Кию, Щеку, Хориву та сестрі їх Либіді.

Рис. 3.2. Пам'ятник Володимирі Великому

Рис. 3.3. Софійський собор

Рис. 3.4. Пам'ятник Ярославу Мудрому

Рис. 3.5. Києво-Печерська Лавра

Додаток 4

Рис. 4.1. Колядки

Рис. 4.2. Веснянки

Рис. 4.3. Обжинки

Додаток 5

Рис. 5.1. Святий Миколай

Рис. 5.2. Подарунки

Рис. 5.3. Щедрий вечір

Рис. 5.4. Кутя

Рис. 5.5. Щедрування

Додаток 6

Рис. 6.1. Освячення верби

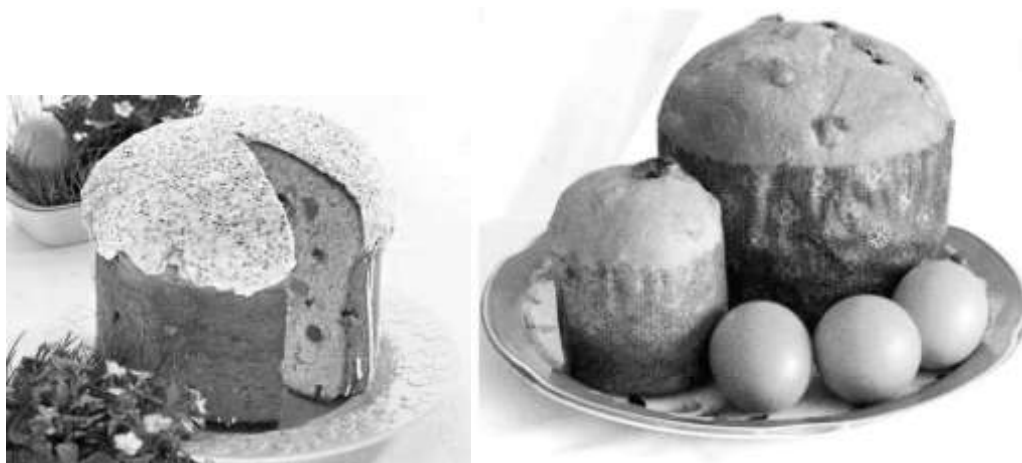

Рис. 6.2. Паски

Рис. 6.3. Виготовлення писанки

Додаток 7

Рис. 7.1. Папороть

Рис. 7.2. Танок дівчат біля води

Рис. 7.3. Роса

Рис. 7.4. Святкове багаття

Рис. 7.5. Стрибання через багаття

Додаток 8

Рис. 8.1. Розписні предмети побуту

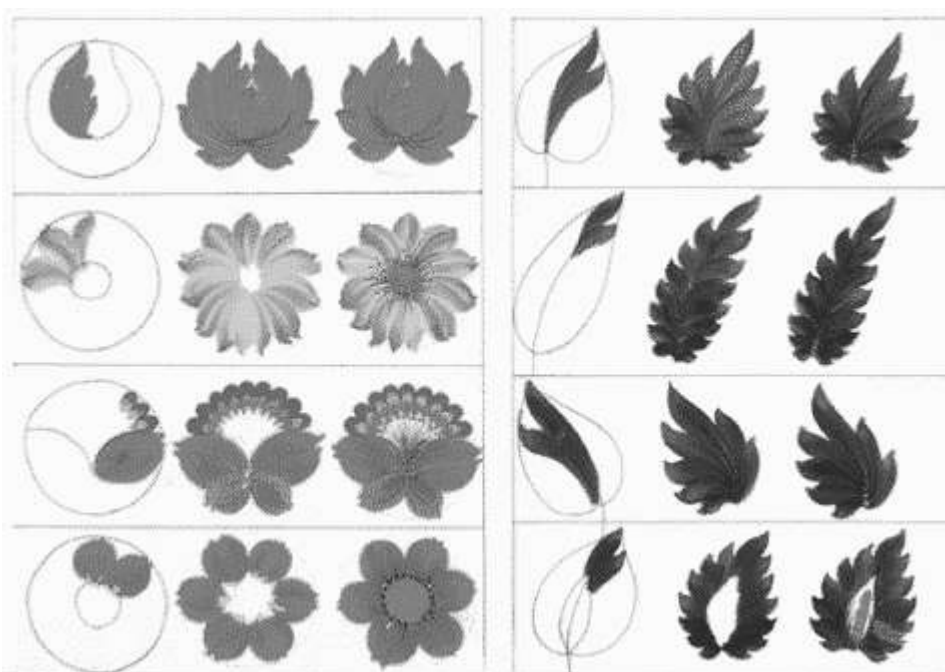

Рис. 8.2. Типи мазка

Рис. 8.3. Художня майстерня

Додаток 9

Рис. 9.1. Борщ

Рис. 9.2. Овочі до борщу

Рис. 9.3. Картопляники

Рис. 9.4. Вареники

Додаток 10

Рис. 10.1. Математик Михайло Остроградський (1801-1862)

Рис. 10.2. Учений, філософ, засновник геохімії, біогеохімії Володимир Вернадський (1863-1945)

Рис. 10.3. Фізик та електротехнік Іван Пулюй (1845 – 1918). Попередник Рентгена у відкритті променевого випромінювання

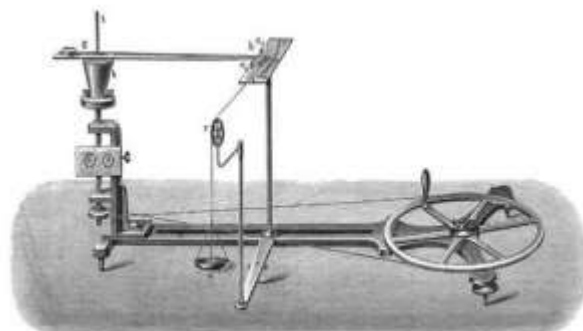

Рис. 10.4. Прилад Пулюя для досліджень

Рис. 10.5 Один з перших знімків (1895 р.), зроблених Пулюєм. Рука доньки винахідника Наталії.

Рис. 10.6. Михайло Грушевський (1866 – 1934) – видатний історик України

Рис. 10.7. Юрій Кондратюк (1897 - 1941) – винахідник та теоретик ракетної техніки

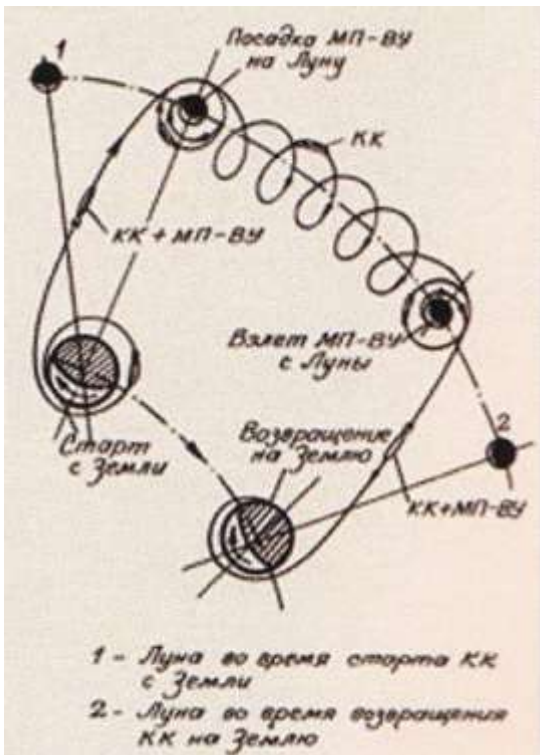

Рис. 10.8. Схема польоту до Місяця, розроблена Юрієм Кондратюком

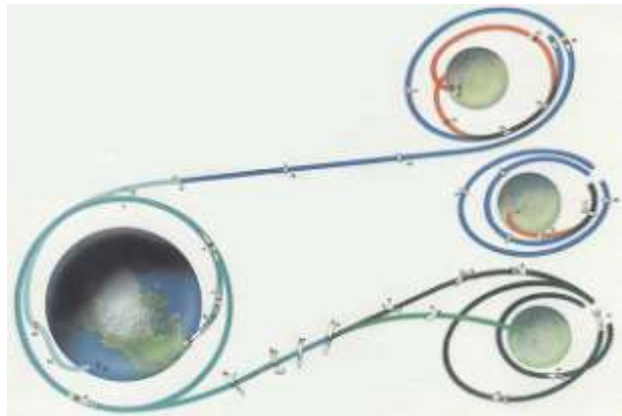

Рис. 10.9. Схема польоту до Місяця американського космічного корабля «Апполон 17»

Рис. 10.10. Данило Заболотний (1866 - 1929) – мікробіолог та епідеміолог, засновник міжнародного товариства мікробіологів

Рис. 10.11. Олександр Богомолець (1881 – 1946) – патофізіолог та ендокринолог

Рис. 10.12. Олександр Богомолець із сином Олегом Богомольцем (1930 рік)

Рис. 10.13. Олександр Палладін (1885 – 1972) – академік, біохімік, директор Інституту біохімії

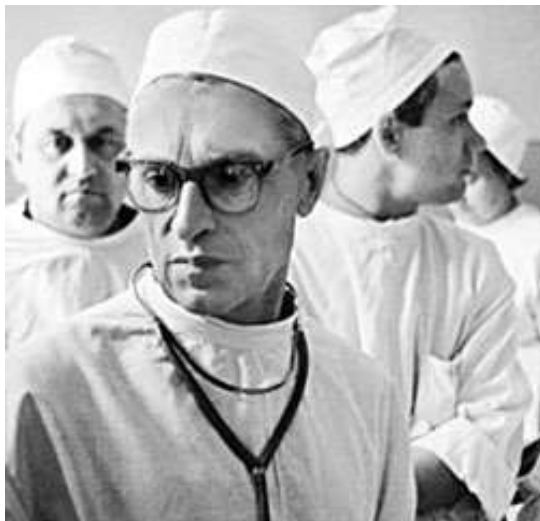

Рис. 10.14. Микола Амосов (1913 – 2002) – професор, хірург – кардіолог

Рис. 10.15. Микола Боголюбов (1909 - 1992) - математик і фізик-теоретик та його вчитель Микола Крилов (1879- 1955) - математик, механік. Спільно займалися проблемами теорії нелінійних коливальних процесів, заклавши основи нелінійної механіки

Рис. 10.16. Сергій Лебедєв (1902-1974) - вчений, академік, розробник і конструктор першого в континентальній Європі комп'ютера

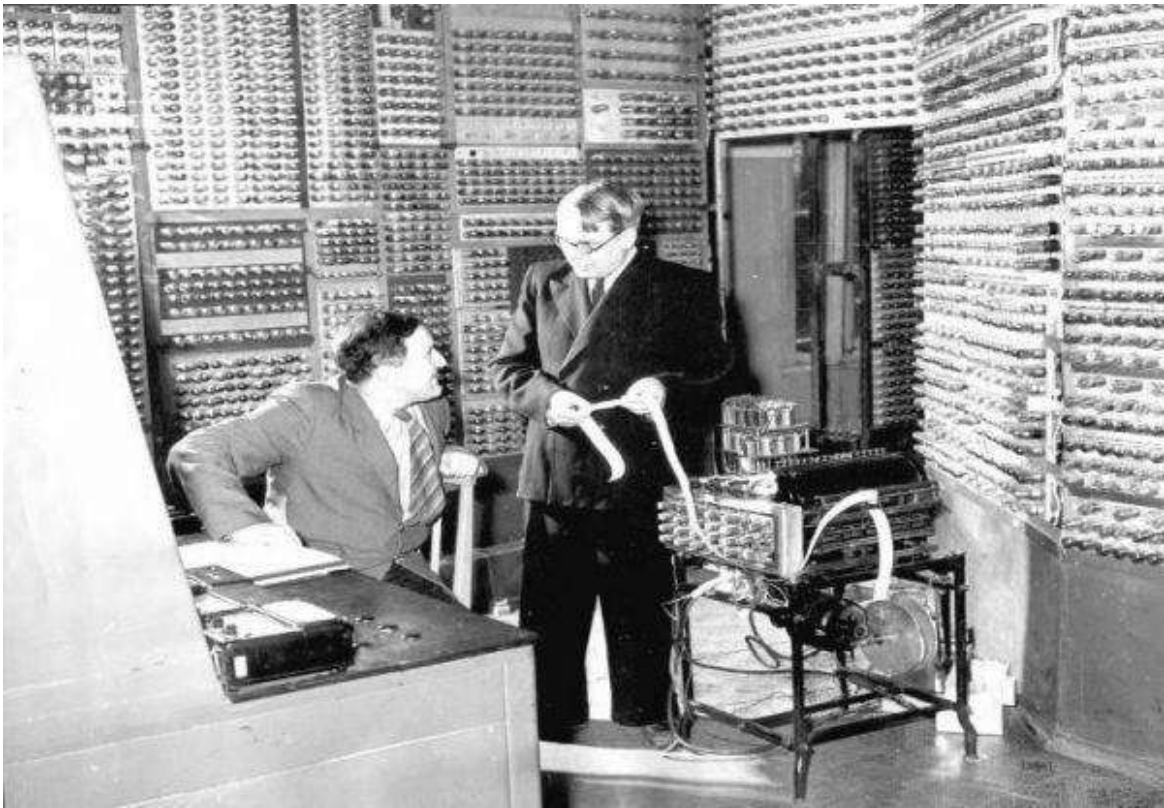

Рис. 10.17. Одна з перших електронних обчислювальних машин, яка створена в Києві. (1948 – 1951)

Рис. 10.18. Віктор Глушков (1923-1982) - математик, кібернетик, засновник інформаційних технологій в Україні

Додаток 11

Рис. 11.1. Євген Патон - видатний вчений у галузі мостобудування та зварювання

Рис. 11.2. Євген Патон - викладач Київського політехнічного інституту

Рис. 11.3. Євген Патон з дружиною Наталією

Рис. 11.4. Міст закоханих у 1910 році

Рис. 11.5. Міст закоханих у 1940 році

Рис. 11.6. Відкриття мосту Патона у 1953 році

Рис. 11.7. Міст Патона у 50-ті роки ХХ століття

Рис. 11.8. Міст Патона сьогодні

Рис. 11.9. Борис Патон - видатний вчений у галузі металургії, матеріалознавства і зварювання

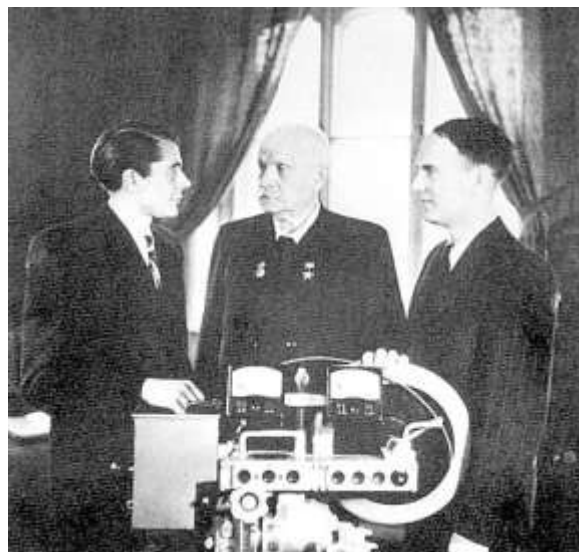

Рис. 11.10. Євген Патон з синами Володимиром (ліворуч) і Борисом (праворуч). 1949

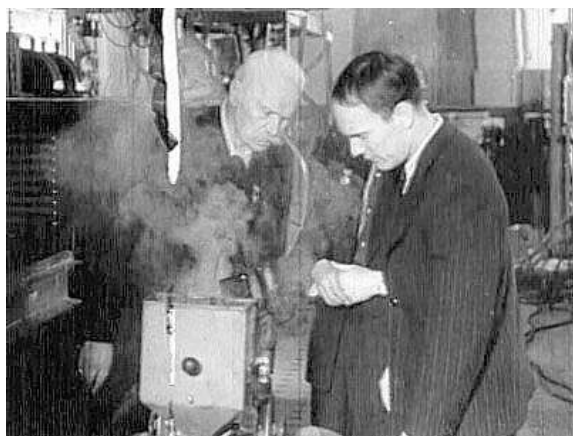

Рис. 11.11. Євген Патон з синами проводить дослідження з електрозварювання

Додаток 12

Рис. 12.1 Володимир Челомей (1914 - 1984) – академік, конструктор авіаційної, ракетної та космічної техніки

Рис. 12.2. Володимир Челомей - один із перших випускників Київського авіаційного інституту (НАУ)

Рис. 12.3. Маленький Володимир Челомей з матір'ю. Полтава, 1916

Рис. 12.4. Володимир Челомей - школяр

Додаток 13

Рис. 13.1. Олег Антонов (1906 – 1984) – видатний авіаконструктор

Рис. 13.2. Олег Антонов з сином Андрієм. Моделі літаків родини «АН»

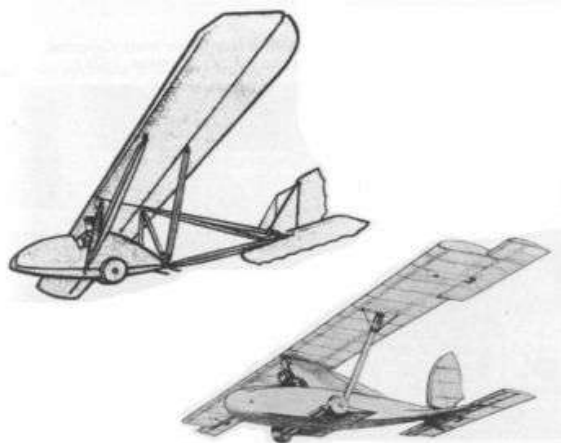

Рис. 13.3. ОКА-1 «Голуб». Малюнок Олега Антонова

Рис. 13.4. Олег Антонов у планері

Рис. 13.5. Літак Ан - 2

Рис. 13.6. Літак Ан-22 «Антей»

Рис. 13.7. Олег Антов під час роботи

Рис. 13.8. Письмовий стіл авіаконструктора, зроблений за його кресленнями

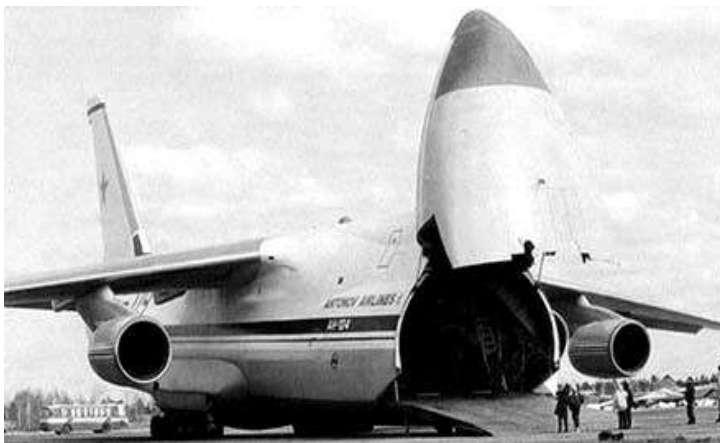

Рис. 13.9. Ан-124 «Руслан»

Рис. 13.10. На відпочинку

Рис. 13.11. У кабіні літака Ан-22

Рис. 13.12. Улюблений вид спорту авіаконструктора - теніс

Додаток 14

Рис. 14.1. Єлізавета Шахатуні (1911 – 2011) – вчений, авіаконструктор, професор

Рис. 14.2. Єлізавета Шахатуні з чоловіком Олегом Антоновим

Рис. 14.3. Провідні спеціалісти КБ Антонова, які створили літак АН-12

Рис. 14.4. Олег Антонов, Єлізавета Шахатуні та Юрій Гагарін у лабораторії КБ Антонова

Додаток 15

Рис. 15.1. Владислав
Городецький (1863 – 1937)
– видатний архітектор

Рис. 15.2. Національний художній музей
України, побудований за проектом
Владислава Городецького

Рис. 15.3. Будинок із химерами

Рис. 15.4. Внутрішні інтер'єри будинку з химерами

Рис. 15.5. Римо-католицький собор Святого Миколая

Додаток 16

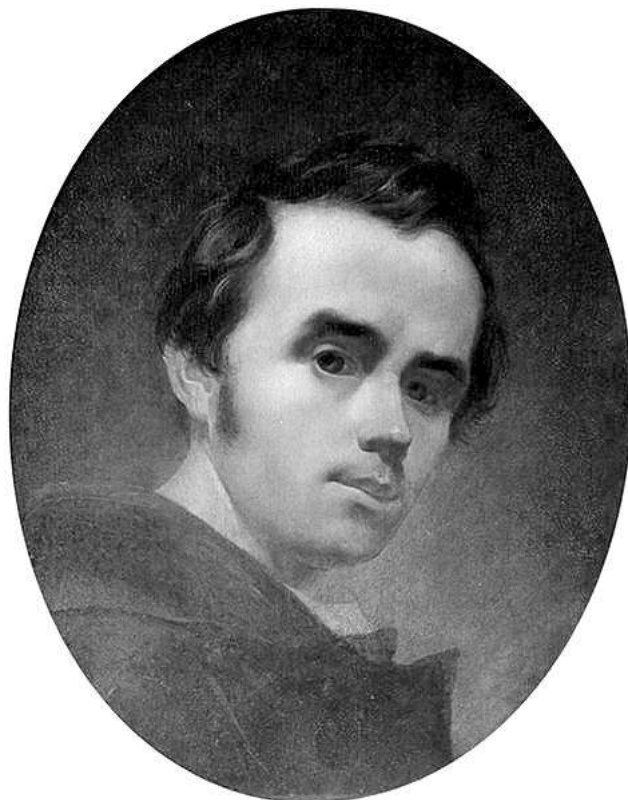

Рис. 16.1. Автопортрет Тараса Григоровича Шевченка. 1840 рік

Рис. 16.2. Хата батьків Т.Г. Шевченко в селі Кирилівці. Малюнок Шевченка 1848 р.

Рис. 16.3. Дитинство Тараса

Рис. 16.4. Портрет Жуковського роботи художника К. Брюллова

Рис. 16.5. Картина Меліхова. Шевченко у К. Брюллова

Рис. 16.6. Картина П. Сулименко. Вручення відпусної Т. Шевченкові

Додаток 17

Рис. 17.1. Леся Українка (1871 – 1913) – видатна українська поетеса, письменниця, драматург

Рис. 17.2. Лариса Косач з братом Михайлом (1880 р.)

Рис. 17.3. Петро Антонович Косач, батько Лесі Українки (поч. 1890 р.)

Рис. 17.4. Олена Петрівна Косач, мати Лесі Українки; літературний псевдонім – Олена Пчілка (1896 р.)

Додаток 18

Рис. 18.1. Олександр-Довженко (1894—1956) – кінорежисер, фундатор поетичного кіно

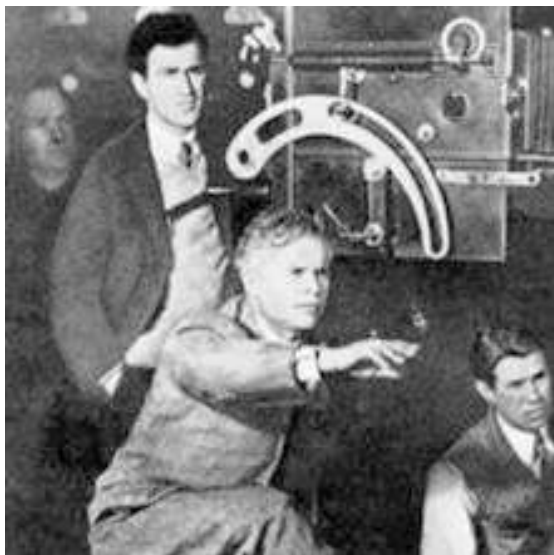

Рис. 18.2. Кінорежисер О.Довженко за роботою

Додаток 19

Рис. 19.1. Богдан Ступка (1941 – 2012) – видатний актор, талановитий митець

Рис. 19.2. Київський театр імені Івана Франка, у якому Богдан Ступка пропрацював майже 35 років

Рис. 19.3. Театральні ролі Богдана Ступки

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Тема 1. Державна символіка України	4
Тема 2. Національна символіка України.....	7
Тема 3. Київ – столиця України.....	12
Тема 4. Українські традиції.....	17
Тема 5. Новорічні свята	20
Тема 6. Великдень	24
Тема 7. Свято Івана Купала	27
Тема 8. Петриківський розпис	31
Тема 9. Національна кухня України.....	36
Тема 10. Діячі української науки і техніки.....	40
Тема 11. Родина Патонів.....	45
Тема 12. Володимир Челомей	52
Тема 13. Олег Антонов	58
Тема 14. Єлизавета Шахатуні	64
Тема 15. Владислав Городецький.....	70
Тема 16. Тарас Шевченко	76
Тема 17. Леся Українка.....	82
Тема 18. Олександр Довженко.....	87
Тема 19. Богдан Ступка	91
Додаток 1	96
Додаток 2	97
Додаток 3.....	100
Додаток 4.....	101
Додаток 5.....	102
Додаток 6.....	103
Додаток 7.....	104
Додаток 8.....	105
Додаток 9.....	107
Додаток 10.....	108
Додаток 11.....	114
Додаток 12.....	117
Додаток 13.....	118
Додаток 14.....	120
Додаток 15.....	121
Додаток 16.....	123
Додаток 17.....	125
Додаток 18.....	126
Додаток 19.....	127